

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:

«Ψηφιακά Συστήματα και Υπηρεσίες»

Κατεύθυνση: Ηλεκτρονική Μάθηση

**Διερεύνηση αντιλήψεων και αναγκών των Εκπαιδευτικών
πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση
της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία**

Παναγιώτα Κόττου

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Νίκη Φίλλιπς

Πειραιάς, Ιούνιος 2017

Αφιερώνεται στην μητέρα μου Μαρία

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Μέσα από την συγγραφή της εργασίας αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω τους ανθρώπους που με βοήθησαν και με στήριξαν όλο αυτό το διάστημα ώστε να υλοποιήσω την διπλωματική μου εργασία. Πρώτα απ' όλα θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα Καθηγήτριά μου Νίκη Φίλιπς που με αγκάλιασε και με εμπιστεύτηκε από την πρώτη στιγμή αλλά και για την στήριξή της καθ'όλη τη διάρκεια της συγγραφής της παρούσας εργασίας. Ευχαριστώ τους Καθηγητές μου, Φωτεινή Παρασκευά, Συμεών Ρετάλη, Ανδριάννα Πρέντζα, Γεώργιο Βούρρο και Φλώρα Μαλαματένιου για τις πολύτιμες γνώσεις που μου προσέφεραν κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών. Επίσης ένα μεγάλο ευχαριστώ στην Φωτεινή Ασδεράκη, Επίκουρη Καθηγήτρια του Τμήματος Διεθνών κι Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς, που μου έδωσε την ευκαιρία να εργαστώ στο πλευρό της παρέχοντάς μου το εισιτήριο ώστε να ξεκινήσω το ταξίδι στον χώρο της έρευνας. Ευχαριστώ επίσης τους συναδέλφους και φίλους μου Παναγιώτη Κύριλλο και Μαριλένα Μαραγκού για τις πολύτιμες συμβουλές τους στην υλοποίηση της ποσοτικής ανάλυσης και τους εκπαιδευτικούς του δικτύου Εκπαιδευτικών του εργαστηρίου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Έρευνας, Ανάπτυξης και Διαπανεπιστημιακής Συνεργασίας (ERDIC), του Τμήματος Διεθνών κι Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς, που συνέβαλλαν με την συμμετοχή τους στην έρευνα που υλοποιήσαμε. Επιπλέον θα ήθελα να ευχαριστήσω την μητέρα μου Μαρία, που μου στάθηκε καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής της παρούσας εργασίας δίνοντάς μου δύναμη αλλά και τον πατέρα μου Σωτήρη που με γέμιζε κάθε στιγμή με θετική ενέργεια. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Κωνσταντίνο Κοτζάμπαση που παρέμεινε στο πλευρό μου διακριτικά και υπομονετικά στηρίζοντας με αγάπη την προσπάθειά μου αυτή.

Πίνακας περιεχομένων

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	4
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Ευρετήριο Γραφημάτων	7
Ευρετήριο Πινάκων	8
Ευρετήριο Εικόνων	9
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	10
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	11
ABSTRACT	12
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	15
Κεφάλαιο 1ο: Το πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων	15
1.1 Εισαγωγή.....	15
1.2 Ορισμός του Πεδίου	15
1.3 Βασικές αρχές Εκπαίδευσης Ενηλίκων	20
1.4 Θεωρίες Μάθησης Ενηλίκων	22
1.4.1 Θεωρίες Μάθησης στην Εξ αποστάσεως Εκπαίδευση Ενηλίκων	23
1.5 Η εκπαίδευση εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης	24
Κεφάλαιο 2ο: Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στη χρήση της τέχνης στο εκπαιδευτικό τους έργο	29
2.1 Εισαγωγή.....	29
2.2 Η σημασία και η συμβολή της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία	29
2.3 Αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία.....	33
Κεφάλαιο 3ο: Εκπαιδευτικό Ιστολόγιο για εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση	38
3.1 Εισαγωγή.....	38
3.2 Γενικές προδιαγραφές για την δημιουργία Εκπαιδευτικού Ιστολογίου	38
3.3 Εκπαιδευτικό Ιστολόγιο για εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση.....	39
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	48
Κεφάλαιο 4ο: Περιγραφή της Ερευνητικής Διαδικασίας	48

4.1 Εισαγωγή.....	48
4.2 Σκοπός - Στόχοι της έρευνας.....	48
4.3 Ερευνητικά Ερωτήματα	49
4.4 Σχεδιασμός Έρευνας – Επιλογή Ερευνητικής μεθόδου και τεχνικών.....	50
4.5 Συλλογή δεδομένων – Ερευνητικά εργαλεία	51
4.6 Δείγμα	56
4.7 Περιορισμοί.....	57
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ / ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	59
Κεφάλαιο 5^ο	59
5.1 Εισαγωγή.....	59
5.2 Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας.....	59
5.2.1 Παρουσίαση αποτελεσμάτων της ποσοτικής έρευνας.....	59
5.2.2 Παρουσίαση αποτελεσμάτων της ποιοτικής έρευνας.....	74
5.4 Γενικά Συμπεράσματα και Προτάσεις για Περαιτέρω Έρευνα	104
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	106
Παράρτημα 1 : Ερωτηματολόγιο.....	121
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΕΝΤΥΠΟ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ	125
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 : ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΜΕΝΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΩΝ ΠΕΝΤΕ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ	127

Ευρετήριο Γραφημάτων

Γράφημα 1: Φύλο Συμμετεχόντων.....	60
Γράφημα 2: Ηλικιακή κατανομή των συμμετεχόντων.....	60
Γράφημα 3: Διδακτική εμπειρία συμμετεχόντων	61
Γράφημα 4: Είδος Σχολείου	61
Γράφημα 5: Αντιλήψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.....	62
Γράφημα 6: Αντιλήψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.....	63
Γράφημα 7: Αντιλήψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.....	63
Γράφημα 8: Αντιλήψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.....	64
Γράφημα 9: Ενδιαφέρον συμμετεχόντων για την χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.	65
Γράφημα 10: Γνώσεις συμμετεχόντων σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στη διδακτική πρακτική.	65
Γράφημα 11: Διαθέσιμο υλικό σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική	66
Γράφημα 12: Προσβασιμότητα συμμετεχόντων σε υλικό σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική	66
Γράφημα 13: Προσβασιμότητα συμμετεχόντων σε ψηφιακά εργαλεία τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν για διδασκαλία μέσα από την τέχνη.....	67
Γράφημα 14: Δυσκολίες Εκπαιδευτικών στη χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική	67
Γράφημα 15: Επαφή με την τέχνη	68
Γράφημα 16: Συμμετοχή εκπαιδευτικών σε προγράμματα εκπαίδευσης σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.....	69
Γράφημα 17: Αλλαγή στάσης των εκπαιδευτικών έπειτα από τη συμμετοχή τους σε προγράμματα εκπαίδευσης σχετικά με τη χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.	70

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1: Συσχέτιση φύλου με την γνώμη των εκπαιδευτικών σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική ως μέσο βελτίωσης της ποιότητας του μαθήματος	71
Πίνακας 2: Συσχέτιση φύλου με την γνώμη των εκπαιδευτικών σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης ως χρήσιμο εργαλείο στην εκπαιδευτική πρακτική.....	72
Πίνακας 3: Συσχέτιση γνώμης εκπαιδευτικών σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης ως χρήσιμο εργαλείο στην εκπαιδευτική πρακτική και ως μέσο εκπαίδευσης για την ενίσχυση ενδιαφέροντος των μαθητών	72
Πίνακας 4: Συσχέτιση γνώμης εκπαιδευτικών σχετικά με το αν η αξιοποίηση της τέχνης αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για έναν εκπαιδευτικό και κατά πόσο η τέχνη ως μέσο εκπαίδευσης παρουσιάζει θετικά αποτελέσματα όσον αφορά την λήψη γνώσεων.....	73
Πίνακας 5: Η αξιοποίηση της τέχνης αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για έναν εκπαιδευτικό και η τέχνη ως μέσο εκπαίδευσης παρουσιάζει θετικά αποτελέσματα όσον αφορά την λήψη γνώσεων.....	73
Πίνακας 6: Δημογραφικά στοιχεία εκπαιδευτικών.....	74
Πίνακας 7: Οι αντιλήψεις των Εκπαιδευτικών όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.....	75
Πίνακας 8: Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.....	80
Πίνακας 9: Συμμετοχή σε Προγράμματα σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική, αντιλήψεις & εμπειρίες.....	83

Ευρετήριο Εικόνων

Εικόνα 1: Η αρχική σελίδα του ιστολογίου.....	41
Εικόνα 2: Καλές Πρακτικές.....	42
Εικόνα 3: Εκπαιδευτικό Υλικό	43
Εικόνα 4: Η σημασία και η συμβολή της τέχνης στη εκπαιδευτική διεργασία.....	44
Εικόνα 5: Ψηφιακά εργαλεία	45
Εικόνα 6: Χρήσιμοι Σύνδεσμοι.....	45
Εικόνα 7: Προτεινόμενη βιβλιογραφία	46
Εικόνα 8: Ανακοινώσεις.....	47

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ξενόγλωσσες

UNESCO United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Ελληνόγλωσσες

ΟΟΣΑ Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

ΕΛΚΕΠΑ Ελληνικό Κέντρο Παραγωγικότητας και ρυθμίσεως θεμάτων

ΓΣΕΕ Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος

Π.Ε.Κ Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα

ΙΕΚ Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΤΠΕ Τεχνολογία της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών

Ε.Π.Ε.Δ.Β.Μ Επιχειρησιακό πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Δια Βίου Μάθησης

ΟΗΕ Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΙΒΕΠΕ Ινστιτούτο Βιομηχανικής και Επιχειρησιακής Επιμόρφωσης και Κατάρτισης

ΣΕΒ Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών

ΕΣΠΑ Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης

Ε.Ε.Ε.Ε Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σε έναν κόσμο που αλλάζει με ταχύτατους ρυθμούς η εκπαίδευση ενηλίκων μπορεί να συμβάλλει στην ομαλή προσαρμογή της κοινωνίας στις αλλαγές αυτές. Η παρούσα διπλωματική εργασία διεξάγεται στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων και διερευνά τις αντιλήψεις και τις ανάγκες των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά στην αξιοποίηση της τέχνης στο εκπαιδευτικό τους έργο. Ο εκπαιδευτικός για να παραμείνει αποτελεσματικός στο ρόλο του χρειάζεται να προσαρμόζει τη διδασκαλία του σύμφωνα με τις αλλαγές που συμβαίνουν στην κοινωνία, αναπτύσσοντας τις ικανότητες και τις γνώσεις του και να μην μένει προσκολλημένος σε απαρχαιωμένες μεθόδους διδασκαλίας. Νέοι μέθοδοι και μέσα διδασκαλίας έρχονται στο προσκήνιο που όμως οι εκπαιδευτικοί είτε δεν γνωρίζουν είτε αντιμετωπίζουν δυσκολίες ως προς την πρακτική τους εφαρμογή. Στην παρούσα εργασία γίνεται μια προσπάθεια διερεύνησης αντιλήψεων των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία. Αφού εντοπιστούν μέσα από την έρευνα μας οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών, διερευνηθούν οι γνώσεις και οι ικανότητες τους σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης και εντοπιστούν οι ανάγκες τους, δημιουργείται ένα εκπαιδευτικό ιστολόγιο του οποίου ο σχεδιασμός στηρίζεται στις ανάγκες των εκπαιδευτικών όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης. Το εκπαιδευτικό ιστολόγιο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με θέμα την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία αλλά και από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς για την εκπαίδευση και την προσωπική τους ανάπτυξη.

ABSTRACT

In a world that is constantly changing at a rapid Pace, continuing adult education contributes to the smooth adaptation of society to these changes. This diploma thesis is conducted in the field of adult education and explores the perceptions and needs of primary education teachers regarding the use of Art in their educational work. The teacher in order to remain effective in his/her role needs to adapt his/ her teaching according to the changes that occurred in society, developing his / her abilities and knowledge and not staying attached to obsolete methods of teaching. New teaching methods come to the forefront but teachers either don't know how to apply them or experience difficulties in their practical application. The present thesis explores the primary school teachers' perceptions of the use of Art in educational practice. After identifying the perceptions of the teachers, exploring their Knowledge and Skills regarding the use of Art and identifying their needs through our research, an effort is made to create a educational blog whose design will be based on the teachers' needs regarding the use of Art. This educational blog could be used in an educational program for primary education teachers on the use of Art in their work but could also be used by the teachers themselves for their personal education and development.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ανάπτυξη της τεχνολογίας και οι ταχύρυθμες κοινωνικές εξελίξεις απαιτούν άμεσα την ενσωμάτωση σύγχρονων μέσων και μεθόδων διδασκαλίας στο εκπαιδευτικό σύστημα. Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα χαρακτηρίζεται από μεθόδους διδασκαλίας μη εναρμονισμένες με την σύγχρονη τεχνολογικά ανεπτυγμένη κοινωνία. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθούν οι αντιλήψεις και κατ'επέκταση οι ανάγκες των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά τη χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική. Στόχοι της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθούν οι γνώσεις, οι ικανότητες και οι στάσεις των εκπαιδευτικών και να εντοπιστούν οι ανάγκες όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική, να εντοπιστεί η σχετική εμπειρία των εκπαιδευτικών, αν και κατά πόσο έχουν συμμετάσχει σε προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική διαδικασία ή αν ήδη έχουν εντάξει τη χρήση της τέχνης μέσα στην τάξη τους. Αφού ολοκληρωθεί η έρευνα και συλλέξουμε τα δεδομένα θα δημιουργηθεί ένα εκπαιδευτικό ιστολόγιο που η δημιουργία του θα στηρίζεται στις ανάγκες των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που θα προκύψουν από την έρευνα και που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης ενηλίκων, με θέμα την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική. Μέσα από την καταγραφή των υποκειμένων της έρευνας επιδιώκεται να δοθούν απαντήσεις στα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα: α) Ποιες οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική; β) Ποιες οι εκπαιδευτικές ανάγκες σε επίπεδο (γνώσεων /ικανοτήτων/ στάσεων) των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική; γ) Αν και σε ποια προγράμματα συμμετέχουν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας, σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική; δ) Ποιά τα βασικά χαρακτηριστικά ενός εκπαιδευτικού ιστολογίου που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, με θέμα την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία.

Το πρώτο μέρος της εργασίας, περιλαμβάνει το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο βασίστηκε η έρευνα. Στο 1^ο κεφάλαιο του πρώτου μέρους αναλύεται ο εννοιολογικός προσδιορισμός της εκπαίδευσης ενηλίκων και γίνεται μια σύντομη αναδρομή σχετικά

με την πορεία της εκπαίδευσης ενηλίκων στην Ελλάδα. Επιπλέον, παρουσιάζονται αναφορικά οι βασικές αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων, οι θεωρίες μάθησης ενηλίκων και οι θεωρίες μάθησης της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ενηλίκων. Ακολουθεί το 2^ο κεφάλαιο το οποίο αναφέρεται στη χρήση και την αξία της τέχνης στην εκπαίδευση. Επιπλέον, γίνεται αναφορά σε προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων που έχουν υλοποιηθεί στην Ελλάδα και αφορούν την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση. Στο 3^ο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά ενός εκπαιδευτικού ιστολογίου, που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με θέμα την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία αλλά και από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς για την εκπαίδευση και την προσωπική τους ανάπτυξη.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας αναλύεται η μεθοδολογία της έρευνας. Συγκεκριμένα, παρουσιάζεται ο σκοπός, διατυπώνονται οι ερευνητικοί στόχοι και τα ερευνητικά ερωτήματα, τεκμηριώνεται η επιλογή της ερευνητικής μεθόδου, παρουσιάζεται το δείγμα της έρευνας όπως επίσης και τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή και την ανάλυση των δεδομένων. Στο τέλος του ίδιου κεφαλαίου περιγράφονται οι περιορισμοί που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας.

Το τρίτο και τελευταίο μέρος της παρούσας εργασίας περιλαμβάνει την παράθεση των αποτελεσμάτων της έρευνας. Πιο αναλυτικά, παρατίθενται τα ευρήματα της ποσοτικής και της ποιοτικής έρευνας ως προς τα τέσσερα ερευνητικά ερωτήματα και γίνεται συνθετική ερμηνεία των ευρημάτων. Τέλος, καταγράφονται τα συμπεράσματα της ερευνητικής διαδικασίας και οι μελλοντικές κατευθύνσεις για την αξιοποίηση της σε περαιτέρω τομείς και δράσεις.

Στα Παραρτήματα που ακολουθούν μετά την παράθεση της βιβλιογραφίας περιλαμβάνονται τα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν για την ποσοτική και την ποιοτική έρευνα και τα απομαγνητοφωνημένα κείμενα των συνεντεύξεων.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Κεφάλαιο 1ο: Το πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων

1.1 Εισαγωγή

Σε έναν κόσμο που συνεχώς αλλάζει με ταχύτατους ρυθμούς, οι κοινωνικές και οι επαγγελματικές απαιτήσεις αυξάνονται. Οι συνεχείς κοινωνικές, τεχνολογικές και πολιτικές αλλαγές αλλά και η ανταγωνιστικότητα στον χώρο εργασίας απαιτούν από τους εργαζόμενους απόκτηση νέων γνώσεων, ανάπτυξη δεξιοτήτων, ειδίκευση και κατάρτιση. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα η εκπαίδευση να μην σταματά με την ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης ή με την ενηλικίωση του ατόμου αλλά να συνεχίζεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του. Η εκπαίδευση ενηλίκων είναι αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης κοινωνίας. Βασίζεται στις ανάγκες και στη θέληση του ατόμου και αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους κλάδους της εκπαίδευσης. Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται το πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων και ο εννοιολογικός προσδιορισμός της, η πορεία της εκπαίδευσης ενηλίκων και της εκπαίδευσης εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης έτσι όπως εξελίχθηκαν στην Ελλάδα.

1.2 Ορισμός του Πεδίου

Πολλοί ορισμοί έχουν αποδοθεί στην έννοια Εκπαίδευση Ενηλίκων, καθώς δεν έχει αποσαφηνιστεί ποιος μπορεί να θεωρηθεί ενήλικος εκπαιδευόμενος. Σύμφωνα με τον Jarvis (2003) δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη ηλικία που να χαρακτηρίζει κάποιον ενήλικο. Ενήλικος είναι εκείνος που θεωρείται ενήλικος από την κοινωνία στην οποία ζει UNESCO (1976). Οι δύο ορισμοί που έχουν αποδοθεί στην έννοια Εκπαίδευση Ενηλίκων και θεωρούνται πιο εμπειρισταωμένοι είναι αυτοί της

UNESCO¹ (1976) και του ΟΟΣΑ (1977). Σύμφωνα με τον ορισμό της UNESCO, Εκπαίδευση ενηλίκων είναι οποιαδήποτε εκπαιδευτική διεργασία, κάθε περιεχομένου, επιπέδου ή μεθόδου, είτε πρόκειται για τυπική εκπαίδευση είτε όχι, είτε για διεργασία που επεκτείνει χρονικά ή αντικαθιστά την αρχική εκπαίδευση στα σχολεία, κολέγια και πανεπιστήμια, καθώς και για μαθητεία, μέσω των οποίων άτομα που θεωρούνται ενήλικα από την κοινωνία στην οποία ανήκουν, αναπτύσσουν τις ικανότητές τους, εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους, βελτιώνουν τα τεχνικά και επαγγελματικά τους προσόντα ή τα προσανατολίζουν προς άλλη κατεύθυνση (UNESCO, 1976, στο Rogers, όπ. αναφ. στο Κόκκος, 2005, σ. 38). Σύμφωνα με τον ορισμό του ΟΟΣΑ, η Εκπαίδευση Ενηλίκων αφορά οποιαδήποτε μαθησιακή δραστηριότητα ή πρόγραμμα που έχει σχεδιαστεί από κάποιον εκπαιδευτικό φορέα, με σκοπό να ικανοποιήσει οποιαδήποτε ανάγκη κατάρτισης ή ενδιαφέρον που ενδέχεται να πραγματοποιηθεί σε οποιοδήποτε στάδιο της ζωής ενός ανθρώπου ο οποίος έχει υπερβεί την ηλικία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και η κύρια δραστηριότητά του δεν είναι πλέον η εκπαίδευση (ΟΟΣΑ, 1977, στο Rogers όπ. αναφ. στο Κόκκος, 2005, σ.38).

Μελετώντας τα παραπάνω, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η εκπαίδευση ενηλίκων αφορά την εκπαίδευση στην οποία οι εκπαιδευόμενοι είναι μόνο ενήλικες². Όπως υποστηρίζει ο Jarvis (2003), όταν ένας ενήλικος αν και έχει ολοκληρώσει την τυπική – υποχρεωτική εκπαίδευση συμμετέχει σε κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης, τότε η εκπαίδευσή του είναι καθαρά προσωπική του επιλογή και στοχεύει στην προσωπική του ικανοποίηση, την βελτίωση των γνώσεων και των δεξιοτήτων του.

Όταν ένας εκπαιδευόμενος επιλέγει να συμμετέχει σε ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα εκπαίδευσης έχει κάποιους στόχους, κάποιες προσδοκίες και φυσικά κάποιες ανάγκες. Το πρόγραμμα στο οποίο συμμετέχει ο εκπαιδευόμενος λοιπόν θα πρέπει να τον βοηθά να επιτύχει τους στόχους που έχει θέσει, να καλύπτει τις προσδοκίες και τις ανάγκες του. Οι ανάγκες οι οποίες έχουν οι εκπαιδευόμενοι και οι οποίες αποτελούν αφορμή για τη συμμετοχή τους σε προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων, είναι αυτές που δημιουργήσαν ζήτηση στα προγράμματα εκπαίδευσης.

¹ Η UNESCO είναι ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό. Ιδρύθηκε στις 16 Νοεμβρίου 1945 και από τότε προσφέρει τις εξειδικευμένες υπηρεσίες του στους τομείς αυτούς σε όλο τον πλανήτη. (Βλ. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization <http://en.unesco.org>)

² «Ενήλικος θεωρείται οποιοσδήποτε έχει κατακτήσει ένα επίπεδο ωριμότητας τέτοιο που να του επιτρέπει να αναλάβει την ευθύνη για τον εαυτό του συμπεριλαμβανομένων και των οικονομικών ευθυνών τόσο σε ατομικό επίπεδο αλλά ακόμα και για τρίτους.» (Τσιμπουκλή, Α. & Φίλιπς, Ν., 2008, σ.19)

Κατά συνέπεια, η εκπαίδευση ενηλίκων με το πέρασμα του χρόνου και εξαιτίας των ταχύτατων μεταβαλλόμενων κοινωνικών συνθηκών απέκτησε ζήτηση που την μετέτρεψε σε ένα εμπορεύσιμο προϊόν.

Το πεδίο της Εκπαίδευσης ενηλίκων πρωτοεμφανίστηκε στις αρχές του 20ού αιώνα στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Απευθυνόταν σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες και είχε ως στόχο την βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου. Ακολούθησε η επαγγελματική κατάρτιση, η εκπαίδευση σε πολιτικά, κοινωνικά και πολιτισμικά ζητήματα. Με την εξάπλωση της εκπαίδευσης ενηλίκων στην Ευρώπη οι δραστηριότητες πολλαπλασιάστηκαν και άρχισαν να χρηματοδοτούνται (Κόκκος, 2008, σ. 9). Σήμερα, υπάρχουν πολλά είδη εκπαίδευσης ενηλίκων, τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης, τα οποία προσφέρονται από επιχειρήσεις, Υπουργεία, δημόσιους, ιδιωτικούς και πολιτιστικούς φορείς, ιδιωτικά κέντρα εκπαίδευσης κ.α, με στόχο την παροχή κατάρτισης, εξειδίκευσης, γνώσεων και δεξιοτήτων σε εργαζόμενους, άνεργους, φοιτητές και σε οποιονδήποτε ενήλικα το επιθυμεί.

Σύμφωνα με τον Καραλή (2010), η εκπαίδευση ενηλίκων στην Ελλάδα πρωτοεμφανίστηκε στο τέλος του 19^{ου} αιώνα με δραστηριότητες μορφωτικών οργανώσεων και προγράμματα εκπαίδευσης εργαζομένων από επιμελητήρια, ενώ το εργατικό κίνημα αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την εκπαίδευση των εργατών στις αρχές του 20ού αιώνα. Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1930 έχουμε την πρώτη κρατική παρέμβαση για την εκπαίδευση ενηλίκων, την ίδρυση νυχτερινών σχολείων για την αντιμετώπιση του αναλφαβητισμού και την ίδρυση Κέντρων Ελευθέρων Σπουδών. Μετά την ίδρυση του Ελληνικού Κέντρου Παραγωγικότητας και ρυθμίσεως θεμάτων (ΕΛΚΕΠΑ) υλοποιούνται τα πρώτα προγράμματα κατάρτισης με αντικείμενο διοίκησης σε συνεργασία με τη ΓΣΕΕ³. Στα τέλη της δεκαετίας του 1950 έως τα τέλη του 1970 τα εργαστήρια ελευθέρων σπουδών προσφέρουν προγράμματα σε ειδικότητες που είχαν ζήτηση στην αγορά εργασίας. Στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης του 1960 αυξάνονται οι δαπάνες για την παιδεία και ιδρύονται κέντρα Διδασκαλίας Ενηλίκων. Κατά την δεκαετία του 1980 η εκπαίδευση ενηλίκων στηρίζεται για πρώτη φορά από την πολιτεία και συνδέεται με τις επιμορφωτικές ανάγκες των πολιτών. Οι χρηματοδοτήσεις αυξάνονται με αποτέλεσμα την δημιουργία νέων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων αλλά και τον πολλαπλασιασμό τους από τους υπάρχοντες οργανισμούς. Η εκπαίδευση ενηλίκων αναγνωρίζεται ως

³ Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος

διακριτό επιστημονικό πεδίο την δεκαετία του 1990 και από τότε αναπτύσσεται με ταχύτατους ρυθμούς. Δημιουργούνται για πρώτη φορά προγράμματα σπουδών σε Πανεπιστήμια και λειτουργούν τα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας. Από το 2000 έως και σήμερα οργανώνονται και υλοποιούνται προγράμματα εκπαίδευσης Εκπαιδευτών, λειτουργεί η Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης ενηλίκων, τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων και οι Σχολές Γονέων (Καραλής, 2010, στο Βεργίδης, Δ., & Κόκκος, Α. 2010, σ.19 -39). Όπως προκύπτει από την παραπάνω ιστορική αναδρομή, το πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων δεν κάλυπτε ποτέ τις πραγματικές ανάγκες των ενηλίκων εκπαιδευόμενων αλλά εναρμονιζόταν με τις εκάστοτε ιδεολογικές και πολιτικές καταστάσεις που επικρατούσαν στον Ελλαδικό χώρο.

Σύμφωνα με τον ορισμό της UNESCO και την ταξινόμηση των Coombs και Ahmed οι εκπαιδευτικοί φορείς που ασχολούνται σήμερα με την εκπαίδευση ενηλίκων στην Ελλάδα είναι τυπικής εκπαίδευσης ηλικιακά ενηλίκων, δηλαδή Τριτοβάθμια Εκπαιδευτικά ιδρύματα και ΙΕΚ, τυπικής εκπαίδευσης ενηλίκων όπως το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας και τέλος φορείς μη τυπικής εκπαίδευσης ενηλίκων όπως είναι οι σχολές γονέων, οι επιμορφώσεις κλπ (Κόκκος, 2005, σ.45).

Πολλά από τα προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων που πραγματοποιούνται σήμερα, χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μάλιστα στην Ευρωπαϊκή Ατζέντα για την εκπαίδευση ενηλίκων για την περίοδο 2015-2020, παρατηρούμε ότι για πρώτη φορά δίνεται προτεραιότητα στην ενίσχυση της εκπαίδευσης σύμφωνα με τις ανάγκες της κοινωνίας και της αγοράς εργασίας, στην αύξηση των επενδύσεων στην εκπαίδευση ενηλίκων και τη δια βίου μάθηση, στην αύξηση παροχής προγραμμάτων και ψηφιακών δεξιοτήτων, στην αύξηση της προσβασιμότητας σε προγράμματα εκπαίδευσης στο χώρο εργασίας και στην επαρκή χρήση ΤΠΕ, στην ανάπτυξη συστημάτων πιστοποίησης και στην παροχή προγραμμάτων δεύτερης ευκαιρίας. Η Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης & Νέας Γενιάς είναι η Εθνική Μονάδα Συντονισμού στην Ελλάδα για την υλοποίηση της Ευρωπαϊκής Ατζέντας. Οι δράσεις πρόκειται να υλοποιηθούν σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και περιλαμβάνουν σύσταση Εθνικής Συντονιστικής Επιτροπής, εθνική καμπάνια ευαισθητοποίησης για την αναβάθμιση δεξιοτήτων, ημερίδες ενημέρωσης, πιλοτική εφαρμογή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, σεμινάρια και έκδοση οδηγού καλών πρακτικών, έκδοση οδηγού εκπαίδευσης ενηλίκων για μετανάστες και τέλος δημιουργία ιστοσελίδων με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σχετικά

με το πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων (Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων <https://www.minedu.gov.gr>). Είναι εξαιρετικό το γεγονός ότι για πρώτη φορά σχεδιάστηκαν δράσεις σύμφωνα με τις ανάγκες της κοινωνίας και την αγορά εργασίας. Η υλοποίηση δράσεων που στοχεύουν στην κάλυψη των αναγκών αυτών θα ενισχύσουν σημαντικά την εκπαίδευση και την ποιότητα της εκπαίδευσης στην Ελλάδα και κατ'επέκταση θα οδηγήσουν κοινωνικούς και οικονομικούς τομείς σε ανοδική πορεία.

Σύμφωνα με τους δείκτες του ΟΟΣΑ για το 2016, το 57% περίπου των εργαζόμενων ενηλίκων στις χώρες του ΟΟΣΑ και οι οποίοι κατέχουν ένα καλό επίπεδο δεξιοτήτων στις ΤΠΕ και στην επίλυση προβλημάτων, συμμετέχουν σε προγράμματα τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης τα οποία χρηματοδοτούνται από εργοδότες (Education at a Glance, 2016, ανάκτηση στις 20 Νοεμβρίου 2016 από: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/education-at-a-glance-2016_eag-2016-en#.WERLDX2YPRo). Η έκδοση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο: Έκθεση Παρακολούθησης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης του 2016, αναφέρει χαρακτηριστικά ότι οι επιδόσεις στην Ελλάδα όσον αφορά την απόκτηση δεξιοτήτων, την συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων, την επαγγελματική εκπαίδευση και την κατάρτιση είναι απογοητευτικές. Αυτό φυσικά οφείλεται τόσο στην χαμηλή χρηματοδότηση όσο και στις διαρκείς αλλαγές που αντιμετωπίζει η εκπαίδευση επί του παρόντος.

Οι διαρκείς αλλαγές που αντιμετωπίζει η εκπαίδευση σχετίζονται τόσο με τις τεχνολογικές όσο και με τις κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις που συμβαίνουν στη χώρα. Η Μαρία Ευθυμίου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών είπε χαρακτηριστικά: *“Στην Ελλάδα αλλάζουμε, υποτίθεται, το εκπαιδευτικό σύστημα πολύ συχνά. Κάτι που προφανώς δεν έχει νόημα. Πρόκειται για εθνική κωμωδία, γιατί όλοι γνωρίζουν πως κάθε «εκπαιδευτική μεταρρύθμιση» είναι τραγικά εφήμερη”* (Καρασαρίνης, 2016). Η κοινωνική και οικονομική κρίση στην Ελλάδα έχει σαν αποτέλεσμα μείωση των κονδυλίων στην εκπαίδευση. Τα σχολεία δεν μπορούν να προσφέρουν τις ιδανικές υποδομές ούτε τον κατάλληλο εξοπλισμό ενώ παράλληλα πραγματοποιείται συγχώνευση σχολείων, μειώνεται διαρκώς η μισθοδοσία των εκπαιδευτικών και καταπατούνται τα εργασιακά δικαιώματά τους. Παράλληλα, οι μαθητές της ψηφιακής εποχής την οποία διανύουμε είναι περισσότερο εξοικειωμένοι με τις νέες τεχνολογίες και έχουν την ανάγκη από νέες διδακτικές μεθόδους διδασκαλίας που στηρίζονται σε

τεχνολογικά εργαλεία. Αυτό σημαίνει ότι το εκπαιδευτικό σύστημα χρειάζεται ριζική αλλαγή που προϋποθέτει ότι οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να ακολουθήσουν και να εξοικειωθούν με νέες μεθόδους και μέσα διδασκαλίας κατάλληλα για τους μαθητές της ψηφιακής εποχής. (Αυγητίδου, Σ. Κομίνια, Ε., Λυκομήτρου, Σ., Αλεξίου, Β., Ανδρούτσου, Α., Κακανά, Δ., Τσάφος, Β., & Κουσαζίδης, Κ. 2016, σ. 4)

Συμπερασματικά, παρατηρούμε ότι η ύπαρξη και η λειτουργία της εκπαίδευσης ενηλίκων είναι επιτακτική ανάγκη ώστε οι εκπαιδευτικοί να είναι ευέλικτοι σε όλες τις κοινωνικοπολιτικές αλλαγές και στις τεχνολογικές εξελίξεις που συμβαίνουν καθημερινά. Οι κοινωνικοπολιτικές και τεχνολογικές εξελίξεις οι οποίες διεισδύουν στην καθημερινότητα των ανθρώπων και εν συνεχεία στο εκπαιδευτικό σύστημα, δημιουργούν στους εκπαιδευτικούς την ανάγκη για κατάκτηση νέων δεξιοτήτων και ικανοτήτων που είναι απαραίτητες ώστε να υλοποιούν επιτυχώς το διδακτικό τους έργο, να είναι αποτελεσματικοί και να παραμένουν ενεργοί. Με βάση την ανάγκη αυτή υλοποιήθηκε και η έρευνα πεδίου που θα αναλυθεί στην παρούσα εργασία.

1.3 Βασικές αρχές Εκπαίδευσης Ενηλίκων

Η εκπαίδευση ενηλίκων παρουσιάζει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά καθώς απευθύνεται σε ενήλικες. Θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της το περιβάλλον το οποίο βιώνουν καθημερινά οι ενήλικοι και να συνδέεται με τα κοινωνικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά τους. Για να είναι αποτελεσματικό ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης ενηλίκων είναι απαραίτητο να σχεδιάζεται, να οργανώνεται και να αξιολογείται σύμφωνα με τις αρχές μάθησης της εκπαίδευσης ενηλίκων. Άλλωστε, τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευόμενων είναι αυτά τα οποία επηρεάζουν και καθορίζουν τη μάθηση. Σύμφωνα με τον Κόκκο & τον Λιοναράκη (1998), οι αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων είναι:

Η σκέψη συνδέεται με τη δράση

Οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι πρέπει να οδηγούνται στην ανακάλυψη της γνώσης μέσω ενεργής συμμετοχής και εμπλοκής στη μαθησιακή διαδικασία. Για αυτό το περιεχόμενο της εκπαίδευσης θα πρέπει να είναι σχεδιασμένο σύμφωνα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους και να συνδυάζει τη θεωρία με την πράξη (Κόκκος & Λιοναράκης, 1998, στο Βουλτσίδης, 2013, σ. 44).

Στο επίκεντρο της εκπαιδευτικής διεργασίας να βρίσκεται ο διδασκόμενος

Είναι σημαντικό να γνωστοποιούνται οι προσδοκίες των εκπαιδευόμενων στην εναρκτήρια συνάντηση με στόχο να κατανοήσει ο εκπαιδευτής τις ατομικές και τις ομαδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Έτσι θα μπορέσει ο ίδιος να προχωρήσει σε καλύτερο σχεδιασμό των διδακτικών ενοτήτων και επομένως σε παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών υψηλού επιπέδου που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους. Οι εκπαιδευτές οφείλουν να καλλιεργούν στους εκπαιδευόμενους την αίσθηση ευθύνης, ενθαρρύνοντας την ανάληψη πρωτοβουλίας για την προσωπική πορεία μάθησης. Αυτό συνεπάγεται ότι το αντικείμενο διδασκαλίας πολλές φορές επιλέγεται από τους ίδιους τους εκπαιδευόμενους, σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες τους. Επιζητούμε οι νέες γνώσεις να είναι χρήσιμες, πρακτικές και αποτελεσματικές για τους εκπαιδευόμενους. Το περιεχόμενο της εκπαίδευσης πρέπει να αναδιαμορφώνεται σύμφωνα με τις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τις επιθυμίες της συγκεκριμένης ομάδας στην οποία απευθύνεται (Κόκκος & Λιοναράκης 1998 στο Βουλτσίδης, 2013,σ. 44-45).

Η πορεία προς τη γνώση είναι ευρετική

Τα προγράμματα εκπαίδευσης που απευθύνονται σε ενήλικες πρέπει να αξιοποιούν τις υπάρχουσες γνώσεις του εκπαιδευόμενου ώστε να προσφέρουν νέες. Οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι διαθέτουν ποικιλία εμπειριών και η λήψη νέων γνώσεων για αυτούς είναι μια διαδικασία που στηρίζεται στις εμπειρίες τους. Είναι σημαντικό λοιπόν ο Εκπαιδευτής να μπορεί να αξιοποιεί τις εμπειρίες αυτές με δημιουργικότητα και καινοτομία και να οδηγεί τους εκπαιδευόμενους στην κατάκτηση της γνώσης. Επιπλέον, χρειάζεται να επιτυγχάνει την ενεργητική συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία ενισχύοντας τα κίνητρα των εκπαιδευόμενων για ενεργή συμμετοχή και συνεργασία στη διάρκεια της εκπαιδευτικής διεργασίας (Κόκκος & Λιοναράκης, 1998, στο Βουλτσίδης, 2013,σ. 45.).

Ο τρόπος σκέψης να είναι κριτικός

Ο εκπαιδευτής πρέπει να δημιουργεί ένα περιβάλλον μέσα στο οποίο οι αξίες και οι πεποιθήσεις μπορούν να αλλάξουν, δηλαδή να δημιουργήσει συνθήκες μέσα στις

οποίες το άτομο να διερωτάται για το σύστημα αξιών του και να εξετάζει κριτικά την αντίληψη που έχει για τον εαυτό του αλλά και για τη σχέση του με τους άλλους. Αξιοποιώντας ο Εκπαιδευτής με δημιουργικότητα και καινοτομία τις εμπειρίες εμπειριών των εκπαιδευομένων μπορεί να ενισχύσει τον κριτικό τρόπο σκέψης. (Κόκκος & Λιοναράκης, 1998, στο Βουλτσίδης, 2013,σ. 46).

Οι σχέσεις διδασκόντων και διδασκόμενων να είναι αμφίδρομες

Ο διδάσκων πρέπει να αλληλεπιδρά με τους διδασκόμενους, διαμορφώνοντας μαθησιακό κλίμα που χαρακτηρίζεται από ουσιαστική επικοινωνία, συνεργατικό πνεύμα, αμοιβαίο σεβασμό και εμπιστοσύνη. Οι διδασκόμενοι να υποστηρίζονται από τον διδάσκων και να υπάρχει ισότιμη συμμετοχή εκπαιδευτή και εκπαιδευομένων στον σχεδιασμό της μαθησιακής διεργασίας. Είναι πολύ σημαντικό ο διδάσκων να αποδέχεται την κριτική και να δείχνει ουσιαστικό ενδιαφέρον για τους εκπαιδευομένους και την πορεία της μάθησής τους. Τέλος θα πρέπει να μπορεί να αναγνωρίζει τα σήματα μη λεκτικής επικοινωνίας (γλώσσα σώματος) που εκπέμπουν οι διδασκόμενοι, συναισθήματα, δυναμική της ομάδας και να τα αξιοποιεί κατάλληλα για την αναδιαμόρφωση και την βελτίωση του προγράμματος(Κόκκος & Λιοναράκης, 1998, στο Βουλτσίδης, 2013,σ. 46-47).

1.4 Θεωρίες Μάθησης Ενηλίκων

Στην ενότητα αυτή θα γίνει περιγραφή των βασικών θεωριών μάθησης ενηλίκων, της Ανδραγωγικής, της Κοινωνικής αλλαγής και της μετασχηματίζουσας μάθησης.

Η Θεωρία της Ανδραγωγικής αναπτύχθηκε από τον Malcolm Knowles το τέλος της δεκαετίας του 1980 και σύμφωνα με αυτή η μάθηση είναι μια δια-δραστική διεργασία ερμηνείας που οδηγεί στον μετασχηματισμό των βιωμάτων του εκπαιδευόμενου. Η Θεωρία αυτή δίνει έμφαση στο άτομο προωθώντας την αυτοπραγμάτωση και την αυτοκατευθυνόμενη μάθηση του (Τσιμπουκλή, Α. & Φίλλιπς, Ν., 2008, σ.32-38).

Το κίνημα της εκπαίδευσης για την κοινωνική αλλαγή αναπτύχθηκε μέσα από το έργο και τα κείμενα του Paulo Freire το 1960 – 1980 στην Λατινική Αμερική. Η θεωρία αυτή περιλαμβάνει τρία στάδια, το Διερευνητικό (Investigative), το Θεματικό (Thematization) και το στάδιο του προβληματισμού (Problematization). Σύμφωνα με

τον Freire (1970) μέσα από τον διάλογο και την επικοινωνία μπορεί να επιτευχθεί η μάθηση (Τσιμπουκλή, Α. & Φίλιπς, Ν., 2008, σ. 39-42).

Η μετασχηματίζουσα μάθηση της οποίας κύριος εκφραστής είναι ο Jack Mezirow, αναπτύχθηκε στα τέλη του 1970 και θεωρείται η πιο σημαντική θεωρία της εκπαίδευσης ενηλίκων. Σύμφωνα με την θεωρία αυτή η μάθηση εξαρτάται από τις εμπειρίες του ατόμου οι οποίες θα πρέπει να αξιοποιούνται για κριτικό στοχασμό ώστε το άτομο να λαμβάνει νέες γνώσεις αλλά και να μετασχηματίζει τις ήδη υπάρχουσες. (Τσιμπουκλή, Α. & Φίλιπς, Ν., 2008, σ. 43 - 53)

Σύμφωνα με τα παραπάνω, όλες οι θεωρίες μάθησης στην εκπαίδευση ενηλίκων δίνουν έμφαση στον κριτικό στοχασμό και στην κοινωνική αλλαγή του ατόμου. Αξίζει να σημειωθεί ότι η μάθηση εξαρτάται σημαντικά από τις εμπειρίες του ατόμου τις οποίες ο εκπαιδευτής πρέπει να αξιοποιεί στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ο εκπαιδευτής επίσης θα πρέπει να εμπυγχώνει και να καθοδηγεί τους εκπαιδευόμενους και να μην αποτελεί μόνο πηγή πληροφοριών. Όταν οι εκπαιδευόμενοι συμμετέχουν ενεργά στην διαδικασία της μάθησης μέσω πρακτικής άσκησης, απόκτησης και αξιοποίησης εμπειριών τότε η μάθηση διευκολύνεται (Jaques, 2001, στο Χατζιευσταθίου, Ε., 2016, σ. 26). Οι παραπάνω θεωρίες μάθησης θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη όταν σχεδιάζονται και υλοποιούνται προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων.

1.4.1 Θεωρίες Μάθησης στην Εξ αποστάσεως Εκπαίδευση Ενηλίκων

Η εκπαίδευση από απόσταση (distance education) είναι ένα από τα πιο διαδεδομένα σύγχρονα συστήματα εκπαίδευσης όπου η εκπαίδευση δεν γίνεται με την φυσική παρουσία του εκπαιδευτή. Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση οι εκπαιδευόμενοι εμπλέκονται σε μια διαδικασία αυτορυθμιζόμενης μάθησης καθώς δεν έχουν δια ζώσης επαφή με τον εκπαιδευτή αλλά απευθείας με το εκπαιδευτικό υλικό το οποίο πρέπει να μελετήσουν. Έτσι λοιπόν σε κάθε εξ αποστάσεως εκπαίδευση που απευθύνεται σε ενήλικες, κρίνεται απαραίτητος ο προσεκτικός σχεδιασμός και η δημιουργία του ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού σύμφωνα με τις θεωρίες μάθησης των ενήλικων εκπαιδευόμενων.

Ο Desmond Keegan (2001) κατηγοριοποίησε τις θεωρίες για την Ανοικτής εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε τρεις κατηγορίες:

- Στην **θεωρία της ανεξαρτησίας και της αυτονομίας**. Σύμφωνα με την θεωρία αυτή ο εκπαιδευόμενος συμμετέχει στην εκπαιδευτική διαδικασία με τον δικό του προσωπικό τρόπο, σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο ενώ δεν εξαρτάται από τον εκπαιδευτή του οποίου ο ρόλος είναι μόνο καθοδηγητικός.
- Στην **βιομηχανοποιημένη διδασκαλία**. Η θεωρία αυτή συνδέεται με την βιομηχανική επανάσταση καθώς η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ξεκίνησε την ίδια περίπου περίοδο με την βιομηχανική επανάσταση ενώ στην διδασκαλία εισήχθησαν τα τεχνολογικά μέσα όπως ακριβώς έγινε και με την βιομηχανοποίηση της κοινωνίας. Σύμφωνα με την θεωρία της βιομηχανοποιημένης διδασκαλίας η εξ αποστάσεως εκπαίδευση θα πρέπει να έχει συστηματικό σχεδιασμό, να οργανώνεται με άρτιο τρόπο, να υπάρχει σαφής προσδιορισμός των διδακτικών στόχων και ανάλυση των παιδαγωγικών προϋποθέσεων της μαθησιακής διεργασίας.
- Στη **θεωρία της αλληλεπίδρασης και της επικοινωνίας** σύμφωνα με την οποία η αποτελεσματικότητα της εξ αποστάσεως εκπαιδευτικής διεργασίας εξαρτάται από την συνεργασία, την κοινωνική αλληλεπίδραση και το συναίσθημα (Keegan, 2001 στο Σοφός,Α., 2015 σ. 45 - 46).

1.5 Η εκπαίδευση εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Οι εκπαιδευτικοί για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στο έργο τους πρέπει να εναρμονίζονται με τις κοινωνικοπολιτικές και τεχνολογικές εξελίξεις οι οποίες διεισδύουν στο εκπαιδευτικό σύστημα. Οι εξελίξεις αυτές δημιουργούν αλλαγές και νέες ανάγκες στους εκπαιδευτικούς όσον αφορά τα προσόντα και τον ρόλο τους. Σε μια επιμόρφωση εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι αναγκαίο να υπάρχει σύνδεση της επιμόρφωσης με τις δυσκολίες με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι οι εκπαιδευτικοί καθημερινά. Η συμμετοχή τους σε ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης δεν έχει καμία αξία εάν δεν στοχεύει στην επίλυση διδακτικών και πρακτικών προβλημάτων που δυσχεραίνουν το έργο τους. Όταν οι ενήλικοι και στην προκειμένη περίπτωση οι εκπαιδευτικοί αποφασίσουν να παρακολουθήσουν ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης έχουν συγκεκριμένους στόχους. Η συμμετοχή τους οφείλεται σε κάποιες συγκεκριμένες ανάγκες τις οποίες έχουν, όπως βελτίωση γνώσεων, βελτίωση δεξιοτήτων και επιπλέον απόκτηση νέων. Με τον όρο

“επιμορφωτικές ανάγκες” ονομάζουμε το σύνολο των διδακτικών αντικειμένων (θεωρητικών και πρακτικών) που κρίνει ο εκπαιδευτικός ότι πρέπει να τα προσεγγίσει πολύπλευρα, ώστε να βελτιώσει το παιδαγωγικό-εκπαιδευτικό του προφίλ (Γκόλιαρης 1998, στο Βεργίδης 2012, σ.106). Η έλλειψη θέσεων εργασίας, η τεράστια ανταγωνιστικότητα στον χώρο της εκπαίδευσης, και η ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, αυξάνουν ολοένα το ενδιαφέρον και την ανάγκη των εκπαιδευτικών για συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με τον Βεργίδη (2012) και τον Καραλή (2010) η εκπαίδευση εκπαιδευτικών στην Ελλάδα ξεκίνησε επίσημα μετά την Μεταπολίτευση, το 1977. Τότε ιδρύθηκαν οι δύο πρώτες Σχολές Επιμόρφωσης όπου η εισαγωγή σε αυτές γινόταν με αίτηση και κλήρωση, ενώ οι εκπαιδευόμενοι εξετάζονταν στο τέλος της χρονιάς σε τέσσερα μαθήματα της επιλογής τους. Οι σχολές αυτές λειτούργησαν έως το 1992 και αργότερα αντικαταστάθηκαν από τα Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα (Π.Ε.Κ) όπου η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ορίστηκε με νόμο ως υποχρεωτική για όλους. Το 1995 τα προγράμματα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών μετατράπηκαν σε προαιρετικά, ευέλικτα και ταχύρυθμα προγράμματα εκπαίδευσης τα οποία επέλεξαν οι εκπαιδευτικοί σύμφωνα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους (Βεργίδης, 2012, σ. 98 – 100 & Καραλής στο Βεργίδης, Δ., & Κόκκος, Α. 2010, σ.19 - 39). Από το 2008 έως και σήμερα πραγματοποιούνται επιμορφωτικά προγράμματα στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού προγράμματος για την Εκπαίδευση και τη Δια βίου Μάθηση (Ε.Π.Ε.Δ.Β.Μ) τα οποία υλοποιούνται από θεσμοθετημένους φορείς επιμόρφωσης όπως :

- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
- Οργανισμός Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών
- Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ
- Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα (Π.Ε.Κ)
- Ανώτατα και Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα , Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, ΑΣ.ΠΑΙ.ΤΕ (Νόμος 3369/2005)

Σύμφωνα με το Γ΄ ΚΠΣ του Οργανισμού Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών, τα προγράμματα τα οποία υλοποιούνται στην Ελλάδα, είναι ταχύρυθμα υποχρεωτικά επιμορφωτικά προγράμματα, εισαγωγικής επιμόρφωσης νεοδιόριστων

εκπαιδευτικών, προγράμματα σχετικά με εκπαιδευτικές αλλαγές και ανάγκες αιχμής του εκπαιδευτικού συστήματος, προγράμματα επιμόρφωσης στελεχών διοίκησης της εκπαίδευσης, ταχύρρυθμα ή μέσης διάρκειας προαιρετικά επιμορφωτικά προγράμματα αλλά και επιμορφωτικά προγράμματα μακράς διάρκειας (Βουλτσίδης, 2013, σ.165 - 172). Η εισαγωγική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών γίνεται στα Π.Ε.Κ όπου πολλοί νεοδιόριστοι ή νέο-προσληφθέντες εκπαιδευτικοί, συμμετέχουν στην εισαγωγική εκπαίδευση πριν ή στις αρχές ανάληψης των διδακτικών καθηκόντων τους. Στόχος της συγκεκριμένης επιμόρφωσης είναι η ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών στην αρχή της ανάληψης των διδακτικών τους καθηκόντων και η διευκόλυνση της ενσωμάτωσής τους στον εκπαιδευτικό χώρο.

Όπως αναφέρει ο Σαλτερής (2005), χιλιάδες εκπαιδευτικοί μετά το 2000, επιμορφώνονται στο πλαίσιο προγραμμάτων του ΕΠΕΑΕΚ⁴, πλέον ΕΣΠΑ⁵, με σκοπό να αποκτήσουν βασικές δεξιότητες χειρισμού των ΤΠΕ, να γνωρίσουν τα νέα διδακτικά εγχειρίδια και να αποκτήσουν δεξιότητες διαχείρισης της σχολικής τάξης (Σαλτερής, 2011, σ.10). Επί του παρόντος υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», ΕΣΠΑ (2014-2020) το έργο με τίτλο : «Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών για την Αξιοποίηση και Εφαρμογή των Ψηφιακών Τεχνολογιών στην Διδακτική Πράξη (Επιμόρφωση Β' επιπέδου Τ.Π.Ε)» και η οποία περιλαμβάνει επιμορφώσεις εκπαιδευτικών για την απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων σχετικά με τις Τ.Π.Ε και την εφαρμογή τους στη διδακτική πράξη. Το έργο υλοποιείται με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και του Ελληνικού Δημοσίου και τελικό δικαιούχο το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων – «Διόφαντος» (Ι.Τ.Υ.Ε. – «Διόφαντος»). Στο πλαίσιο επίσης του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», ΕΣΠΑ (2014-2020) από τον Απρίλιο του 2016 έως τον Απρίλιο του 2017, υλοποιήθηκε επιμόρφωση για τους εκπαιδευτικούς Α/θμιας οι οποίοι υλοποιούν πρόγραμμα παράλληλης στήριξης-συνεκπαίδευσης με στόχο την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Έως το 2018 υλοποιείται στο πλαίσιο του ίδιου προγράμματος το έργο με τίτλο:

⁴Το **Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ** είναι το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα το οποίο σχεδιάστηκε για την Εκπαίδευση και την Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση

⁵Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης(βλ. <https://www.espa.gr>)

«Παρεμβάσεις επιμόρφωσης για την ενίσχυση των σχολικών δομών του εκπαιδευτικού συστήματος» το οποίο περιλαμβάνει επιμορφωτικές δράσεις για εκπαιδευτικούς Α/θμιας σε όλη την χώρα (Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων <http://www.cti.gr>)

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον δείχνουν οι εκπαιδευτικοί τα τελευταία χρόνια για συμμετοχή σε Ευρωπαϊκά προγράμματα που χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε αυτά οι εκπαιδευτικοί έχουν την δυνατότητα να επιμορφωθούν με ή χωρίς τους μαθητές τους και να επιλέξουν προγράμματα επιμόρφωσης περισσότερο ελκυστικά και ενδιαφέροντα προς τις προτιμήσεις και τις δυνατότητές τους. Τα ευρωπαϊκά προγράμματα υλοποιούνται από διάφορους φορείς όπως πανεπιστήμια, τεχνολογικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, σχολεία, νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης, παιδαγωγικές εταιρείες κ.λπ. Κάποια από τα ευρωπαϊκά προγράμματα που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και υλοποιούνται τα τελευταία χρόνια είναι το πρόγραμμα Comenius και το Teachers4Europe. Το πρόγραμμα Comenius υλοποιείται από το 2011 και έχει ως στόχο την βελτίωση της ποιότητας της σχολικής εκπαίδευσης και την ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης σε συνεργασία με Εκπαιδευτικά Ιδρύματα σχολικής και προσχολικής εκπαίδευσης με την επιχορήγηση σχολικών συμπράξεων και δράσεων διακρατικής κινητικότητας μαθητών και εκπαιδευτικού προσωπικού. Στο πλαίσιο του προγράμματος, οι εκπαιδευτικοί συμμετέχουν σε επιμορφωτική δραστηριότητα η οποία διεξάγεται σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα και έχει ως στόχο την βελτίωση των διδακτικών δεξιοτήτων και την επαφή με εκπαιδευτικά συστήματα άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Στο πρόγραμμα έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν υποψήφιοι εκπαιδευτικοί που δεν έχουν προηγούμενη εργασιακή εμπειρία, ως βοηθοί σε σχολείο κάποιας άλλης ευρωπαϊκής χώρας από αυτή που ζουν. Στόχος είναι να αποκτήσουν οι ίδιοι διδακτική πείρα αλλά και εμπειρία σε εκπαιδευτικό σύστημα άλλης ευρωπαϊκής χώρας (European Commission <http://ec.europa.eu/education/trainingdatabase/>).

Στο πρόγραμμα Teachers4Europe το οποίο υλοποιείται από την Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα από το 2011 συμμετέχουν κάθε χρόνο πολλοί εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από όλη την Ελλάδα. Στόχος της εκπαιδευτικής δράσης είναι να συμβάλλει στην ενημέρωση των εκπαιδευομένων επί των εξελίξεων των Ευρωπαϊκών θεμάτων και να τους υποστηρίξει στην βελτίωση των δεξιοτήτων τους και στην χρήση καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας, που συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών

προκλήσεων και αξιοποιούν τις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών(βλ. <http://www.teachers4europe.gr/>)

Με ταχύτατους ρυθμούς αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια και η εξ αποστάσεως εκπαίδευση-επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Τα περισσότερα Ελληνικά Πανεπιστήμια της χώρας όπως και το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο παρέχουν πλήθος προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων δίνοντας την ευκαιρία σε εκπαιδευτικούς να εμπλουτίσουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους εξ αποστάσεως. Η εκπαιδευτική πύλη e-paideia του Ιδρύματος Λαμπράκη προσφέρει επίσης τη δυνατότητα σε εκπαιδευτικούς να συμμετάσχουν εξ αποστάσεως σε προγράμματα εκπαίδευσης, τα οποία εστιάζουν στην καλλιέργεια της συνείδησης, στην ενίσχυση της δημιουργικότητας, της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας, στην ενδυνάμωση, στη διαπολιτισμική κατανόηση, στην αγωγή υγείας και στην ενίσχυση της ποιότητας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης (βλ. <http://www.e-paideia.org/>). Επιμορφωτικά προγράμματα προσφέρονται και από διάφορες σχολές και φορείς, όπως είναι το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης και η Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης. Το 2015 υλοποιήθηκαν επιμορφωτικά προγράμματα για εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στο πλαίσιο υλοποίησης του Συμφώνου Συνεργασίας του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων με το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, τη Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων και το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας. Σκοπός των επιμορφώσεων ήταν η απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων με στόχο την προώθηση της ισότητας των φύλων.

Στο κεφάλαιο αυτό αναφέραμε ενδεικτικά κάποια από τα προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης τα οποία υλοποιούνται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα ώστε να αναδείξουμε την αξία της εκπαίδευσης ενηλίκων και κατ'επέκταση των εκπαιδευτικών στη χώρα μας καθώς οι στόχοι της παρούσας εργασίας αφορούν στην εκπαίδευση ενηλίκων.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα γίνει παρουσίαση μιας σύγχρονης και ενδιαφέρουσας μεθόδου διδασκαλίας η οποία μόλις και έχει αρχίσει να αποτελεί αντικείμενο επιμόρφωσης. Συγκεκριμένα, θα παρουσιαστούν οι δυνατότητες που μπορεί να προσφέρει η αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία αλλά και η σημασία και η συμβολή της στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Κεφάλαιο 2ο: **Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης** **στη χρήση της τέχνης στο εκπαιδευτικό τους έργο**

2.1 Εισαγωγή

Οι Εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης θα πρέπει να εντάξουν στη διδασκαλία τους σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους διδασκαλίας σε συνδυασμό με τις νέες τεχνολογίες ώστε να έχουν καλύτερα εκπαιδευτικά αποτελέσματα αλλά και ομαλή ένταξη των μαθητών στις ταχύτατες κοινωνικοπολιτικές αλλαγές. Για να μπορέσουν οι εκπαιδευτικοί να ενσωματώσουν στη διδασκαλία τους σύγχρονα εκπαιδευτικά μέσα και σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας απαιτείται συνεχή βελτίωση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης τους, διότι η έλλειψη δεξιοτήτων σε έναν εκπαιδευτικό θα μπορούσε να οδηγήσει αντίστοιχα και σε μαθητές με χαμηλό επίπεδο δεξιοτήτων. Τα τελευταία χρόνια η ψηφιακή εκπαίδευση έχει διεισδύσει και στη σχολική τάξη αλλά επικρατούν ακόμη μέθοδοι διδασκαλίας μη ενεργητικές με την σύγχρονη κοινωνία. Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται μια σύγχρονη για τα ελληνικά δεδομένα μέθοδος διδασκαλίας μέσω της τέχνης.

2.2 Η σημασία και η συμβολή της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία

Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να εμπλουτίζει την καθημερινή του διδακτική πρακτική με νέες μεθόδους διδασκαλίας που στοχεύουν στην έξοδο των παιδιών από την απρόσωπη σχολική αίθουσα. Υπάρχουν εκπαιδευτικοί που χρησιμοποιούν στη τάξη τους μεθόδους διδασκαλίας μη εναρμονισμένες με τη σύγχρονη κοινωνία. Πολλοί από αυτούς κυρίως όσοι εξασκούν αυτό το επάγγελμα πολλά χρόνια έχουν τυποποιήσει και προσαρμόσει το εκπαιδευτικό τους έργο εδώ και χρόνια, αποφεύγοντας τη χρήση καινούριων μεθόδων και μέσων. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε ψυχολογικούς λόγους, σε δυσκολίες μετάβασης από μια γνώριμη κατάσταση σε μια νέα αλλά και σε έλλειψη χρόνου ώστε να ασχοληθούν με την απόκτηση επιπλέον γνώσεων. Η διδασκαλία μέσω της τέχνης είναι μια σύγχρονη για τα ελληνικά

δεδομένα μέθοδος διδασκαλίας που συνδέεται με τις δυνατότητες της εποπτικής διδασκαλίας και της αντίληψης μέσω των αισθήσεων. Η προσέγγιση της τέχνης μπορεί να οδηγήσει στη μάθηση εάν αξιοποιηθεί ως περιεχόμενο αντίληψης, ως σημείο γνώσης και ως εργαλείο έκφρασης (Beck 1994:88 στο Νικονάνου, Ν. 2010, σ.79). Στην ενότητα αυτή αναλύεται η σημασία και η συμβολή της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία.

Με την εισαγωγή των μαθητών στον εντυπωσιακό και μαγικό κόσμο της τέχνης η μάθηση αποκτά άλλη διάσταση. Αποτελεί έμπνευση και κινητοποιεί τη φαντασία, προσφέροντας στους μαθητές ένα ταξίδι στον χρόνο με στόχο τη βίωση του παρελθόντος, την κατανόηση του παρόντος και τη διαμόρφωση του μέλλοντος. Η επαφή και η ενασχόληση με την τέχνη βοηθά στην ανάπτυξη τεσσάρων γνωστικών λειτουργιών. Αυτές είναι η γνωστική ευελιξία, η ενοποίηση της γνώσης, η φανταστική σκέψη και η αντίληψη της αισθητικής αξίας της τέχνης (Efland, 2002, στο Μαλαφάντης & Καρέλα, 2012, σ. 372). Ο μαγικός κόσμος της τέχνης περιλαμβάνει πολλά είδη προς αξιοποίηση, όπως εικαστική τέχνη, κινηματογράφος, θέατρο, μουσική, λογοτεχνία, προσφέροντας παράλληλα πλούσια ερεθίσματα, και συμβάλλοντας στην καλλιέργεια των αισθήσεων (ακοή, όραση, αφή, κίνηση, συναίσθημα). Οι διαφορετικές ερμηνείες και οι αφηγήσεις που προσφέρει η τέχνη στην εκπαιδευτική πρακτική συνδυάζουν θεωρία και πράξη και έτσι παράγεται η γνώση. Σύμφωνα με τον Κόκκο (2009), τις τελευταίες δεκαετίες οι εκπαιδευόμενοι δημιουργούν έργα τέχνης με στόχο τον κριτικό στοχασμό και τη μετασχηματίζουσα μάθηση⁶. Οι ίδιοι οι μαθητές μέσα από την τέχνη μπορούν να δημιουργήσουν τέχνη με την εφαρμογή μεθόδων δημιουργικής δράσης, υλικής και εικαστικής δραστηριότητας αξιοποιώντας υλικά και ψηφιακά αντικείμενα, μουσική, ταινίες, εκθέσεις, σχολικές εορτές, πραγματικές και ψηφιακές επισκέψεις σε μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους και πολιτιστικούς οργανισμούς. Η μάθηση μέσα από την τέχνη έχει διπλή ικανότητα. Υπάρχει η γνώση που προσφέρει η τέχνη μέσα από το περιεχόμενό και τις πληροφορίες που μας δίνει ένα αντικείμενο αλλά και η γνώση που συνδέεται με τους τρόπους προσέγγισής του. Με αυτόν τον τρόπο ο εκπαιδευτικός εξασφαλίζει την αύξηση των κινήτρων των μαθητών ως προς τη μαθησιακή διαδικασία αλλά και την ανάπτυξη θετικών στάσεων απέναντι στην τέχνη. Η τέχνη μπορεί να οδηγήσει τους μαθητές σε έναν διάλογο με τον εαυτό τους αλλά

⁶ Θεωρία της Μετασχηματίζουσας μάθησης έτσι όπως έχει προσεγγιστεί από τον Jack Mezirow

και με τους άλλους και να τους βοηθήσει να κατανοήσουν τις αξίες της ζωής και τον ρόλο τους σε αυτή (Κακούρου – Χρόνη, Γ, 2006, σ. 39). Αξιοποιώντας τέχνες αντιπροσωπευτικές του θέματος που διδάσκεται (μια ταινία, ένα ποίημα, ένας πίνακας) αλλά και κατάλληλες για παιδαγωγική αξιοποίηση, ανασύρονται προσωπικές εμπειρίες των εκπαιδευόμενων, αναπτύσσεται η κριτική σκέψη και καλλιεργείται η αυτοέκφραση και η συνεργασία. Σύμφωνα με την Ουρανία Κούβου (2016) διδάκτωρ του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, η σχεδιαστική επάρκεια προηγείται αυτής της γραφής. Στο βιβλίο της με τίτλο: *Παιδικό σχέδιο* (2016). *Η γνωστική προσέγγιση*, φιλοξενούνται σχέδια παιδιών ηλικίας 3 έως 7 χρονών. Στα έργα αυτά αναδεικνύονται μορφές και τεχνικές τις οποίες υιοθετούν τα παιδιά όταν σχεδιάζουν. Είδη τέχνης όπως το σχέδιο και η ζωγραφική αποτελούν άλλωστε κυρίαρχα μέσα έκφρασης και επικοινωνίας των μαθητών. Σύμφωνα με την Κατερίνα Γρέγου «αν η τέχνη διδασκόταν στα σχολεία, θα ήμασταν ίσως πιο πολιτισμένοι και λίγο καλύτεροι άνθρωποι» (Μποζώνη, 2016, ανάκτηση στις 19 Σεπτεμβρίου 2016 από www.elculture.gr). Η τέχνη μπορεί να συμβάλει στην ευαισθητοποίηση των μαθητών σε κοινωνικά ζητήματα και στο να δημιουργηθούν δεσμοί ανάμεσα στο σχολείο και τον κοινωνικό περίγυρο.

Οι Falk & Dierking (2000), υποστηρίζουν ότι η τέχνη απευθύνεται στον μαθητή συνδέοντας τρία περιβάλλοντα, το προσωπικό (εμπειρίες, γνώσεις), το κοινωνικό (σχέση με άλλους) και το φυσικό (περίγυρος, περιβάλλον στο οποίο ζει (Κακούρου- Χρόνη, σ. 51). Έτσι συμμετέχει ενεργά στην διαδικασία της μάθησης αφού καλείται να δημιουργήσει νόημα μέσα από τη δική του εμπειρία. Σύμφωνα με την κονστρουβιστική θεωρία, η μάθηση δεν σχετίζεται μόνο με την κατάκτηση του γνωστικού αντικείμενου αλλά και με τα συναισθήματα και τις αισθήσεις του ατόμου. Στο κέντρο του ενδιαφέροντος, τίθεται ο εκπαιδευόμενος και το είδος της εμπειρίας που θα αποκτήσει και όχι η ποσότητα της γνώσης (Hooper – Greenhill & MacLeod, 1999, στη Κακούρου, σ. 52). Η κατάκτηση της γνώσης άλλωστε δεν στηρίζεται στην πληροφορία για το αντικείμενο αλλά εξαρτάται από την αντίδραση του μαθητή σε αυτό, από την άμεση επαφή με αυτό και τον τρόπο που ενεργοποιούν το νοητικό, συναισθηματικό και αισθητικό του κόσμο. Σύμφωνα με τους Dewey, Piaget, Vygotsky, η μάθηση επιτυγχάνεται μόνο με την ενεργητική συμμετοχή και η εμπειρία είναι συνδεδεμένη με τη γνώση (Κακούρου- Χρόνη, Γ. 2005, σ.51 – 55). Με άλλα λόγια η γνώση δεν παρέχεται μόνο με το σχολικό εγχειρίδιο αλλά και με την επαφή του μαθητή με το περιβάλλον του και τα πράγματα. Ο μαθητής βλέπει, ακούει,

γεύεται, μυρίζει, αγγίζει, αισθάνεται. Έτσι η επαφή με ένα αντικείμενο, συμβάλλει στην ολιστική μάθηση καθώς μέσα από την επαφή του με την τέχνη καλείται να θυμηθεί, να συγκρίνει, να συνδέσει, να ταξινομήσει, να προβληματιστεί. Όπως πολλοί θεωρητικοί υποστηρίζουν (Dewey, Davis, Olson, Anderson, Milbrandt), οι εκπαιδευόμενοι μέσα από τις τέχνες κατανοούν όχι μόνο αυτό που θα ήθελε να εκφράσει ο δημιουργός τους αλλά προσλαμβάνουν ιδέες, αξίες, συναισθήματα και καταστάσεις που δημιουργούνται από τον ίδιο τον εκπαιδευόμενο (Μέγα, 2011, σ. 34 – 37), αποδεικνύοντας έτσι το γεγονός ότι η τέχνη αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο μάθησης για τον εκπαιδευτικό.

Ο εκπαιδευτικός είναι εκείνος ο οποίος έχει την ικανότητα να κρίνει ποια μορφή τέχνης και με ποιόν τρόπο θα την αξιοποιήσει στο μάθημά του. Ακόμη όμως και αν ο εκπαιδευτικός επιθυμεί να αξιοποιήσει την τέχνη στην εκπαιδευτική διεργασία, νιώθει ανασφάλεια ως προς την επιλογή των κατάλληλων έργων τέχνης αλλά και στον τρόπο που θα μπορούσε να αξιοποιήσει την τέχνη. Περιορίζεται μόνο στο υλικό που υπάρχει στα σχολικά εγχειρίδια ενώ αυτό μπορεί να μην συνδέεται καν με τους μαθησιακούς στόχους (Κόκκος, 2011, σ. 34). Φυσικά η μορφή τέχνης ή τα έργα τέχνης τα οποία θα αξιοποιήσει θα πρέπει να είναι απολύτως κατάλληλα για την διδακτική ενότητα ή το γνωστικό αντικείμενο που διδάσκει μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή, να συνδέονται με τους μαθησιακούς στόχους και φυσικά να είναι παιδαγωγικά κατάλληλα. Για να το επιτύχει αυτό ένας εκπαιδευτικός κρίνεται αναγκαίο να ορίσει εξ αρχής προτεραιότητες και αντικειμενικούς μαθησιακούς στόχους. Εξίσου σημαντικό είναι να αξιοποιεί την τέχνη αφού πρώτα έχει αναλύσει τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες των μαθητών του. Σύμφωνα με τις Μπούνια & Νικονάνου η τέχνη έχει τη δύναμη να προσφέρει γνώσεις αρκεί ο εκπαιδευτικός να θέτει τις σωστές ερωτήσεις και να γνωρίζει τις μεθόδους που θα χρησιμοποιήσει ώστε να οδηγήσει τους μαθητές στις κατάλληλες απαντήσεις.

Συμπερασματικά η τέχνη είναι μια σπουδαία μέθοδος διδασκαλίας που θα μπορούσε να βελτιώσει και να αναβαθμίσει το έργο του εκπαιδευτικού. Συμβάλλει εξαιρετικά στην εκπαιδευτική διεργασία ενώ η διαδικασία προς την απόκτηση γνώσης απαιτεί συμμετοχή όλων των αισθήσεων του ατόμου, εξασφαλίζοντας έτσι την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος και την άμεση συμμετοχή των εκπαιδευόμενων στην εκπαιδευτική διεργασία. Έντονη είναι τα τελευταία χρόνια η παρουσία έργων τέχνης στα σχολικά εγχειρίδια ενώ και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί αρχίζουν να δείχνουν ενδιαφέρον για την αξιοποίηση της τέχνης στο διδακτικό τους έργο.

Στην επόμενη ενότητα παρουσιάζεται η παρουσία της τέχνης στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα καθώς επίσης και οι προσπάθειες που έχουν γίνει προς αξιοποίηση αυτής στο διδακτικό έργο.

2.3 Αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία

Στην ελληνική πραγματικότητα η τέχνη αρχίζει να αξιοποιείται στον χώρο της εκπαίδευσης με τη μεταδιδακτορική εκπαιδευτική νομοθεσία όπου κάνουν την εμφάνισή τους η δημιουργική απασχόληση, οι πολιτιστικές δραστηριότητες, η εκπαιδευτική τηλεόραση και η περιβαλλοντική εκπαίδευση. Το 1995 το πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ⁷ – Εκπαίδευση και Πολιτισμός προσπάθησε να εντάξει στην επικοινωνία των παιδιών την κίνηση, την εικόνα, τον ήχο και τη δημιουργική έκφραση ώστε οι μαθητές να έχουν επικοινωνία με το πολιτισμικό τους περιβάλλον. Δυστυχώς το πρόγραμμα δεν επεκτάθηκε ιδιαίτερα και δεν υπήρξαν θεαματικά αποτελέσματα. Η εισαγωγή της τέχνης στο σχολείο καθιερώνεται επίσημα τον Σεπτέμβριο του 1996 με την εισαγωγή μαθημάτων τέχνης στο Ενιαίο λύκειο, Μαθήματα όπως η Μουσική, η Θεατρολογία, τα Καλλιτεχνικά και η Ιστορία της Τέχνης τα οποία διδάσκονται στα σχολεία. Παράλληλα καθιερώνεται και η λειτουργία του ολοήμερου σχολείου (Κακούρου – Χρόνη, Γ. 2006, σ. 33 - 37).

Τον Μάρτιο του 2006 στο πλαίσιο της Παγκόσμιας Συνδιάσκεψης της UNESCO που πραγματοποιήθηκε στη Λισσαβόνα, φορείς που αφορούν διάφορες τέχνες στην εκπαίδευση, συνέταξαν τον Οδικό Χάρτη της Λισσαβόνας (Lisbon Roadmap - UNESCO), μια κοινή διακήρυξη για το ρόλο που οφείλουν να παίζουν οι τέχνες στην εκπαίδευση παγκοσμίως και συμφώνησαν ότι θα πρέπει να διασφαλιστεί η παρουσία των τεχνών στην εκπαίδευση σε όλα τα κράτη-μέλη του ΟΗΕ (UNESCO, 2006.σ. 3 - 5). Στις 25 - 28 Μαΐου 2010 πραγματοποιήθηκε στη Σεούλ η δεύτερη παγκόσμια συνδιάσκεψη της UNESCO για την τέχνη, με πρωτοβουλία της UNESCO και σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού, Αθλητισμού και Τουρισμού της

⁷ Το Πρόγραμμα "ΜΕΛΙΝΑ-Εκπαίδευση και Πολιτισμός" υλοποιείται από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού καθώς και τη Γενική Γραμματεία Εκπαίδευση Ενηλίκων. Στόχος του είναι η αναβάθμιση του ρόλου των Τεχνών και του Πολιτισμού στην εκπαιδευτική διαδικασία που επιτυγχάνεται μέσα από την παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού και την επιμόρφωση όλων των εκπαιδευτικών στη μεθοδολογία εφαρμογής. Ξεκίνησε το 1994 ως ιδέα της Μελίνας Μερκούρη.

(βλ. υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού <http://www.yppo.gr>)

Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κορέας. Η Ατζέντα της Σεούλ για τη θέση των Τεχνών στην Εκπαίδευση, είναι το έγγραφο που προέκυψε μετά τη Διάσκεψη αυτή και το οποίο συντάχτηκε με στόχο να ελέγξει το κατά πόσο οι στόχοι του Οδικού Χάρτη της Λισσαβόνας (Lisbon Roadmap - UNESCO) έχουν κατακτηθεί. Η ατζέντα της Σεούλ περιλαμβάνει συγκεκριμένο σχέδιο δράσης, πρακτικές στρατηγικές και συγκεκριμένα θέματα δράσης και καλεί τα κράτη μέλη της UNESCO, να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες που προσφέρουν οι τέχνες στην εκπαίδευση. Η διάσκεψη συγκέντρωσε περισσότερους από 650 συμμετέχοντες από 95 χώρες (UNESCO, 2010.σ. 1- 2).

Σύμφωνα με την Μέγα (2011), το σύστημα εκπαίδευσης στην Ελλάδα δίνει βάση στο γλωσσικό και στο μαθηματικό συμβολικό σύστημα αγνοώντας την ανάπτυξη άλλων μορφών νοημοσύνης. Η οργάνωση της διδασκαλίας που στηρίζεται αποκλειστικά και μόνο στο σχολικό εγχειρίδιο, στερεί στους μαθητές τη δυνατότητα μάθησης μέσω διερευνητικών και βιωματικών διαδικασιών. Μόλις πριν λίγα χρόνια το Υπουργείο έθεσε ως στόχο την επαφή των μαθητών με τις τέχνες αλλά και τη σχετική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, ενώ έχουν ήδη υλοποιηθεί προσπάθειες εφαρμογής της τέχνης στο σχολείο αλλά και στην εκπαίδευση ενηλίκων,(Κόκκος, 2011, σ.11).

Μια τέτοια αξιολογη προσπάθεια ήταν το Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης το οποίο ξεκίνησε στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» του Υπουργείου Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο <http://www.epimorfosi.edu.gr>) και είχε ως στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας της ελληνικής εκπαίδευσης. Εφαρμόστηκε πιλοτικά και περιλάμβανε μεταξύ άλλων την αξιοποίηση των Τεχνών στην εκπαίδευση μέσα από τη χρήση διδακτικών σεναρίων με εφαρμογή στη διδακτική πράξη (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο <http://www.epimorfosi.edu.gr>). Ένα πρόγραμμα πολλά υποσχόμενο που μπήκε δυναμικά στον χώρο της εκπαίδευσης και ενώ είχε πολύ καλή αποδοχή από τους εκπαιδευτικούς δεν ολοκληρώθηκε ποτέ.

Κύριος εκφραστής της αξιοποίησης της τέχνης στην Εκπαίδευση στην Ελλάδα θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι ο Καθηγητής Αλέξης Κόκκος⁸. Ο Αλέξης Κόκκος

⁸ Ο **Αλέξης Κόκκος** είναι Καθηγητής Εκπαίδευσης Ενηλίκων στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και Πρόεδρος της Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων. (www.alexiskokkos.gr)

ανέπτυξε τη Μέθοδο με τίτλο: «Μετασχηματίζουσα Μάθηση μέσα από την Αισθητική Εμπειρία», όπου οι εκπαιδευόμενοι παρατηρούν και επεξεργάζονται έργα τέχνης, των οποίων το περιεχόμενο σχετίζεται με το περιεχόμενο των θεμάτων που μελετούν. Στόχος της μεθόδου μέσα από τα έξι στάδια τα οποία περιλαμβάνει είναι η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, η δημιουργικότητα της διδασκαλίας και η εξοικείωση των εκπαιδευομένων με τις τέχνες. Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού προγράμματος ARTiT η μέθοδος έχει εφαρμοστεί σε πάνω από 2.000 σχολεία και οργανισμούς εκπαίδευσης ενηλίκων στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό. Μια εξίσου αξιόλογη δράση υπό την εποπτεία του Αλέξη Κόκκου υλοποιήθηκε το 2015 μεταξύ της Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ε.Ε.Ε.Ε.), του ΙΒΕΠΕ-ΣΕΒ⁹, και του Πολιτιστικού και Αναπτυξιακού Οργανισμού ΝΕΟΝ¹⁰ (<http://neon.org.gr>). Το πρόγραμμα είχε ως στόχο την εκπαίδευση εκπαιδευτικών και σχολικών συμβούλων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, διδασκόντων σε σχολεία δεύτερης ευκαιρίας και εκπαιδευτών ενηλίκων, ώστε να εφαρμόσουν τον καινοτόμο αυτό τρόπο διδασκαλίας στους μαθητές τους. Σκοπός της εκπαιδευτικής αυτής συνεργασίας ήταν να αξιοποιηθεί η τέχνη με στόχο τη δημιουργικότητα, την καινοτομία και την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης. Στο πλαίσιο της εκπαίδευσης υλοποιήθηκαν σεμινάρια σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Πάτρα και επιμορφώθηκαν 1.000 εκπαιδευτικοί σε όλη την Ελλάδα.

Ένα ακόμη σημαντικό πρόγραμμα που αφορά επιμόρφωση ενηλίκων στη χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση, είναι το e-learning Επιμορφωτικό Πρόγραμμα με τίτλο: «ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ» Σχεδιασμός και υλοποίηση, το οποίο υλοποιείται από την Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Μάλιστα η Ελληνική Επιτροπή της UNESCO αναγνωρίζοντας την ποιότητα και την αξία του συγκεκριμένου Προγράμματος, το έθεσε υπό την αιγίδα της. Οι εκπαιδευόμενοι με τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα μαθαίνουν να

⁹ **Ινστιτούτο Βιομηχανικής και Επιχειρησιακής Επιμόρφωσης και Κατάρτισης (ΙΒΕΠΕ)** Ινστιτούτο εκπαίδευσης μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που ιδρύθηκε το 1980 με σκοπό την επαγγελματική κατάρτιση και επιμόρφωση εργαζομένων και ανέργων (<http://www.ivepe.gr>).

¹⁰ Ο **Οργανισμός Πολιτισμού και Ανάπτυξης ΝΕΟΝ** ιδρύθηκε το 2013 από το συλλέκτη και επιχειρηματία Δημήτρη Δασκαλόπουλο και αποσκοπεί στο να φέρει το ευρύ κοινό σε επαφή με το σύγχρονο πολιτισμό, αναδεικνύοντας τη δυνατότητα της καλλιτεχνικής δημιουργίας να αφυπνίσει, να συγκινήσει, να παρακινήσει. Συγχρόνως, επιδιώκει να συμβάλει στην ευρύτερη προσπάθεια αναβάθμισης της πόλης και της καθημερινότητας του πολίτη. (<http://neon.org.gr>).

αξιοποιούν έργα διάφορων μορφών τέχνης με σκοπό τον εμπλουτισμό της διδασκαλίας τους.

Το πρόγραμμα με τίτλο: «Πρώτη Ωρα: Σινεμά» είναι ένα δια-δραστικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα που εισάγει τους εκπαιδευόμενους στην τέχνη του κινηματογράφου. Το πρόγραμμα υλοποιείται από το 2006 από την Κινηματογραφική Εταιρεία Αθηνών στα σχολεία και απευθύνεται σε μαθητές Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου. Από τον Φεβρουάριο του 2015 το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Αθήνας εγκαινίασε τη συνεργασία του με το Κοινωνοφελές Ίδρυμα Ιωάννη Σ. Λάτση, με σκοπό να παρουσιάσει το πρόγραμμα σε μια εξελιγμένη και διαδραστική μορφή σε σχολεία Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Αττικής αλλά και άλλων περιοχών της Ελλάδας. Στόχος του προγράμματος είναι η εξοικείωση των μαθητών και των καθηγητών με την τέχνη του κινηματογράφου. Μέσα από ένα κινηματογραφικό παιχνίδι μάθησης συνδυάζεται η ιστορία του κινηματογράφου με τα σχολικά μαθήματα και τη γνώση. Τεράστια είναι η συμβολή του “Πανελληνίου Δικτύου για το Θέατρο στην Εκπαίδευση” στην προώθηση της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία. Το “Πανελλήνιο δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση” είναι μια επιστημονική ένωση που προωθεί την έρευνα και την πράξη του θεάτρου, του εκπαιδευτικού δράματος, του θεατρικού παιχνιδιού και των άλλων παραστατικών τεχνών στην εκπαίδευση (τυπική και μη τυπική). Στο πλαίσιο της προσπάθειας αυτής, υλοποιούνται αξιόλογα Προγράμματα Επιμόρφωσης εκπαιδευτικών που έχουν ως στόχο να ανακαλύψουν οι εκπαιδευτικοί τις δυνατότητες που προσφέρει η θεατρική τέχνη στη διδασκαλία των μαθημάτων.(Πανελλήνιο Δίκτυο για το θέατρο στην Εκπαίδευση <http://www.theatroedu.gr>).

Τον Οκτώβριο του 2015 το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) σε συνεργασία με την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών και τη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών του Ιδρύματος Ωνάση, συνδιοργάνωσαν συνέδριο με θέμα: «Τέχνη & Εκπαίδευση: Διδακτικές και Παιδαγωγικές προσεγγίσεις στο Σχολείο του 21^{ου} αιώνα» στη στέγη Γραμμάτων και Τεχνών. Στο συνέδριο παρουσιάστηκαν σύγχρονες παιδαγωγικές προτάσεις και καλές πρακτικές που αφορούν τη σχέση τέχνης και σχολείου(Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής <http://www.iep.edu.gr>). Η συμμετοχή των εκπαιδευτικών ήταν μεγάλη αποδεικνύοντας την αξία της αξιοποίησης της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική αλλά και την ανάγκη που έχουν οι εκπαιδευτικοί για σχετική επιμόρφωση.

Η εισαγωγή της τέχνης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, στοχεύει στην ανάδειξη των κύριων χαρακτηριστικών του ατόμου και στην ενθάρρυνση της έκφρασης, έτσι ώστε ο εκπαιδευόμενος να οδηγείται στην ανακάλυψη της γνώσης. Οι προτάσεις που αναφέρονται στον τρόπο χρήσης της για την υλοποίηση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων μόλις και αρχίζουν να αναδύονται και υπάρχει τεράστιο κενό σε επίπεδο πρακτικής εφαρμογής. Ο εκπαιδευτικός χρειάζεται επιμόρφωση και καθοδήγηση σχετικά με τους λόγους που η τέχνη επιβάλλεται στην διδασκαλία αλλά ακόμη περισσότερο στους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσε να την αξιοποιήσει στην εκπαιδευτική πρακτική.

Κεφάλαιο 3ο: **Εκπαιδευτικό Ιστολόγιο για εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας** **εκπαίδευσης σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην** **εκπαίδευση**

3.1 Εισαγωγή

Ένας από τους στόχους της παρούσας έρευνας είναι να δημιουργήσουμε ένα εκπαιδευτικό ιστολόγιο σύμφωνα με τις ανάγκες των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που προέκυψαν από την έρευνα που υλοποιήσαμε. Η δημιουργία του έχει ως στόχο την καθοδήγηση των εκπαιδευτικών όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική αλλά και την αξιοποίηση του σε ένα μελλοντικό πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών. Σε αυτό το κεφάλαιο αναλύεται ο ορισμός και η χρήση του ενός εκπαιδευτικού ιστολογίου ενώ στη συνέχεια, γίνεται περιγραφή και ανάλυση του εκπαιδευτικού ιστολογίου που δημιουργήσαμε. Η δημιουργία του έγινε με σκοπό να μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε επιμόρφωση εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με θέμα την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική αλλά και από οποιονδήποτε εκπαιδευτικό θα ήθελε να μάθει τρόπους αξιοποίησης της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική, να βελτιώσει τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις του, να βρει εκπαιδευτικό υλικό, να ενημερωθεί για σχετικά προγράμματα επιμόρφωσης, σεμινάρια, συνέδρια αλλά και για να ανταλλάξει απόψεις και πρακτικές με άλλους εκπαιδευτικούς.

3.2 Γενικές προδιαγραφές για την δημιουργία Εκπαιδευτικού **Ιστολογίου**

Σύμφωνα με την Khlaisang (2017) η ανάπτυξη και εξέλιξη των νέων τεχνολογιών, καθώς και η εξάπλωση της χρήσης του διαδικτύου στην εκπαίδευση, έχει σαν αποτέλεσμα την δημιουργία πολλών εκπαιδευτικών ιστότοπων. Τα ιστολόγια ή αλλιώς blog είναι εργαλεία Web 2.0 και προσφέρουν τη δυνατότητα σχεδιασμού επιμορφωτικών προγραμμάτων, εντός των οποίων δημιουργούνται σημαντικές μαθησιακές ευκαιρίες (Mindel & Verma, 2006 στον Αναστασιάδη, σ. 30). Στα περισσότερα ιστολόγια δεν απαιτείται επιμέλεια του κώδικα της ιστοσελίδας, είναι

εγκατεστημένα αυτόματα συστήματα πολλά από τα οποία παρέχονται δωρεάν και η δημιουργία και η καταχώρηση περιεχομένου γίνεται με πολύ απλό τρόπο.

Για να είναι κατάλληλο το εκπαιδευτικό υλικό το οποίο θα χρησιμοποιήσουμε χρειάζεται πρώτα να δούμε το περιεχόμενο του, τον βαθμό στον οποίο αυτό εξυπηρετεί τους εκπαιδευτικούς σκοπούς για τους οποίους προορίζεται, αλλά και τα τεχνολογικά μέσα που θα χρησιμοποιήσουμε για την δημιουργία του. Ένας ιστότοπος ο οποίος δημιουργείται για εκπαιδευτικό σκοπό, απαιτεί την δημιουργία ενός περιβάλλοντος φιλικό προς τον χρήστη για δημιουργία περιεχομένου, δια-δραστικές δυνατότητες, εύκολη αναζήτηση και ανάκτηση πληροφοριών. Ο σχεδιασμός θα πρέπει να έχει εύκολο σύστημα διαχείρισης περιεχομένου, καθώς και προσβάσιμους εκπαιδευτικούς πόρους.

Προκειμένου να επιτευχθεί η μεγαλύτερη δυνατή αποτελεσματικότητα ενός εκπαιδευτικού ιστολογίου είναι σημαντικό κατά τη δημιουργία του να ληφθούν υπόψη οι αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης καθώς και οι κανόνες σύμφωνα με τους οποίους μαθαίνουν οι ενήλικοι. Το περιεχόμενο ενός ψηφιακού οδηγού θα πρέπει να προσδιοριστεί σωστά, σύμφωνα με παιδαγωγικές αρχές και προϋποθέσεις (Λιοναράκης, 2011 στο Ζυγούρη, Φ. & Μαυροειδή, Η. 2013, σ. 6).

3.3 Εκπαιδευτικό Ιστολόγιο για εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση

Αφού διερευνήθηκαν οι αντιλήψεις και τα εμπόδια των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά στην αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία, προχωρήσαμε στην κατασκευή ενός εκπαιδευτικού ιστολογίου σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας μας. Σκοπός του εκπαιδευτικού ιστολογίου είναι να εξυπηρετήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τους εκπαιδευτικούς που ενδιαφέρονται να αναπτύξουν τις γνώσεις τους σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική. Στόχος του είναι να καλύψει τις εκπαιδευτικές ανάγκες που έχουν οι εκπαιδευτικοί και που προέκυψαν από την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας που υλοποιήσαμε.

Αρχικά, ξεκινήσαμε με τη διερεύνηση των αναγκών των εκπαιδευόμενων κάτι το οποίο αποτελεί αναγκαίο στάδιο πριν από την οργάνωση του υλικού που προορίζεται για έναν ιστότοπο με εκπαιδευτικό σκοπό. Να τονίσουμε στο σημείο αυτό ότι το εκπαιδευτικό ιστολόγιο που κατασκευάσαμε επιχειρεί επίσης να καθοδηγήσει, να υποστηρίξει, να δημιουργήσει προβληματισμούς και να παρέχει ερεθίσματα στους εκπαιδευόμενους. Όσον αφορά το εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιήσαμε αποτελείται από διδακτικές τεχνικές, εκπαιδευτικά μέσα, δραστηριότητες και τεχνολογικά εργαλεία τα οποία προτείνονται και θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν οι εκπαιδευτικοί στην τάξη τους.

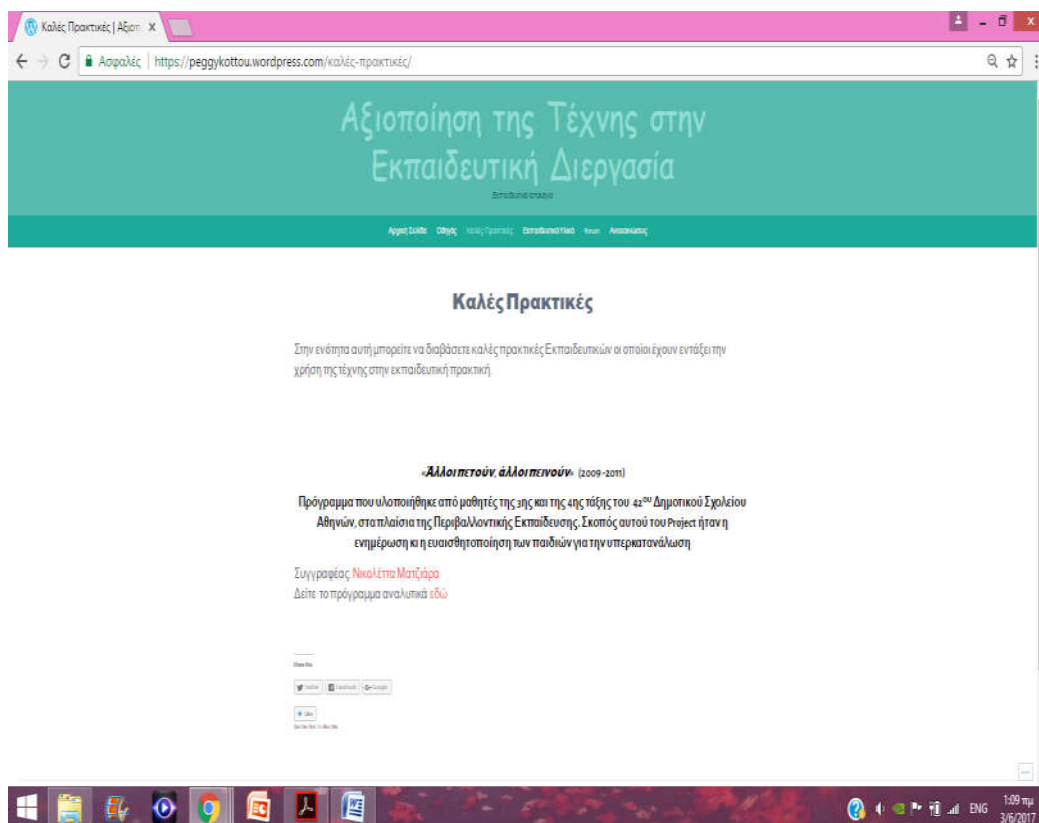
Για την κατασκευή του ιστολογίου χρησιμοποιήσαμε την πλατφόρμα ανοιχτού κώδικα δημιουργίας ιστοσελίδων και διαχείρισης περιεχομένου WordPress. Το WordPress είναι ένα από τα εργαλεία δημιουργίας ιστοσελίδων το οποίο παρέχεται δωρεάν στο διαδίκτυο και με την εγγραφή στο σύστημα και την κατοχύρωση ενός domain name μπορεί οποιοσδήποτε να δημιουργήσει τη δική του ιστοσελίδα. Οι κύριοι λόγοι για τους οποίους επιλέξαμε το παραπάνω εργαλείο για την δημιουργία του εκπαιδευτικού ιστολογίου είναι γιατί είναι απλό στην χρήση και στη διαχείριση του και το περιεχόμενο καθώς και η εμφάνιση του αλλάζει εύκολα και γρήγορα. Το ιστολόγιο που δημιουργήθηκε αποτελεί έναν οδηγό αξιοποίησης της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η ιστοσελίδα είναι διαθέσιμη μέσω της ηλεκτρονικής διεύθυνσης: <https://peggykottou.wordpress.com/>

Εικόνα 1: Η αρχική σελίδα του ιστολογίου

Μέσω του μενού που δημιουργήθηκε, ο χρήστης μπορεί εύκολα να πλοηγηθεί σε:

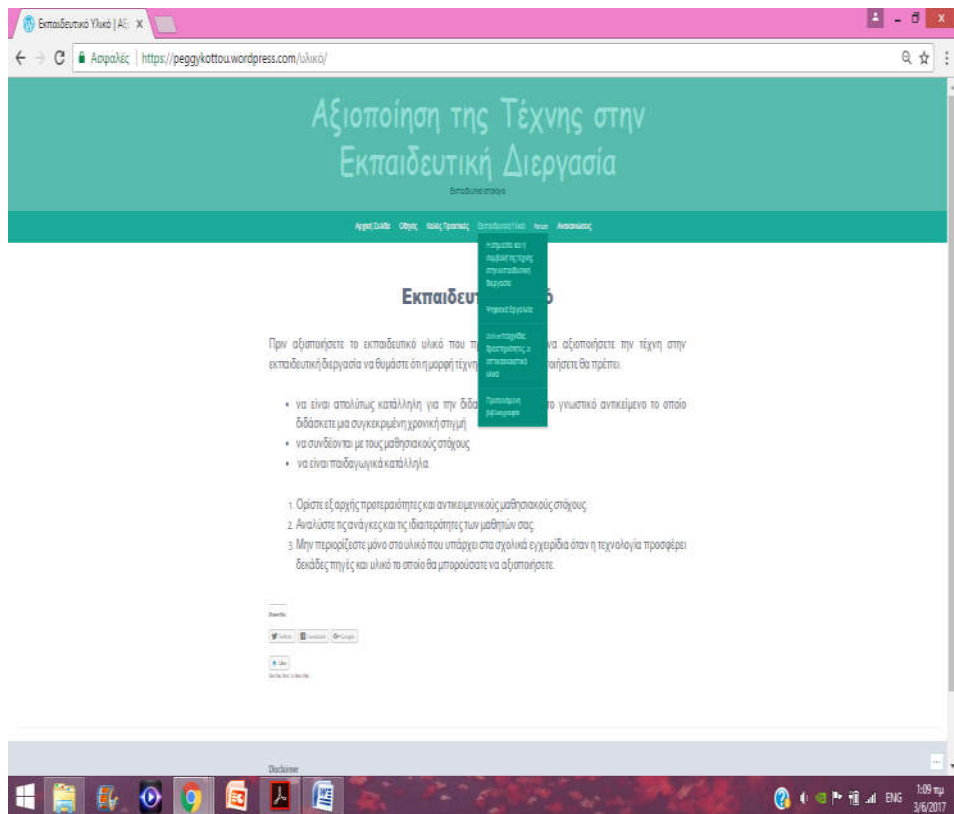
A) Καλές πρακτικές εκπαιδευτικών σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση με σκοπό να γίνει κατανοητός το τρόπος με τον οποίο θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες που προσφέρει η τέχνη στην τάξη.

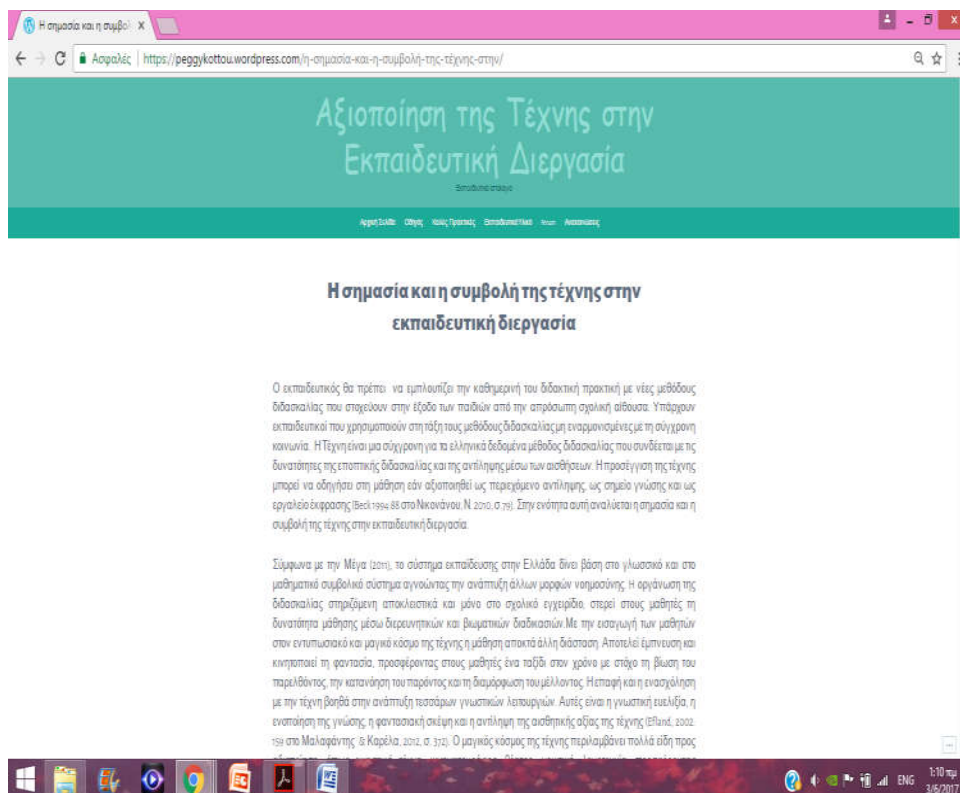
Εικόνα 2: Καλές Πρακτικές

Β) Εκπαιδευτικό υλικό, όπου συγκεντρώνονται ενδεικτικά:

- Η σημασία και η συμβολή της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία.

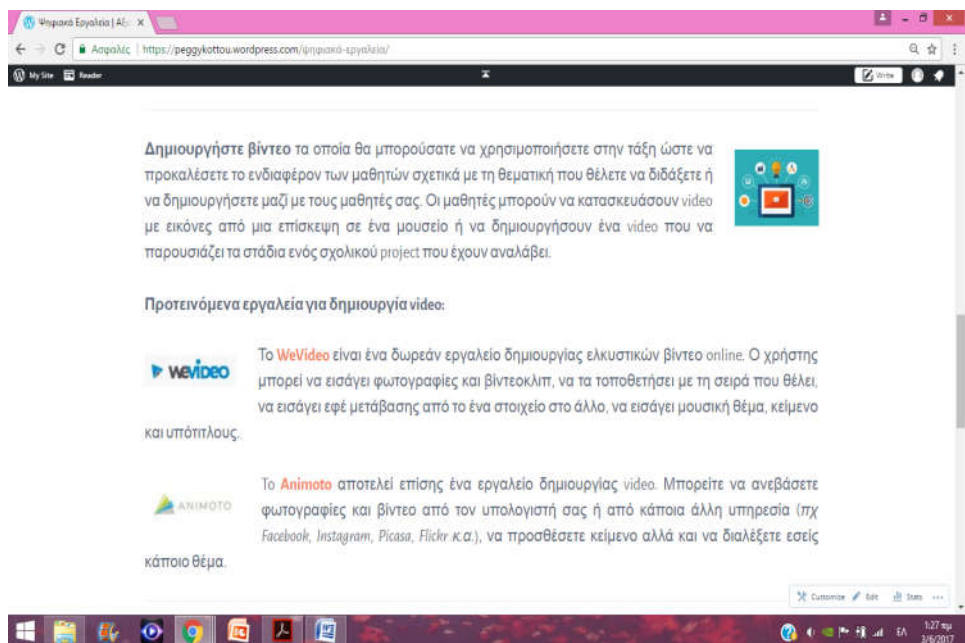

Εικόνα 3: Εκπαιδευτικό Υλικό

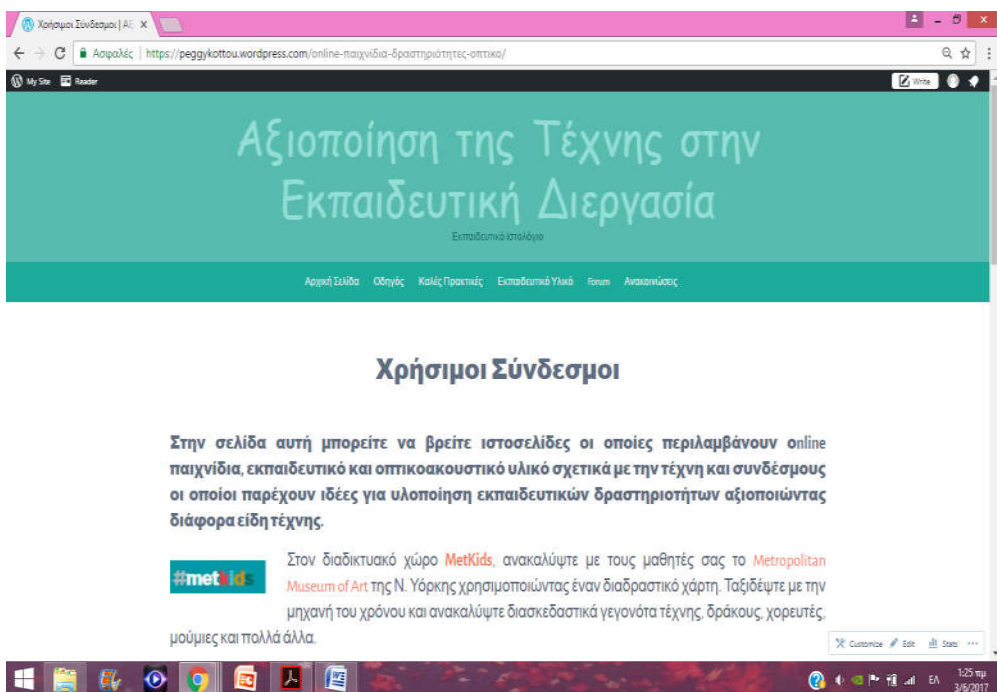
Εικόνα 4: Η σημασία και η συμβολή της τέχνης στη εκπαιδευτική διεργασία

- Ψηφιακά εργαλεία που θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτικός για να διδάξει ένα μάθημα ή μια διδακτική ενότητα αξιοποιώντας την εικαστική τέχνη, την τέχνη της λογοτεχνίας, της ποίησης, των κόμικ αλλά και του κινηματογράφου μέσω της δημιουργίας πολυμεσικού περιεχομένου – βίντεο.

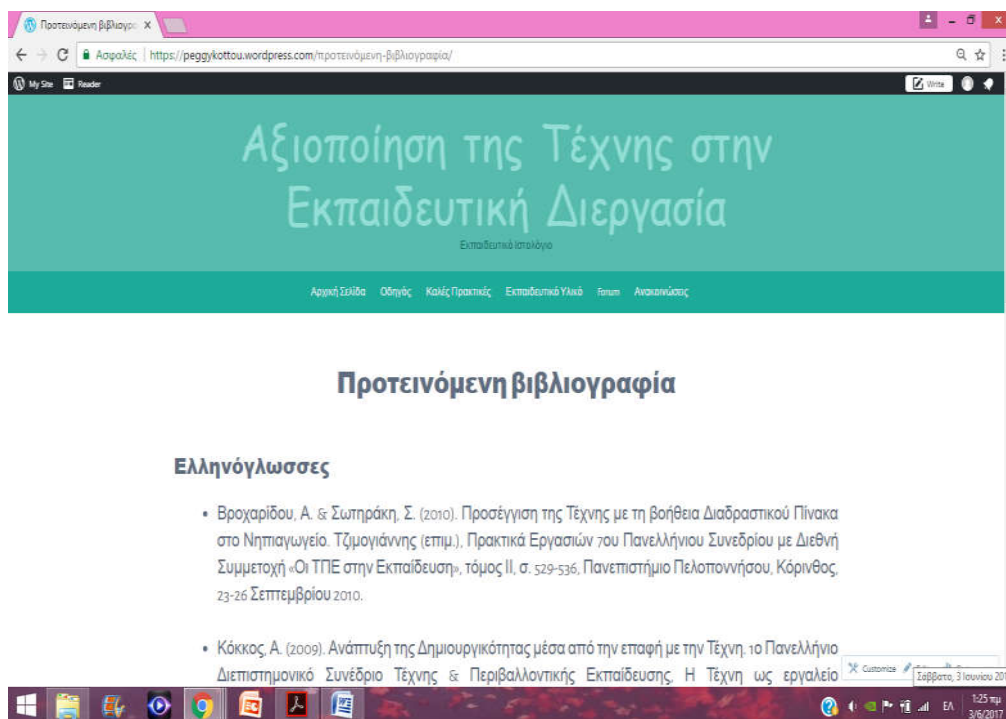
Εικόνα 5: Ψηφιακά εργαλεία

- Σύνδεσμοι που οδηγούν σε Online παιχνίδια, δραστηριότητες και οπτικοακουστικό υλικό όπως διαδικτυακές εφαρμογές μουσείων, εκπαιδευτικές ταινίες και ντοκιμαντέρ, ανθολόγια και λογοτεχνικά έργα.

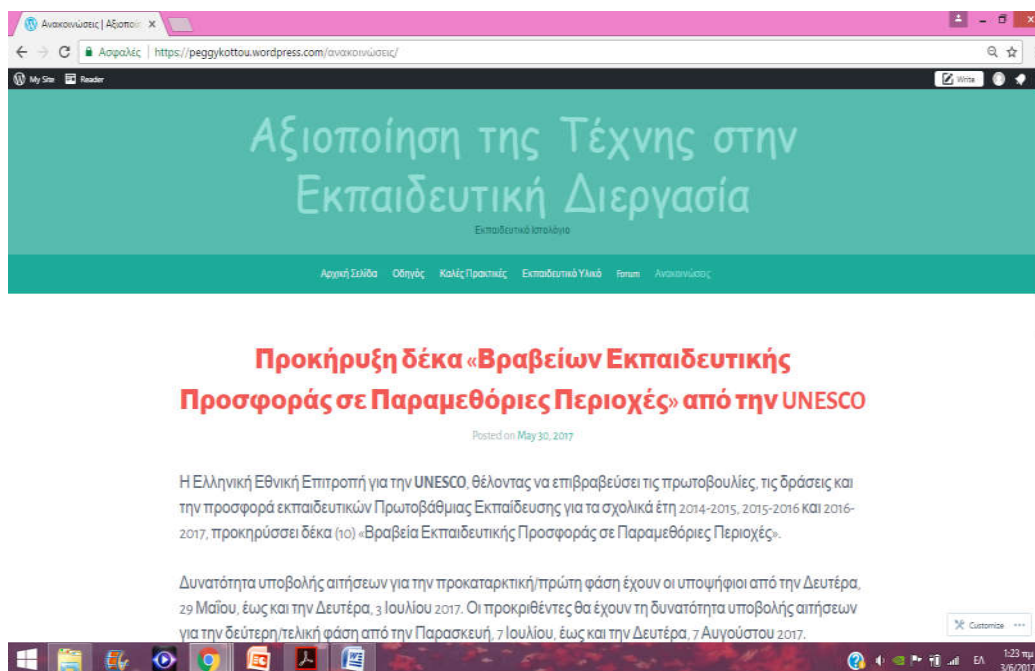
Εικόνα 6: Χρήσιμοι Σύνδεσμοι

- Προτεινόμενη βιβλιογραφία ώστε να γίνει κατανοητή η αξία και η αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση

Εικόνα 7: Προτεινόμενη βιβλιογραφία

Γ) Ανακοινώσεις για μελλοντικές δράσεις, προγράμματα σεμινάρια στα οποία θα μπορούσαν να συμμετέχουν οι εκπαιδευτικοί και που αφορούν την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση.

Εικόνα 8: Ανακοινώσεις

Δ) Διαδικτυακό τόπο συζητήσεων (forum) όπου οι εκπαιδευτικοί μπορούν να συνομιλήσουν, να μοιραστούν και να ανταλλάξουν απόψεις, ιδέες και πρακτικές σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση.

Το εκπαιδευτικό ιστολόγιο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με θέμα την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική αλλά και από οποιονδήποτε εκπαιδευτικό θα ήθελε να μάθει τρόπους αξιοποίησης της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική, να βελτιώσει τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις του, να βρει και να μελετήσει εκπαιδευτικό υλικό, να ενημερωθεί για σχετικά προγράμματα επιμόρφωσης, σεμινάρια, συνέδρια αλλά και να ανταλλάξει απόψεις και πρακτικές με άλλους εκπαιδευτικούς. Όταν ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης σχεδιάζεται σύμφωνα με τις ανάγκες των εκπαιδευόμενων εξασφαλίζει το ενδιαφέρον και την ενεργητική συμμετοχή των εκπαιδευόμενων και κατ' επέκταση μια αποτελεσματική εκπαίδευση.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Κεφάλαιο 4ο: Περιγραφή της Ερευνητικής Διαδικασίας

4.1 Εισαγωγή

Ο καθορισμός του σκοπού της έρευνας αποτελεί το κυριότερο στάδιο σε μια ερευνητική διαδικασία. Δηλώνεται η κατεύθυνση αλλά και σε ποιά σημεία θα πρέπει να επικεντρωθούμε ώστε να υλοποιήσουμε την έρευνά μας (πληθυσμός, στόχος, δείγμα, μέσα τεχνικές κλπ. Σε ένα ζήτημα τόσο καίριο για την πρόοδο μιας κοινωνίας, όσο η επιμόρφωση ενηλίκων, πιστεύουμε πως μια έρευνα είναι ιδιαίτερα εποικοδομητική , καθώς συμβάλλει στον επιστημονικό διάλογο και στη σχετική θεματολογία. Έχει πρακτικό χαρακτήρα καθώς προσπαθεί να φωτίσει σύγχρονες μεθόδους στην εκπαίδευση και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών της χώρας και της εκπαιδευτικής κοινότητας γενικότερα η οποία βρίσκεται σε μια διαδικασία προσαρμογής και συνεχόμενων αλλαγών. Οι δυνατότητες και οι προκλήσεις που υπάρχουν από την Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν σχέση με τη διεξαγωγή επιμορφωτικών σεμιναρίων-προγραμμάτων κι επομένως θεωρούμε ότι είναι ιδιαίτερα εποικοδομητικό να ασχοληθούμε με το πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων. Τα αποτελέσματα αυτής της ερευνητικής προσπάθειας θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν από όσους εμπλέκονται με την οργάνωση και την παροχή εκπαίδευσης ενηλίκων στην Ελλάδα αλλά και να αποτελέσουν ευκαιρίες προβληματισμού, αναστοχασμού, δημιουργίας και περαιτέρω έρευνας.

4.2 Σκοπός - Στόχοι της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθούν οι αντιλήψεις και κατ'επέκταση τα εμπόδια των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά τη χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική. Αφού εντοπιστούν και διερευνηθούν οι αντιλήψεις και τα εμπόδια των εκπαιδευτικών θα δημιουργηθεί ένα εκπαιδευτικό ιστολόγιο σύμφωνα με τις ανάγκες των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης το οποίο θα λειτουργεί ως οδηγός για την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία. Το εκπαιδευτικό ιστολόγιο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε πρόγραμμα

εκπαίδευσης εκπαιδευτικών με θέμα την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Συνεπώς οι **στόχοι** της έρευνας διατυπώθηκαν ως εξής:

- α) Να εντοπιστούν οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία.
- β) Να διερευνηθούν οι γνώσεις, οι ικανότητες και οι στάσεις των εκπαιδευτικών και επομένως να εντοπιστούν οι εκπαιδευτικές τους ανάγκες όσον αφορά στην αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.
- γ) Να εντοπιστεί η εμπειρία τους στη χρήση της Τέχνης, αν και κατά πόσο έχουν συμμετάσχει σε προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών σχετικά με τη χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική διαδικασία ή αν ήδη έχουν εντάξει την τέχνη στην εκπαιδευτική διαδικασία
- δ) Να δημιουργηθεί ένα εκπαιδευτικό ιστολόγιο που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με θέμα την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική .

4.3 Ερευνητικά Ερωτήματα

Για την κάλυψη των ερευνητικών στόχων χρειάζεται να απαντηθούν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

Ερευνητικό Ερώτημα 1: Ποιες οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία; Το συγκεκριμένο ερευνητικό ερώτημα καλύπτει τον στόχο μας να εντοπιστούν οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία;

Ερευνητικό Ερώτημα 2: Ποιες οι εκπαιδευτικές ανάγκες σε επίπεδο (γνώσεων/ικανοτήτων/στάσεων) των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική;

Αυτό το ερευνητικό ερώτημα καλύπτει τον στόχο μας να διερευνηθούν οι γνώσεις, οι ικανότητες και οι στάσεις των εκπαιδευτικών και να εντοπιστούν οι ανάγκες όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική;

Ερευνητικό Ερώτημα 3: Αν και σε ποια προγράμματα έχουν συμμετάσχει στο παρελθόν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας, σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης

στην εκπαιδευτική πρακτική και ποιες οι αντιλήψεις τους και η εμπειρία τους από αυτά τα προγράμματα;

Με αυτό το ερευνητικό ερώτημα στόχος μας είναι να εντοπιστεί, αν και κατά πόσο έχουν συμμετάσχει σε προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών σχετικά με τη χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική διαδικασία ή αν ήδη έχουν εντάξει την τέχνη στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Ερευνητικό Ερώτημα 4: Ποιά τα βασικά χαρακτηριστικά ενός εκπαιδευτικού ιστολογίου που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με θέμα την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία;

Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα θα οδηγήσει στη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού ιστολογίου που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με θέμα την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία αλλά και από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς για την εκπαίδευση και την προσωπική τους ανάπτυξη.

4.4 Σχεδιασμός Έρευνας – Επιλογή Ερευνητικής μεθόδου και τεχνικών

Για να είναι αποτελεσματική μια έρευνα θα πρέπει πρωτίστως να είναι έγκυρη. Σύμφωνα με τους Coehn, Manion & Morrison, για να εξασφαλιστεί η εγκυρότητα μιας έρευνας απαιτείται στην αρχή της έρευνας να γίνει επιλογή κατάλληλου χρονοδιαγράμματος, επιλογή της κατάλληλης μεθοδολογίας η οποία θα χρησιμοποιηθεί για να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα και τέλος η επιλογή των κατάλληλων ερευνητικών εργαλείων (Coehn, Manion & Morrison, 2000, σ. 117 - 120). Η ενότητα αυτή αναλύει τον σχεδιασμό της έρευνας που υλοποιήσαμε και παρουσιάζεται η ερευνητική μέθοδος και οι τεχνικές που χρησιμοποιήσαμε για τις ανάγκες της έρευνας.

Για τη συλλογή και την ανάλυση των στοιχείων χρησιμοποιήσαμε την μεθοδολογική τριγωνοποίηση (methodological triangulation). Ως μεθοδολογική τριγωνοποίηση ορίζεται η συλλογή δεδομένων με τη χρήση δύο ή περισσότερων μεθόδων συλλογής δεδομένων (Coehn, Manion & Morrison, 2000, σ.189). Εμείς

συνδυάσαμε δύο μεθόδους συλλογής δεδομένων, την ποσοτική και την ποιοτική αξιολόγηση των δεδομένων. Στο πλαίσιο της ποσοτικής έρευνας, η συλλογή δεδομένων και πληροφοριών γίνεται με ερωτηματολόγιο, ενώ στο πλαίσιο της ποιοτικής έρευνας με συνεντεύξεις και δείγμα της έρευνάς μας αποτελούν εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης από όλη την Ελλάδα. Ο συνδυασμός δύο ερευνητικών μεθόδων επιτρέπει καλύτερη ανάλυση και ερμηνεία των στοιχείων που θα συλλέξουμε και ο λόγος που επιλέχτηκε ο συνδυασμός των δύο μεθόδων είναι ακριβώς διότι θεωρήθηκε ως καταλληλότερος τρόπος για να αποκαλυφθούν βαθύτερα, οι αντιλήψεις των ερωτώμενων, να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουμε θέσει και να οδηγηθούμε σε πιο αξιόπιστα συμπεράσματα.

4.5 Συλλογή δεδομένων – Ερευνητικά εργαλεία

Ποσοτική Έρευνα

Η μέθοδος/τεχνική που χρησιμοποιήσαμε για την συλλογή των δεδομένων στην ποσοτική έρευνα που πραγματοποιήσαμε είναι τα ερωτηματολόγια τα οποία στάλθηκαν σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης από όλη την Ελλάδα. Τα ερωτήματα που συμπεριλήφθηκαν στο δομημένο ερωτηματολόγιο δημιουργήθηκαν με κύριο γνώμονα την άντληση δεδομένων που απαντούν στα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας μας. Σε πρώτο στάδιο στάλθηκαν κάποια ερωτηματολόγια πιλοτικά προκειμένου να ελεγχθεί κατά πόσο από τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν μπορούσαν να δοθούν οι απαραίτητες απαντήσεις και να καλυφθούν οι ερευνητικοί στόχοι. Αρχικά, ζητείται από τον εκπαιδευτικό να συμπληρώσει κάποια δημογραφικά στοιχεία με σκοπό να γνωρίζουμε το προφίλ των ατόμων που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο. Οι ερωτήσεις 1, 2, 3, 4 και 9 σκοπό έχουν να διερευνήσουν τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και να δώσουν απαντήσεις στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα. Οι εκπαιδευτικοί καλούνται να απαντήσουν κατά πόσο θεωρούν ότι η χρήση της τέχνης ως μέσο εκπαίδευσης ενισχύει το ενδιαφέρον των μαθητών μέσα στην τάξη καθώς και το αν έχει θετικά αποτελέσματα στη λήψη γνώσεων. Για τις συγκεκριμένες ερωτήσεις, χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα Λίνκερτ, ως μια κλίμακα εκτίμησης απόψεων και συμπεριφοράς. Η κλίμακα συμπεριέλαβε πέντε επίπεδα: Συμφωνώ απόλυτα,

Συμφωνώ, Είμαι ουδέτερος, Διαφωνώ και Διαφωνώ απόλυτα. Με αυτόν τον τρόπο δίνουμε τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες να δώσουν περισσότερο ακριβή απάντηση απ ότι αν τους περιορίζαμε να απαντήσουν ανάμεσα στο Διαφωνώ και το Συμφωνώ και έτσι είναι πιθανότερο να εκφράσουν τις πραγματικές τους απόψεις σχετικά με το ζήτημα.

Στη συνέχεια, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να απαντήσουν κατά πόσο έχουν έρθει σε επαφή με την τέχνη ως εκπαιδευτές αλλά και ως εκπαιδευόμενοι και εάν έχουν παρακολουθήσει κάποια σχετικά προγράμματα εκπαίδευσης δίνοντας με τις απαντήσεις τους τα στοιχεία εκείνα που χρειαζόμαστε για να απαντήσουμε στο τρίτο ερευνητικό ερώτημα και να εντοπιστεί, αν και κατά πόσο έχουν συμμετάσχει σε προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών σχετικά με τη χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική διαδικασία ή αν ήδη έχουν εντάξει την τέχνη στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Οι ερωτήσεις 10, 11, 12, 13, 14 και 15 αφορούν το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα και έχουν ως στόχο να διερευνηθούν οι γνώσεις, οι ικανότητες και οι στάσεις των εκπαιδευτικών και να εντοπιστούν οι ανάγκες όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Η συλλογή των ερωτηματολογίων και η ποσοτική ανάλυση των δεδομένων διεξήχθη ηλεκτρονικά τον Μάρτιο του 2017. Στάλθηκαν 150 ερωτηματολόγια συνολικά σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε όλη την Ελλάδα και συλλέχθηκαν 100 απαντήσεις σε διάστημα 3 εβδομάδων. Η ανάλυση των απαντήσεων πραγματοποιήθηκε με την βοήθεια του λογισμικού SPSS. Αρχικά, πραγματοποιήθηκε εκκαθάριση των δεδομένων με σκοπό τη διαγραφή των ακραίων τιμών και των ελλιπή απαντήσεων και στη συνέχεια, χρησιμοποιήθηκε ένα σύστημα στάθμισης για να ρυθμίσει τον αριθμό των απαντήσεων. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων εκτελέστηκε χρησιμοποιώντας μια σειρά δοκιμών. Τα αποτελέσματα κυμαίνονται από συσχετίσεις, σύμπλεγμα αναλύσεων και μη-παραμετρικά τεστ. Οι μετρήσεις έγιναν με τη χρήση του προγράμματος στατιστικής ανάλυσης για κοινωνικές επιστήμες SPSS¹¹ (έκδοση 20.0) και όλα τα στατιστικά τεστ διεξάγονται με επίπεδο σημαντικότητας 5%, ποσοστό το οποίο χρησιμοποιούμε για να δούμε κατά πόσο τα αποτελέσματα που παίρνουμε είναι στατιστικά σημαντικά. Πραγματοποιήσαμε διαφορετικού τύπου στατιστικές αναλύσεις με στόχο την

¹¹ Statistical Package for the Social Sciences

καλύτερη ανάλυση των δεδομένων που αντλήθηκαν από τα ερωτηματολόγια. Οι στατιστικές αναλύσεις που πραγματοποιήσαμε είναι οι εξής:

- Περιγραφική στατιστική: θα χρησιμοποιηθεί για την ανάλυση των δημογραφικών στοιχείων (φύλο, ηλικία, χρόνια, εμπειρίας σε τάξη και είδος σχολείου). Τα αποτελέσματα θα αναπαρασταθούν σε γραφήματα έτσι ώστε να απεικονιστεί το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε για την διεξαγωγή αυτής της έρευνας.
- Ανάλυση πινακοποίησης (cross-tabulation Analysis): θα χρησιμοποιηθεί για να δείξει την σημαντικότητα που υπάρχει ανάμεσα σε εξαρτημένες και ανεξάρτητες μεταβλητές και κατά πόσο αυτές είναι στατιστικά σημαντικές.
- Ανάλυση διασποράς (Anova Analysis): Σκοπός της συγκεκριμένης ανάλυσης είναι να δείξει πως επηρεάζει ένας παράγοντας μια ποσοτική μεταβλητή. Αυτού του είδους η ανάλυση θα μας δείξει κατά πόσο η μεταβλητή είναι στατιστικά σημαντική. Αρχικά η ανάλυση διασποράς ελέγχει την υπόθεση ότι όλες οι τιμές που ελέγχουμε είναι ίσες.

Ο ερευνητής χρειάζεται να προσπαθήσει ώστε να κατανοεί τι υπαινίσσεται ο ερωτώμενος και να ανακαλύπτει τι κρύβεται πίσω από τα λόγια του. Κατά τη διεξαγωγή μιας ποιοτικής μελέτης η ποιότητα της ανάλυσης εξαρτάται από την ποιότητα των δεδομένων που παράγει (Hollway και Jefferson, 2000). Η βιβλιογραφία της συνέντευξης επικεντρώνεται στη βελτίωση της απόδοσης της συλλογής δεδομένων από τους συμμετέχοντες και ενθαρρύνει τον ερευνητή για να είναι αξιόπιστος και προσεκτικός όσον αφορά τις σκέψεις, τις απόψεις και τις προοπτικές του ερωτώμενου (Hiller και DiLuzio, 2004).

Ποιοτική έρευνα

Όσον αφορά την ποιοτική έρευνα η μέθοδος/τεχνική που χρησιμοποιήσαμε ήταν η ατομική δομημένη συνέντευξη. Συγκεκριμένα πραγματοποιήσαμε πέντε συνεντεύξεις σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης από την Σύρο, την Κρήτη και την Αθήνα. οι οποίοι ανήκουν στο δίκτυο εκπαιδευτικών του εργαστηρίου ERDIC. Η

ερευνήτρια γνωρίζει προσωπικά και τους 5 εκπαιδευτικούς επομένως ήταν πιο εύκολο για την ίδια να τους προσεγγίσει. Τα ερωτήματα που συμπεριλήφθηκαν στο ερωτηματολόγιο της συνέντευξης ήταν ανοικτού τύπου και δημιουργήθηκαν έτσι ώστε τα δεδομένα που θα συλλέξουμε να απαντούν στα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας μας. Το συγκεκριμένο ερευνητικό εργαλείο χρησιμοποιήθηκε γιατί με αυτόν τον τρόπο η ερευνήτρια μπορεί να συλλέξει περισσότερες πληροφορίες απ' ό,τι έχει προγραμματίσει και να οδηγηθεί σε βαθύτερα αποτελέσματα. Η πρώτη συνέντευξη διεξήχθη πιλοτικά προκειμένου να ελεγχθεί κατά πόσο από τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν μπορούσαν να δοθούν οι απαραίτητες απαντήσεις και να καλυφθούν οι ερευνητικοί στόχοι. Οι συνεντεύξεις μαγνητοφωνήθηκαν με την έγκριση των ερωτώμενων, προκειμένου να υπάρξει αξιόπιστη καταγραφή των απαντήσεων. Στη συνέχεια, έγινε απομαγνητοφώνηση και επεξεργασία των δεδομένων που προέκυψαν από τη συνέντευξη με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου, μέσω της οποίας προέκυψαν οι κατηγορίες δεδομένων και στοιχείων και οι μεταξύ τους συσχετισμοί. Σε συνεργασία με την Επιβλέπουσα Καθηγήτρια, σχεδιάστηκε ο Οδηγός Συνέντευξης, ο οποίος παρουσιάζεται στη συνέχεια. Η κάθε συνέντευξη πραγματοποιήθηκε σε ατομικό επίπεδο με κάθε ένα από τα μέλη του δείγματος. Για να πιστοποιηθεί η εμπειρία των εκπαιδευτικών όσον αφορά τη χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πράξη πριν την εκκίνηση των ερωτήσεων συλλέγονται τα εξής δεδομένα: Ονοματεπώνυμο, Φύλλο, Έτη προϋπηρεσίας ως εκπαιδευτικός, Είδος Σχολείου Δημόσιο/Ιδιωτικό.

Άξονες της Συνέντευξης

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε με άξονες επτά ερωτήσεις οι οποίες διαμορφώθηκαν με γνώμονα την συλλογή δεδομένων που θα οδηγούσαν στην απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων της εργασίας.

1. Ποια η γνώμη σας όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και ποια τα οφέλη της στην εκπαίδευση γενικότερα; (Διερευνά τη γενικότερη αντίληψη που έχει ο εκπαιδευτικός για τη χρήση της τέχνης. Απαντά στο 1ο Ερευνητικό Ερώτημα)

2. Θα σας ενδιέφερε να εντάξετε τις δυνατότητες που προσφέρει η τέχνη στην εκπαίδευση στη δική σας τάξη; Αν ναι, για ποιο λόγο; Αν όχι για ποιο λόγο; (Απαντά στο 1ο ερευνητικό ερώτημα)

3. Με ποιο τρόπο αξιοποιείτε ή θα αξιοποιούσατε την τέχνη στην εκπαιδευτική πράξη; Δώστε ένα παράδειγμα (Απαντά στο 2ο ερευνητικό ερώτημα)

4. Πόσο εξοικειωμένος/η αισθάνεστε όσον αφορά την χρήση της τέχνης στη διδακτική πράξη; Με ποιο τρόπο θα αναπτύσσατε την εξοικείωση σας; (Απαντά στο 2ο ερευνητικό ερώτημα)

5. Έχετε συμμετάσχει ως εκπαιδευόμενος/η σε προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών σχετικά με τη χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση; Δώστε πληροφορίες (ποιο πρόγραμμα-τι σας έμεινε;-τι εφαρμόσατε από αυτό το πρόγραμμα)(Απαντά στο 3ο Ερευνητικό Ερώτημα).

6. Έπειτα από τη συμμετοχή σας σε πρόγραμμα σχετικά με την χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση πιστεύετε ικανοποιήθηκαν οι προσδοκίες σας; Αν ναι αναφέρετε ποιές. Αν όχι αναφέρετε γιατί; (Απαντά στο 3ο Ερευνητικό Ερώτημα).

7. Ποιες οι προσδοκίες σας από ένα μελλοντικό πρόγραμμα εκπαίδευσης στην χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση; (Απαντά στο 2ο Ερευνητικό Ερώτημα)

Με την 1^η και την 2^η ερώτηση διερευνήθηκαν οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και απαντήσαμε στο 1^ο ερευνητικό ερώτημα. Με την 3^η και την 7^η ερώτηση προσπαθήσαμε να δώσουμε απάντηση στο 2ο ερευνητικό ερώτημα και να διερευνήσουμε τις γνώσεις, τις ικανότητες και τις στάσεις των εκπαιδευτικών αλλά και να εντοπίσουμε τις ανάγκες τους όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική. Τέλος, με τις ερωτήσεις 5 και 6 απαντήθηκε και το τρίτο ερευνητικό ερώτημα το οποίο διερευνά αν και κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί έχουν συμμετάσχει σε προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών σχετικά με τη χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική διαδικασία και αν ήδη έχουν εντάξει την τέχνη στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Οι πέντε ατομικές δομημένες συνεντεύξεις υλοποιήθηκαν τον Μάρτιο του 2017. Αρχικά, πραγματοποιήθηκε μια πρώτη πιλοτική συνέντευξη στις 10 Μαρτίου 2017, μέσω Skype με την πρώτη από τα 5 μέλη του δείγματος στις 22:00 το βράδυ, ώστε να έχει επιστρέψει στο σπίτι όπως η ίδια είχε ζητήσει και να μη χρειαστεί να παρεμποδιστεί η συνέντευξη από οποιαδήποτε αιτία. Τις επόμενες ημέρες, ορίστηκαν και οι υπόλοιπες συνεντεύξεις με τα άλλα τέσσερα μέλη του δείγματος μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας. Όλες οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σε ώρες που εξυπηρετούσαν τους ερωτώμενους, κατά τον μήνα Μάρτιο. Πριν από κάθε συνέντευξη γνωστοποιούνταν μία σειρά δεοντολογικών ζητημάτων, όπως η εμπιστευτικότητα και η συνειδητή συναίνεση του ερωτηθέντα. Επιπλέον, κατά τη

διάρκεια των συνεντεύξεων ο ερευνητής κρατούσε σημειώσεις που αφορούσαν το ύφος, τον τόνο και το συναίσθημα των ερωτώμενων και οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν για την ανάλυση των απαντήσεων που ακολούθησε. Αφού ολοκληρώθηκαν όλες οι συνεντεύξεις απομαγνητοφωνήθηκαν και προχωρήσαμε στην επεξεργασία των δεδομένων που προέκυψαν. Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου, μέσω της οποίας προέκυψαν οι κατηγορίες δεδομένων και στοιχείων και οι μεταξύ τους συσχετισμοί. Η απομαγνητοφώνηση κι η επεξεργασία της συνέντευξης οδήγησαν σε ασφαλή συμπεράσματα για τη λειτουργικότητα του ερευνητικού εργαλείου σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα.

4.6 Δείγμα

Για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας εστάλησαν 150 ερωτηματολόγια στους 150 εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που εργάζονται σε δημόσια και ιδιωτικά σχολεία της χώρας και είναι μέλη του δικτύου Εκπαιδευτικών του Εργαστηρίου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Έρευνας, Ανάπτυξης και Διαπανεπιστημιακής Συνεργασίας (ERDIC), του Τμήματος Διεθνών κι Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς στο οποίο εργάζομαι.

Επιπλέον, διεξήχθησαν 5 ατομικές δομημένες συνεντεύξεις με επιπλέον 5 εκπαιδευτικούς ώστε να έχουμε πιο ακριβή συμπεράσματα. Το προτεινόμενο «μη πιθανοτήτων» δείγμα προέρχεται από την εστίαση του ερευνητή στη συγκεκριμένη ομάδα. Στην ποσοτική έρευνα από τα 150 ερωτηματολόγια που εστάλησαν στους εκπαιδευτικούς ανταποκρίθηκαν 100 συνολικά εκπαιδευτικοί σε διάστημα 3 εβδομάδων οι οποίοι αποτέλεσαν και το δείγμα της ποσοτικής μας έρευνας. Από τους 100 εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην έρευνα, 21 ήταν άντρες και 79 γυναίκες, ηλικίας 22 - 65 ετών, οι οποίοι υπηρετούν στην δημόσια και την ιδιωτική εκπαίδευση. Στην ποιοτική έρευνα συμμετείχαν συνολικά 5 εκπαιδευτικοί οι οποίοι εργάζονται σε δημόσια δημοτικά σχολεία της χώρας εκ των οποίων 2 άνδρες και 3 γυναίκες. Θα πρέπει να πούμε ότι αρχικά προσπαθήσαμε να προσεγγίσουμε 8 συνολικά εκπαιδευτικούς όμως οι 3 εξ αυτών δεν ανταποκρίθηκαν ποτέ στην πρόσκληση της ερευνήτριας.

4.7 Περιορισμοί

Κατά τη διάρκεια της έρευνας έγινε προσπάθεια ώστε να καταγραφούν πιθανοί περιορισμοί, οι οποίοι εμπόδισαν και επηρέασαν την διαδικασία συλλογής των δεδομένων. Κατά τη διάρκεια εκπόνησης της στατιστικής ανάλυσης δεν υπήρχε κάποιου είδους περιορισμός ή δυσκολία. Φυσικά, υπήρξε αγωνία και μεγάλη προσπάθεια από μέρος της Ερευνήτριας όσον αφορά την καλή προώθηση των ερωτηματολογίων στις ομάδες στόχους με σκοπό την συμπλήρωση του απαιτούμενου αριθμού ερωτηματολογίων. Καθώς όσο μεγαλύτερο είναι το δείγμα τόσο πιο αξιόπιστα και τα αποτελέσματα.

Όσον αφορά την ποιοτική έρευνα, αρχικά υπήρχε η σκέψη οι συνεντεύξεις να διεξαχθούν σε απευθείας συνάντηση με τους συνεντευξιαζόμενους όμως ήταν πολύ δύσκολο εγχείρημα, καθώς η όλη διαδικασία απαιτούσε πολύ χρόνο και υψηλό κόστος μετακινήσεων. Οι συμμετέχοντες σε γενικές γραμμές ένιωθαν άνετα καθ' όλη τη διάρκεια της συνέντευξης και μπορούσαν να αναφέρουν το οποιοδήποτε εμπόδιο συναντούσαν. Παρατηρήθηκαν κάποιες μικρές καθυστερήσεις στην επικοινωνία μέσω Skype με δύο από τους συμμετέχοντες. Ωστόσο, δεν δημιουργήθηκε κάποιο ουσιαστικό πρόβλημα και η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε κανονικά. Παράλληλα, παρατηρήθηκε ότι και οι 5 συμμετέχοντες επιθυμούσαν η συνέντευξη να πραγματοποιηθεί από Δευτέρα έως Πέμπτη μετά τις 21:30 το βράδυ ώστε να έχουν επιστρέψει στο σπίτι τους, να έχουν ολοκληρώσει με τις επαγγελματικές και οικογενειακές τους υποχρεώσεις και να αποφύγουμε τυχόν διακοπές από εξωτερικές πηγές και περισπασμούς. Επιπλέον κανένας από τους συμμετέχοντες δεν επιθυμούσε η συνέντευξη να πραγματοποιηθεί Σάββατο ή Κυριακή. Αυτό ήταν κάτι που δυσκόλεψε αρκετά την Ερευνήτρια να αντεπεξέλθει στις επαγγελματικές της υποχρεώσεις καθώς υπήρξαν μέρες που αναγκάστηκε να φύγει από την δουλειά νωρίτερα για να υλοποιήσει τις συνεντεύξεις. Ωστόσο, παρά τους προαναφερόμενους περιοριστικούς παράγοντες, η Ερευνήτρια κατέβαλε προσπάθειες για την αντιμετώπιση τους και τη διεξαγωγή μιας όσο το δυνατόν αντικειμενικής, έγκυρης και αξιόπιστης ερευνητικής προσπάθειας.

Σε αυτό το μέρος έγινε πλήρης ανάλυση της ερευνητικής διαδικασίας που ακολουθήθηκε για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας. Συγκεκριμένα αναλύθηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα, ο σχεδιασμός που έγινε για την υλοποίηση της έρευνας, από την επιλογή των ερευνητικών μεθόδων και των τεχνικών έως και ποια

ερευνητικά εργαλεία χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή των δεδομένων. Τέλος αναλύθηκε το δείγμα των συμμετεχόντων και οι περιορισμοί που αντιμετωπίσαμε κατά τη διάρκεια εξέλιξης της.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ / ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κεφάλαιο 5^ο

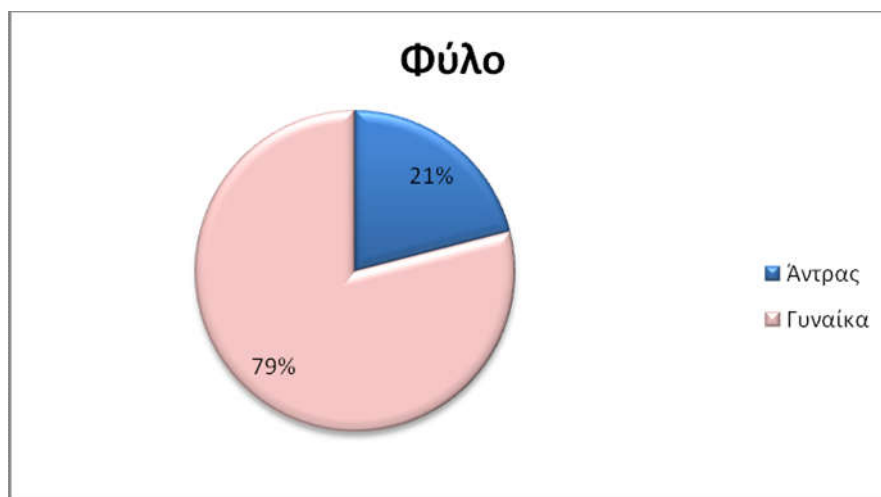
5.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται παρουσίαση και ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν από τα εργαλεία της έρευνας (ερωτηματολόγια και συνεντεύξεις) για τους σκοπούς της εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής εργασίας και απαντώνται τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία έχουν τεθεί. Τα δεδομένα της έρευνας παρουσιάζονται και αναλύονται ξεχωριστά για κάθε ερευνητικό εργαλείο και στη συνέχεια γίνεται προσπάθεια σύνδεσης των δεδομένων ώστε να παρουσιαστούν τα τελικά και βαθύτερα αποτελέσματα.

5.2 Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας

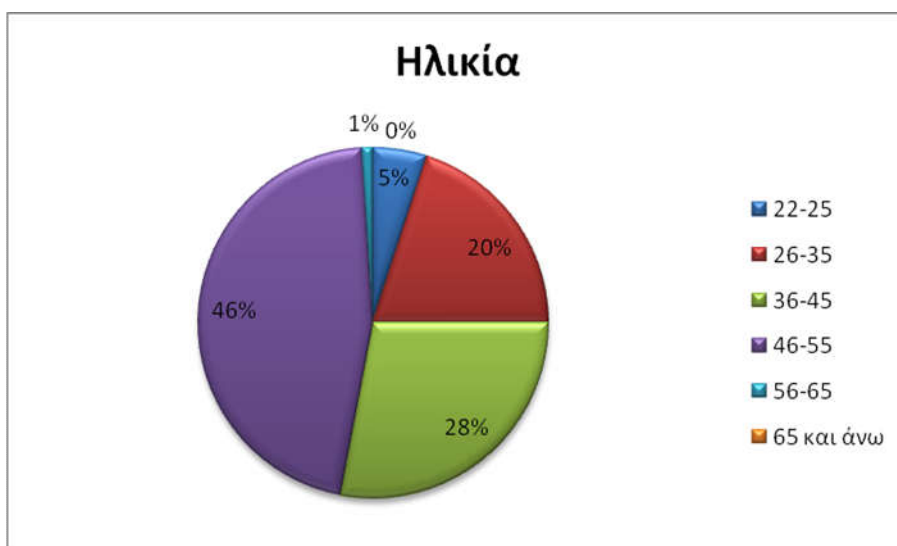
5.2.1 Παρουσίαση αποτελεσμάτων της ποσοτικής έρευνας

Η συλλογή των ερωτηματολογίων και η ποσοτική ανάλυση των δεδομένων διεξήχθη ηλεκτρονικά τον Μάρτιο του 2017. Από τα 150 ερωτηματολόγια που εστάλησαν συνολικά σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε όλη την Ελλάδα, συλλέξαμε 100 απαντήσεις σε διάστημα 3 εβδομάδων και τα αποτελέσματα παρουσιάζονται μέσα από γραφήματα και πίνακες. Όπως προκύπτει από τα δημογραφικά στοιχεία το 79% των εκπαιδευτικών που απάντησαν στα ερωτηματολόγια ήταν γυναίκες και μόνο το 21% ήταν άντρες (βλ. γράφημα 1).

Γράφημα 1: Φύλο Συμμετεχόντων

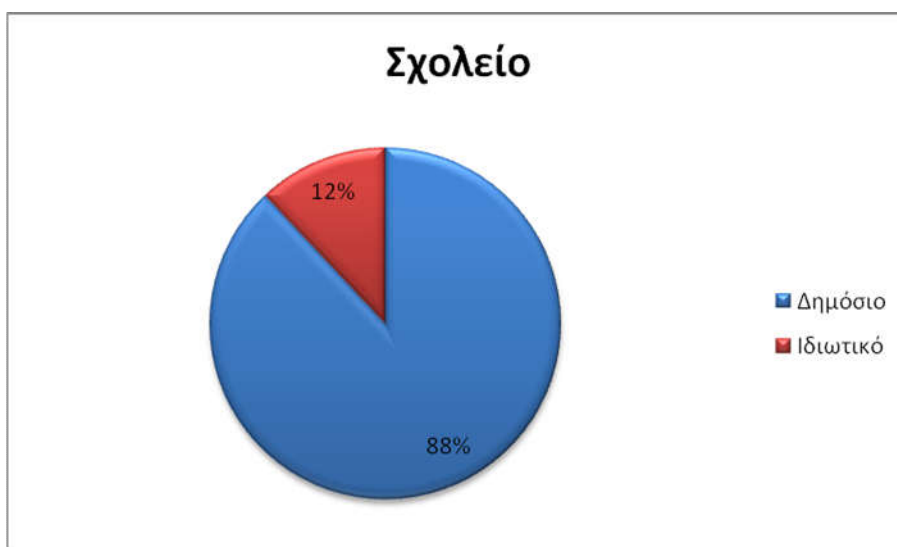
Όπως φαίνεται και στα παρακάτω γραφήματα το 46% των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα είναι 46 - 55 ετών, το 28% 36 - 45 ετών και το 20% 26 - 35 ετών (βλ. γράφημα 2). Όλοι οι εκπαιδευτικοί εργάζονται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και το μεγαλύτερο ποσοστό από (56%) έχει περισσότερα από 14 χρόνια εμπειρίας μέσα στην τάξη, γεγονός το οποίο ενισχύει και την αξία των απαντήσεών τους (βλ. γράφημα 3). Το 12% των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα εργάζεται σε ιδιωτικό σχολείο και το 88% σε δημόσιο (βλ. γράφημα 4).

Γράφημα 2: Ηλικιακή κατανομή των συμμετεχόντων

Γράφημα 3: Διδακτική εμπειρία συμμετεχόντων

Γράφημα 4: Είδος Σχολείου

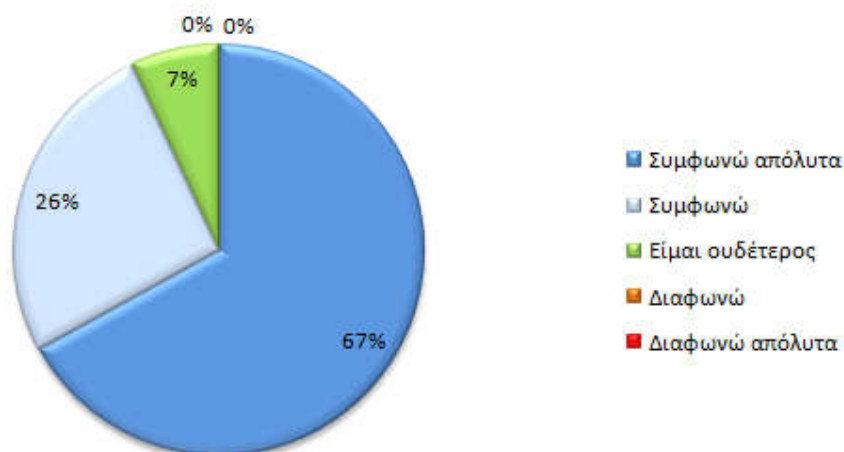
Στο σημείο αυτό θα παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας σύμφωνα με τα ερευνητικά ερωτήματα.

Ως προς το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, Ποιες οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική;

Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από τις απαντήσεις στα ερωτήματα 1, 2, 3, 4 και 9 αφορούν τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης

στην εκπαιδευτική πρακτική. Στην ερώτηση αν η αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για έναν εκπαιδευτικό, το 67% των εκπαιδευτικών συμφωνεί απόλυτα, το 26% συμφωνεί και μόνο το 7% είναι ουδέτερο, δεν δόθηκε καμία αρνητική απάντηση στην συγκεκριμένη ερώτηση (βλ. γράφημα 5). Αυτό σημαίνει ότι για τους περισσότερους εκπαιδευτικούς η αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο.

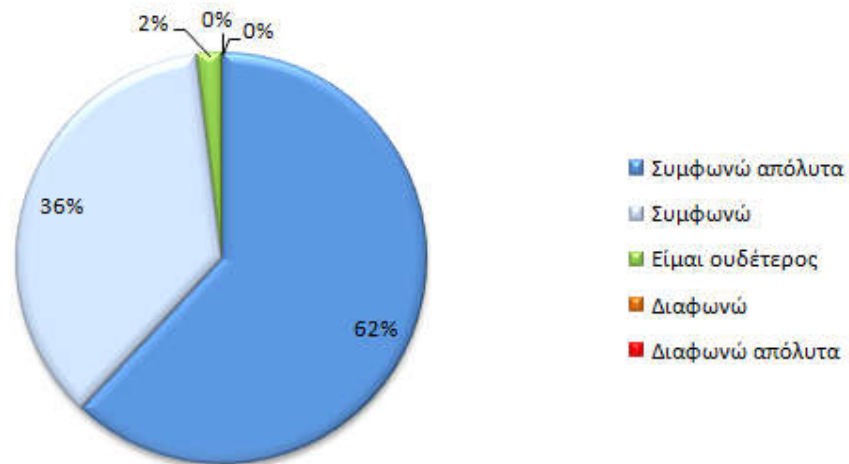
Η αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για έναν εκπαιδευτικό

Γράφημα 5: Αντιλήψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική

Όπως μπορούμε να δούμε στο γράφημα 6, όπου καταγράφονται τα αποτελέσματα της ερώτησης 2, το 98% των εκπαιδευτικών πιστεύει ότι η αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα του μαθήματος. Συγκεκριμένα το 62% των εκπαιδευτικών συμφωνεί απόλυτα, το 36% συμφωνεί και μόνο 2% έχει ουδέτερη άποψη ενώ δεν υπήρξε καμία αρνητική απάντηση και σε αυτό το ερώτημα.

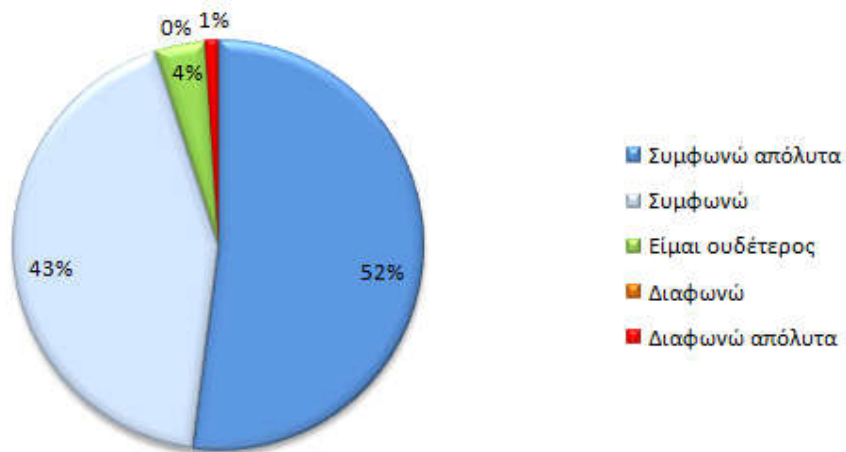
Η αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα του μαθήματος

Γράφημα 6: Αντιλήψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική

Όσον αφορά το αν η χρήση της τέχνης ως μέσο εκπαίδευσης ενισχύει το ενδιαφέρον των μαθητών μέσα στην τάξη, το 52% απάντησε συμφωνεί απόλυτα, το 43% συμφωνεί, το 4% είναι ουδέτερο σε αυτή την ερώτηση και υπάρχει και ένας εκπαιδευτικός ο οποίος διαφωνεί απόλυτα (βλ. γράφημα 7).

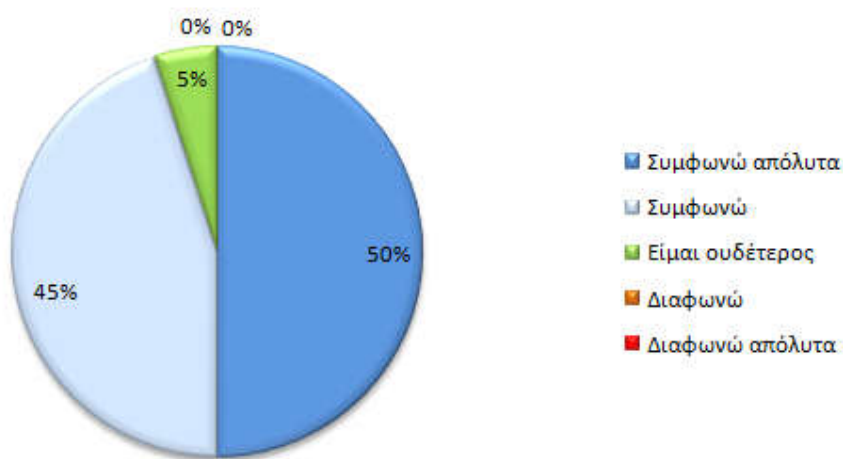
Η χρήση της τέχνης ως μέσο εκπαίδευσης ενισχύει το ενδιαφέρον των μαθητών μέσα στην τάξη

Γράφημα 7: Αντιλήψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική

Το 50% των εκπαιδευτικών δήλωσε ότι συμφωνεί απόλυτα και το 45% ότι συμφωνεί ότι η χρήση της τέχνης ως μέσο εκπαίδευσης παρουσιάζει θετικά αποτελέσματα όσον αφορά τη λήψη γνώσεων. Μόνο το 5% των εκπαιδευτικών δηλώνει ουδέτερο ενώ δεν υπήρξε καμία αρνητική απάντηση (βλ. γράφημα 8).

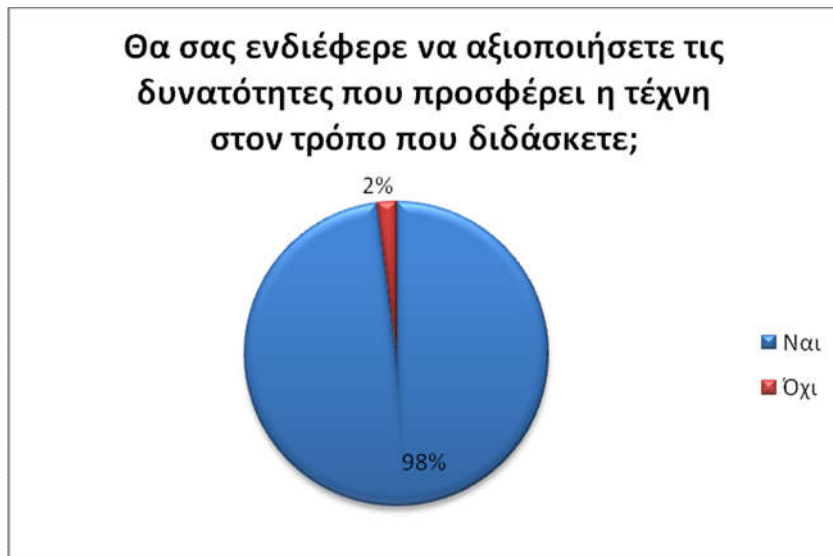
Η χρήση της τέχνης ως μέσο εκπαίδευσης παρουσιάζει θετικά αποτελέσματα όσον αφορά την λήψη γνώσεων

Γράφημα 8: Αντιλήψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική

Για τις παραπάνω ερωτήσεις, χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα Λίνκερτ, ως μια κλίμακα εκτίμησης απόψεων και συμπεριφοράς. Η κλίμακα συμπεριέλαβε πέντε επίπεδα: Συμφωνώ απόλυτα, Συμφωνώ, Είμαι ουδέτερος, Διαφωνώ και Διαφωνώ απόλυτα.

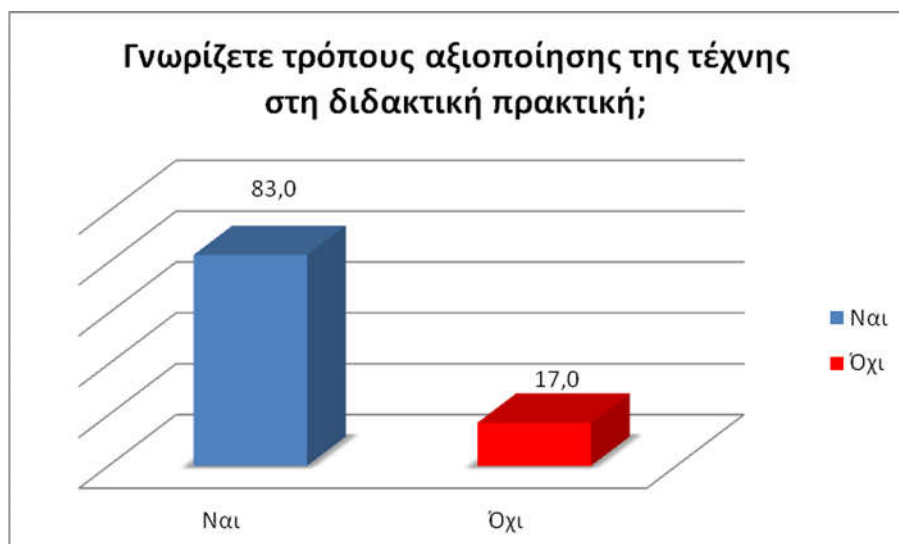
Η συντριπτική πλειοψηφία των εκπαιδευτικών με ποσοστό 98% ενδιαφέρονται να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες που προσφέρει η τέχνη στον τρόπο που διδάσκουν και μόνο το 2% έχει αντίθετη γνώμη(βλ. γράφημα 9).

Γράφημα 9: Ενδιαφέρον συμμετεχόντων για την χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

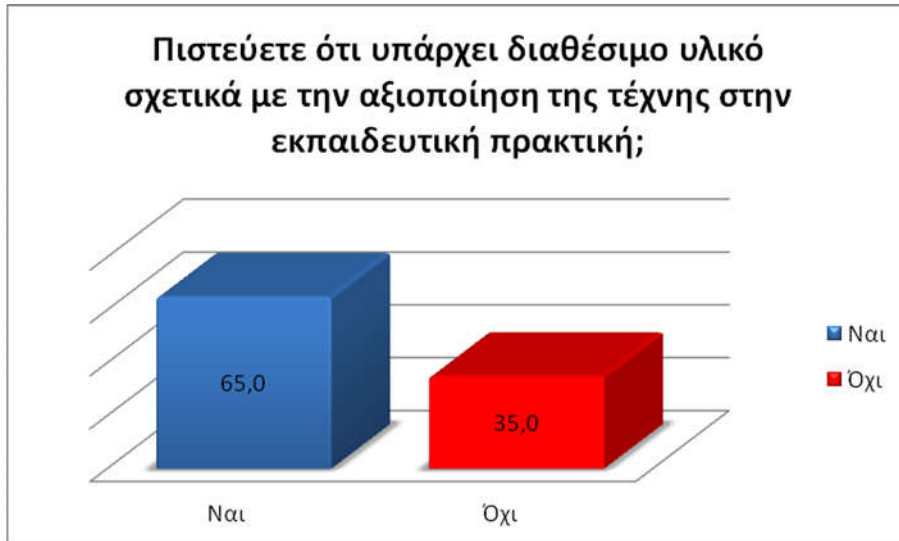
Ως προς το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, Ποιες οι εκπαιδευτικές ανάγκες σε επίπεδο (γνώσεων/ ικανοτήτων/ στάσεων) των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική;

Με βάση τις απαντήσεις στις ερωτήσεις 10 –15 προκύπτουν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τις γνώσεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τους τρόπους αξιοποίησης της τέχνης το 83% των εκπαιδευτικών δήλωσε πως έχει σχετικές γνώσεις ενώ το 17% δεν έχει γνώση αυτών (βλ. γράφημα 10).

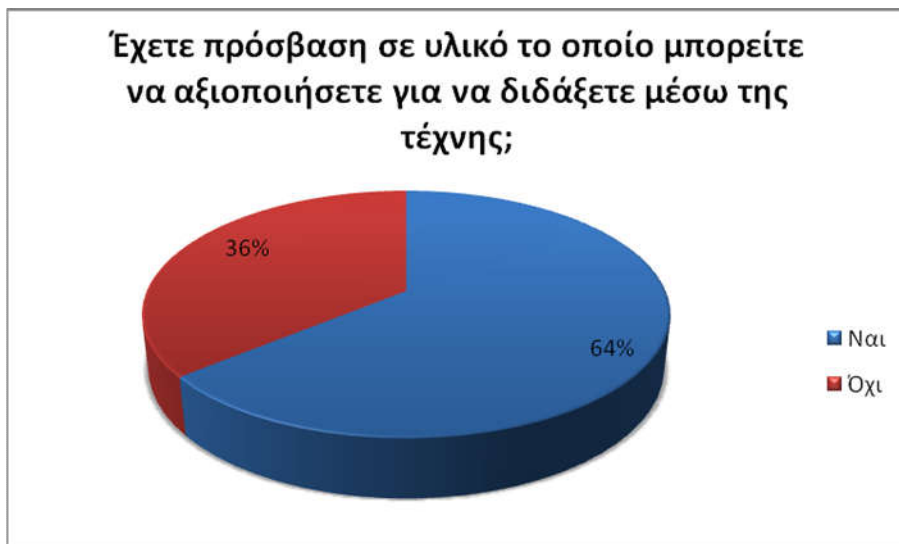

Γράφημα 10: Γνώσεις συμμετεχόντων σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στη διδακτική πρακτική.

Σύμφωνα με το 65% των εκπαιδευτικών υπάρχει διαθέσιμο υλικό σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική. Ένα μεγάλο ποσοστό των εκπαιδευτικών όμως (35%) δήλωσε ότι δεν υπάρχει (βλ. γράφημα 11). Το ίδιο περίπου ποσοστά έχουμε και στην ερώτηση αν έχουν πρόσβαση σε αυτά. 64% απάντησε ναι και 36% όχι (βλ. γράφημα 15).

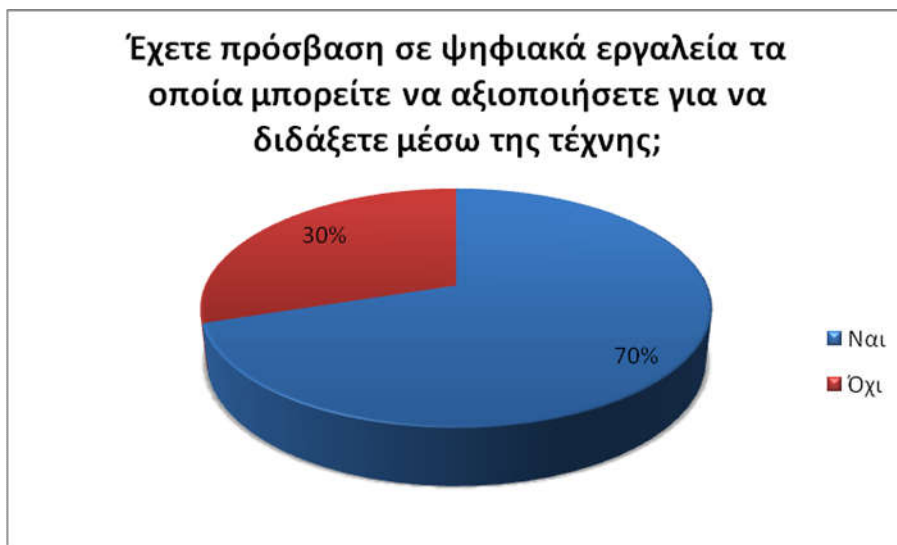

Γράφημα 11: Διαθέσιμο υλικό σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική

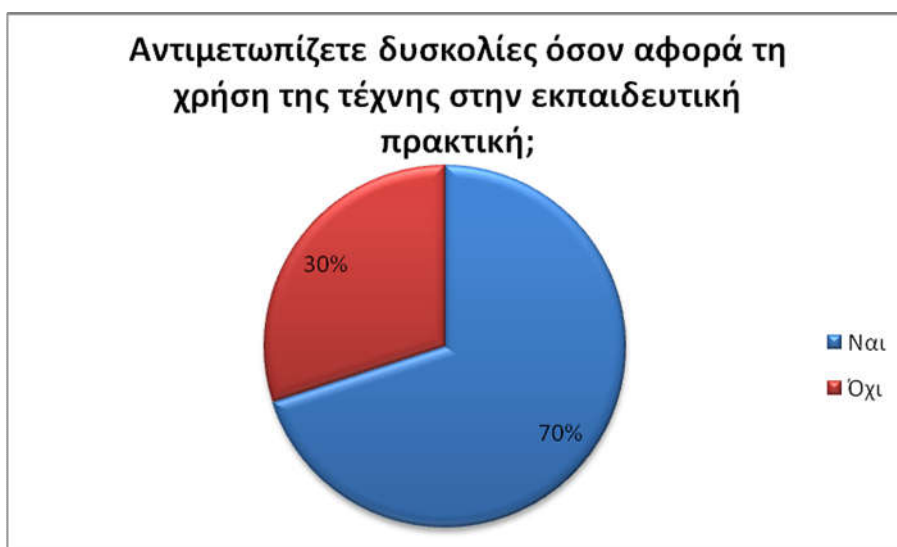
Γράφημα 12: Προσβασιμότητα συμμετεχόντων σε υλικό σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική

Στην επόμενη ερώτηση οι εκπαιδευτικοί καλούνται να απαντήσουν με ναι ή όχι στο αν έχουν πρόσβαση σε ψηφιακά εργαλεία τα οποία μπορούν επίσης να αξιοποιηθούν για να διδάξουν μέσω της τέχνης. Παρατηρούμε ότι το 70% αυτών δήλωσε πως έχει πρόσβαση σε ψηφιακά εργαλεία ενώ το 30% πως δεν έχει πρόσβαση σε τέτοιου είδους εργαλεία (βλ. γράφημα 13).

Γράφημα 13: Προσβασιμότητα συμμετεχόντων σε ψηφιακά εργαλεία τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν για διδασκαλία μέσα από την τέχνη

Το 70% των ερωτηθέντων δηλαδή η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών αντιμετωπίζει δυσκολίες όσον αφορά στη χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική (βλ. γράφημα 14).

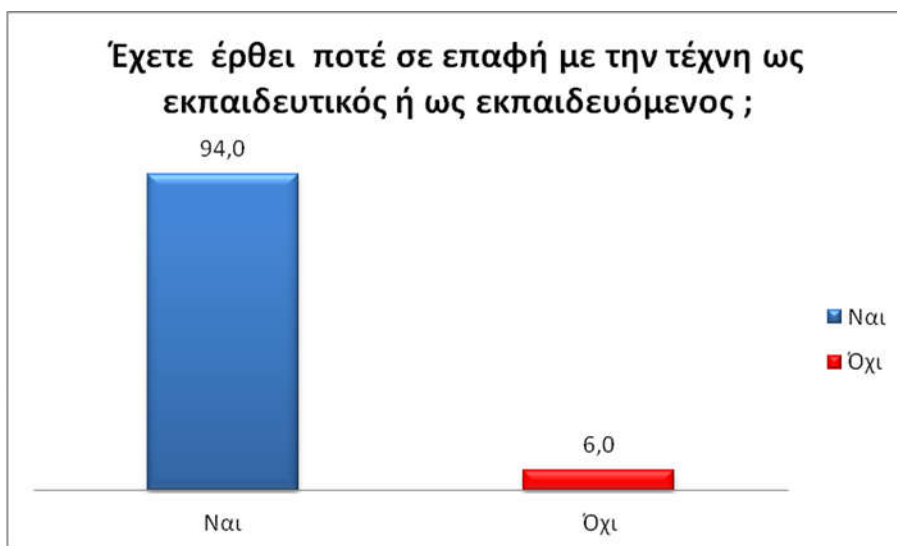
Γράφημα 14: Δυσκολίες Εκπαιδευτικών στη χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας μας οι τέσσερις βασικοί παράγοντες – δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι οι εξής:

- έλλειψη του απαραίτητου εξοπλισμού
- έλλειψη χρόνου
- έλλειψη εκπαιδευτικού υλικού
- μη επαρκής γνώση του τρόπου αξιοποίησης της τέχνης στη διδακτική πρακτική

Ως προς το τρίτο ερευνητικό ερώτημα, *Αν και σε ποια προγράμματα έχουν συμμετάσχει στο παρελθόν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας, σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και ποιες οι αντιλήψεις τους και η εμπειρία τους από αυτά τα προγράμματα;*

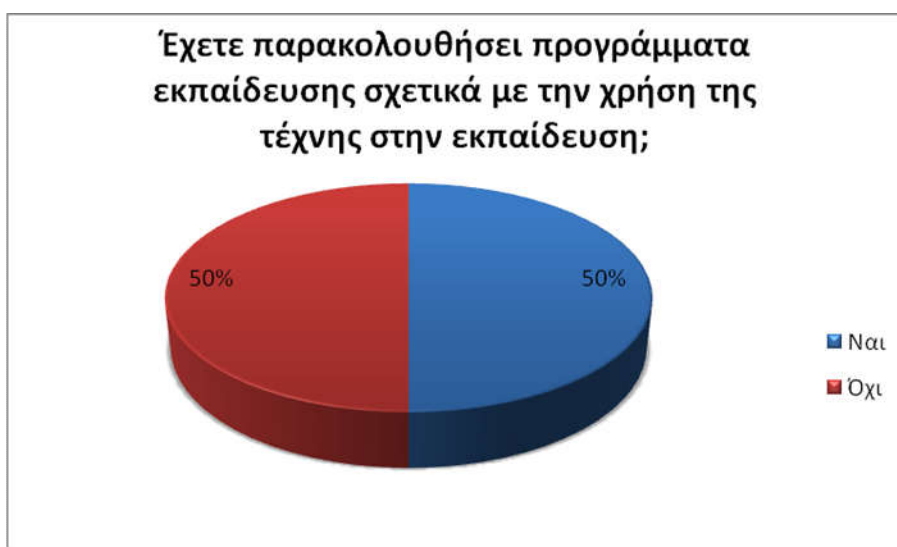
Για να απαντηθεί το τρίτο ερευνητικό ερώτημα, οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να απαντήσουν αν έχουν έρθει σε επαφή με την τέχνη τόσο όσο εκπαιδευτές αλλά και ως εκπαιδευόμενοι καθώς επίσης και εάν έχουν παρακολουθήσει σχετικά προγράμματα εκπαίδευσης. Σχεδόν όλοι οι ερωτηθέντες εκπαιδευτικοί (94%) έχουν έρθει σε επαφή με την τέχνη είτε ως εκπαιδευτές είτε ως εκπαιδευόμενοι αλλά υπάρχει και ένα ποσοστό 6% που δεν έχει έρθει ποτέ σε επαφή με την τέχνη(βλ. γράφημα 15).

Γράφημα 15: Επαφή με την τέχνη

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γράφημα 10 όπου το 50% των εκπαιδευτικών έχει παρακολουθήσει προγράμματα εκπαίδευσης σχετικά με την χρήση της τέχνης

στην εκπαίδευση ενώ το υπόλοιπο 50% δεν έχει παρακολουθήσει ποτέ κάποιο τέτοιο πρόγραμμα (βλ. γράφημα 16). Στην ερώτηση αυτή χρησιμοποιήσαμε και μια επιπλέον ερώτηση ανοικτού τύπου όπου ζητούσαμε σε όσους απάντησαν θετικά να συμπληρώσουν τα προγράμματα στα οποία έχουν συμμετάσχει. Στις απαντήσεις που δόθηκαν έγινε ποιοτική ανάλυση για να συλλέξουμε δεδομένα. Τα δεδομένα λοιπόν που συλλέξαμε περιλαμβάνουν **ενδοσχολική εκπαίδευση, επιμορφωτικά προγράμματα σε συνεργασία με Πανεπιστήμια της χώρας, σεμινάρια, ημερίδες και συνέδρια**. Κάποιοι μάλιστα έχουν παρακολουθήσει **θερινά προγράμματα** τα οποία έχουν υλοποιηθεί από Ελληνικά Πανεπιστήμια ή έχουν ολοκληρώσει τις **μεταπτυχιακές τους σπουδές σε αντικείμενο σχετικά με την τέχνη**.

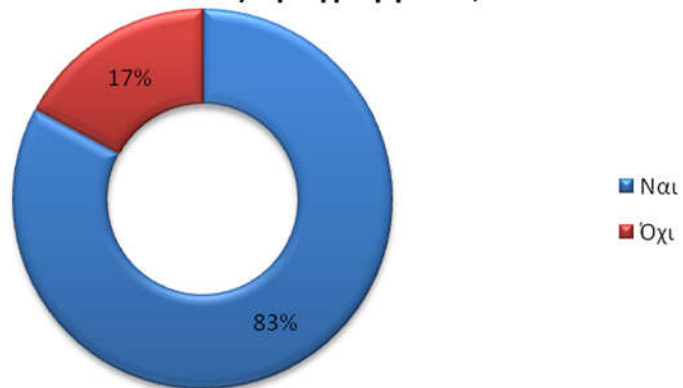

Γράφημα 16: Συμμετοχή εκπαιδευτικών σε προγράμματα εκπαίδευσης σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική

Το 83% των εκπαιδευτικών που έχουν παρακολουθήσει προγράμματα εκπαίδευσης σχετικά με την χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση πιστεύει ότι, μετά τη συμμετοχή τους σε τέτοιου είδους προγράμματα άλλαξε ο τρόπος με τον οποίο διδάσκουν. Το 17% των εκπαιδευτικών όμως έχει αντίθετη άποψη (βλ. γράφημα 17).

«μέσα στην τάξη όσες φορές χρησιμοποίησα την τέχνη τα αποτελέσματα ήταν εκπληκτικά»

**Πιστεύετε ότι άλλαξε ο τρόπος με τον οποίο
διδάσκετε μετά τη συμμετοχή σας σε
τέτοιου είδους προγράμματα;**

Γράφημα 17: Αλλαγή στάσης των εκπαιδευτικών έπειτα από τη συμμετοχή τους σε προγράμματα εκπαίδευσης σχετικά με τη χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Μέθοδος ανάλυσης πινακοποίησης

Με την μέθοδο ανάλυσης πινακοποίησης εξετάζουμε αν το φύλο των ερωτώμενων επηρεάζει τις απαντήσεις τους. Έτσι, χρησιμοποιώντας ως εξαρτημένη μεταβλητή το φύλο και ως ανεξάρτητη μεταβλητή τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών σχετικά με το αν η αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα του μαθήματος, παρατηρούμε από τον πίνακα που ακολουθεί ότι το φύλο σε συνάρτηση με τη γνώμη των εκπαιδευτικών δεν είναι στατιστικά σημαντικό καθώς το $P > 0.05$. Γεγονός το οποίο σημαίνει ότι η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών ανεξάρτητα από το φύλο τους πιστεύει ότι η χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πράξη μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα του μαθήματος.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig.(2-sided)
Pearson Chi-Square	1,758 ^a	2	,415
Likelihood Ratio	1.566	2	,457
Linear-by-Linear Association	1,441	1	,230
N of Valid Cases	100		

Πίνακας 1: Συσχέτιση φύλου με την γνώμη των εκπαιδευτικών σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική ως μέσο βελτίωσης της ποιότητα του μαθήματος

Χρησιμοποιήσαμε ως εξαρτημένη μεταβλητή το φύλο και ως ανεξάρτητη μεταβλητή την γνώμη των εκπαιδευτικών ότι δηλαδή η αξιοποίηση της τέχνης αποτελεί χρήσιμο εργαλείο στην εκπαιδευτική πρακτική. Αυτό που παρατηρούμε από τον πίνακα 2 που ακολουθεί είναι το φύλο σε συνάρτηση με τη γνώμη των εκπαιδευτικών δεν είναι στατιστικά σημαντικό καθώς το $P > 0.05$. Γεγονός το οποίο σημαίνει ότι η άποψη των εκπαιδευτικών δεν εξαρτάται από το φύλο τους.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,168 ^a	2	,338
Likelihood Ratio	1,844	2	,398
Linear-by-Linear Association	1,062	1	,303

a. 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,47.

Πίνακας 2: Συσχέτιση φύλου με την γνώμη των εκπαιδευτικών σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης ως χρήσιμο εργαλείο στην εκπαιδευτική πρακτική

Χρησιμοποιώντας ως εξαρτημένη μεταβλητή την γνώμη των εκπαιδευτικών ότι η αξιοποίηση της τέχνης αποτελεί χρήσιμο εργαλείο στην εκπαιδευτική πρακτική και ως ανεξάρτητη μεταβλητή ότι η τέχνη ως μέσο εκπαίδευσης ενισχύει το ενδιαφέρον των μαθητών μέσα στην τάξη αυτό που παρατηρούμε από τον πίνακα που ακολουθεί είναι ότι οι δυο απόψεις των εκπαιδευτικών είναι στατιστικά σημαντικές μεταξύ τους καθώς $P < 0.05$. Γεγονός το οποίο σημαίνει ότι οι απόψεις των εκπαιδευτικών σε αυτά τα δυο ζητήματα είναι αρκετά σημαντικές.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	40,894 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	36,216	6	,000
Linear-by-Linear Association	28,178	1	,000
N of Valid Cases	100		

a. 8 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,07.

Πίνακας 3: Συσχέτιση γνώμης εκπαιδευτικών σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης ως χρήσιμο εργαλείο στην εκπαιδευτική πρακτική και ως μέσο εκπαίδευσης για την ενίσχυση ενδιαφέροντος των μαθητών

Μέθοδος ανάλυσης ANOVA

Διεξάγοντας ανάλυση One-way Anova , όπως βλέπουμε και στον πίνακα έχουμε $P\text{value} < 0.05$ που σημαίνει ότι οι μεταβλητές μας είναι στατιστικά σημαντικές. Οι μεταβλητές οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν ήταν η γνώμη των εκπαιδευτικών σχετικά με το αν η αξιοποίηση της τέχνης αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για έναν εκπαιδευτικό και κατά πόσο η τέχνη ως μέσο εκπαίδευσης παρουσιάζει θετικά αποτελέσματα όσον αφορά την λήψη γνώσεων.

ANOVA

ΘΕΤΙΚΑ_ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	14,379	2	7,190	34,234	,000
Within Groups	20,371	97	,210		
Total	34,750	99			

Πίνακας 4: Συσχέτιση γνώμης εκπαιδευτικών σχετικά με το αν η αξιοποίηση της τέχνης αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για έναν εκπαιδευτικό και κατά πόσο η τέχνη ως μέσο εκπαίδευσης παρουσιάζει θετικά αποτελέσματα όσον αφορά την λήψη γνώσεων

Robust Tests of Equality of Means

ΘΕΤΙΚΑ_ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Welch	27,483	2	2,677	,016
Brown-Forsythe	20,957	2	1,957	,048

a. Asymptotically F distributed.

Πίνακας 5: Η αξιοποίηση της τέχνης αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για έναν εκπαιδευτικό και η τέχνη ως μέσο εκπαίδευσης παρουσιάζει θετικά αποτελέσματα όσον αφορά την λήψη γνώσεων

Όπως προκύπτει από την παραπάνω ανάλυση, η αξιοποίηση της τέχνης αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για έναν εκπαιδευτικό και η τέχνη ως μέσο εκπαίδευσης παρουσιάζει θετικά αποτελέσματα όσον αφορά την λήψη γνώσεων. Τα παραπάνω πορίσματα ενισχύονται από τα δεδομένα που ακολουθούν, τα οποία προέκυψαν από τις ατομικές συνεντεύξεις που έλαβε η ερευνήτρια από πέντε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και που εστιάζονταν κυρίως στη χρήση της τέχνης στην διδασκαλία.

5.2.2 Παρουσίαση αποτελεσμάτων της ποιοτικής έρευνας

Στο σημείο αυτό θα παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων που μας έδωσαν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης μέσω της ανάλυσης περιεχομένου και σύμφωνα με τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας έρευνας. Οι συνεντεύξεις καταγράφονται στο παράρτημα 2.

Αρχικά ζητήθηκαν από τους εκπαιδευτικούς πληροφορίες για το όνομα, το φύλλο, τα έτη υπηρεσίας σε σχολείο και το είδος σχολείου στο οποίο εργάζονται. Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών μας έδωσαν τα εξής στοιχεία που αναγράφονται στον παρακάτω πίνακα(βλ. πίνακα 6).

Δημογραφικά στοιχεία εκπαιδευτικών			
Εκπαιδευτικός	Φύλλο	Έτη Υπηρεσίας σε σχολείο	Είδος Σχολείου
Φραγκούλα Κ.	Θηλυκό	28	Δημόσιο
Νεκτάριος Φ.	Αρσενικό	12	Δημόσιο
Λυδία Π.	Θηλυκό	2	Δημόσιο
Ηρώ Ζ.	Θηλυκό	13	Δημόσιο
Παναγιώτης Κ.	Αρσενικό	4	Δημόσιο

Πίνακας 6: Δημογραφικά στοιχεία εκπαιδευτικών

Οι Πίνακες 7, 8 και 9 που ακολουθούν παρουσιάζουν επιγραμματικά τις απαντήσεις των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών στα ερωτήματα που τους τέθηκαν ως προς τα τρία ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας έρευνας. Οι φράσεις που αποτυπώνουν διατηρήθηκαν αυτούσιες.

Ως προς το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, «*Ποιες οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική*» τα ευρήματα που καταγράφηκαν παρουσιάζονται συνοπτικά στον Πίνακα 7:

Οι αντιλήψεις των Εκπαιδευτικών όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Εκπαιδευτικός	Αντιλήψεις
Φραγκούλα Κ.	<ul style="list-style-type: none">• πολύ αποτελεσματικό εργαλείο• βοηθάει στο γνωστικό κομμάτι• βοηθάει τα παιδιά να γνωρίσουν καλύτερα τον εαυτό τους και τους γύρω τους.

Νεκτάριος Φ.	<ul style="list-style-type: none"> • πολύ σημαντικό να χρησιμοποιούμε την τέχνη στην εκπαιδευτική πρακτική
Λυδία Π.	<ul style="list-style-type: none"> • πρέπει να είναι ένα κομμάτι της εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. • Τα οφέλη που έχει γενικά στον άνθρωπο, αλλά και ειδικά στα παιδιά και ειδικά στην Πρωτοβάθμια, είναι πολύ μεγάλα • Μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη της δημιουργικότητάς τους, στο να διερευνήσουν τους τρόπους έκφρασής τους και στο να ανακαλύψουν καινούριους • μέσα από αυτή μπορούν να αναπτύξουν και την κριτική τους σκέψη και να αναπτύξουν ποικίλες πλευρές που μπορούν να αναπτυχθούν στη συνέχεια της σχολικής τους πορείας.
Ηρώ Ζ.	<ul style="list-style-type: none"> • Θεωρώ πάρα πολύ σημαντικό όταν μπορούμε να χρησιμοποιούμε την τέχνη μέσα στην ομάδα • τα παιδιά αναπτύσσουν αισθητικό κριτήριο και μαθαίνουν γύρω από την τέχνη • προσφέρει πολλά παράπλευρα οφέλη όπως το να μάθουν τα παιδιά να συνεργάζονται, να δουλεύουν σε ομάδες. • Έχει να δώσει πάρα πολλά μέσα σε μία σχολική τάξη
Παναγιώτης Κ.	<ul style="list-style-type: none"> • πολύ χρήσιμο να εντάξουμε την τέχνη μέσα στις διδακτικές προσεγγίσεις, διότι μπορούμε να δημιουργήσουμε ένα κλίμα που θα εμπλακούν ενεργά οι μαθητές με τα διάφορα διδακτικά αντικείμενα, το οποίο πατάει και σε πολλές παιδαγωγικές θεωρίες

Πίνακας 7: Οι αντιλήψεις των Εκπαιδευτικών όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική

Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι συμμετείχαν στις συνεντεύξεις, αντιλαμβάνονται την αξιοποίηση της τέχνης ως ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο που προσφέρει πολλά οφέλη στην εκπαιδευτική διεργασία. Όπως μας δήλωσαν η αξιοποίηση της τέχνης μαθαίνει στους μαθητές να συνεργάζονται και να

λειτουργούν σαν ομάδα. Μαθαίνοντας μέσα από την τέχνη αναπτύσσεται το αισθητικό τους κριτήριο, η κριτική τους σκέψη, η δημιουργικότητα τους, ενώ παράλληλα διερευνούν τους τρόπους έκφρασής τους και ανακαλύπτουν καινούριους.

Ως προς το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, *«Ποιες οι εκπαιδευτικές ανάγκες σε επίπεδο (γνώσεων/ ικανοτήτων/ στάσεων) των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική»* τα ευρήματα που καταγράφηκαν παρουσιάζονται συνοπτικά στον Πίνακα 8.

Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική

Εκπαιδευτικές Ανάγκες			
Εκπαιδευτικός	Γνώσεις	Ικανότητες	Στάσεις
Φραγκούλα Κ.	<ul style="list-style-type: none"> • Να υπάρξει μια θεωρητική επιμόρφωση μεγαλύτερη ... στο πού θα χρησιμοποιεί κανείς την τέχνη με δημιουργικά εργαλεία 	<ul style="list-style-type: none"> • θα ήθελα να το δω στην πράξη, Να παρακολουθήσω, κατ'αρχήν, έναν συνάδελφο να κάνει ένα τέτοιο πρόγραμμα • δειγματικές διδασκαλίες, με τα παιδιά 	<ul style="list-style-type: none"> • επιμορφώσεις • προσωπική έρευνα και ενασχόληση, • να μοιραστείς απορίες και γνώμες και απόψεις με συναδέλφους
Νεκτάριος Φ.	<ul style="list-style-type: none"> • Υπάρχουν άλλες μορφές τέχνης με τις οποίες δεν έχω πολύ καλή επαφή 	<ul style="list-style-type: none"> • πρακτικές συμβουλές για το πώς μπορώ να το κάνω. • πρακτικά παραδείγματα 	<ul style="list-style-type: none"> • Μέσω, προφανώς, κάποιου σεμιναρίου στον αντίστοιχο τομέα στον οποίο νιώθω ότι

		<ul style="list-style-type: none"> το σεμινάριο να μην περιλαμβάνει μόνο..να μιλάνε μόνο με παρουσίαση να έχει και πρακτική, ένα πρακτικό κομμάτι, ώστε εγώ να μπω στον ρόλο του μαθητή, να το κάνω εγώ, το οποίο θα με βοηθήσει μετά να το εφαρμόσω πάνω στους μαθητές μου 	<p>υπάρχει μία, ξέρεις, απώλεια ή μία μικρότερη εξοικείωση και μικρότερη εμπειρία.</p>
Λυδία Π.	<p>Πιστεύω ότι έχω εξοικειωθεί κατά τη διάρκεια των σπουδών μου, γιατί είχαμε πολλά σχετικά μαθήματα και πρακτικές που αφορούσαν το συγκεκριμένο κομμάτι</p>	<ul style="list-style-type: none"> όταν μπαίνεις σε μία τάξη και πρέπει να εφαρμόσεις κάτι ανάλογο, τότε σίγουρα η εξοικείωση είναι πολύ μεγαλύτερη. 	<ul style="list-style-type: none"> εξάσκηση μέσα στην τάξη, πραιτέρω εκπαίδευση μέσα από σεμινάρια, ημερίδες ή εκπαιδευτικά προγράμματα, .οι επιμορφώσεις να δίνουν έμφαση στο κομμάτι του ότι ο εκπαιδευτικός είναι καλό να δίνει τα ερεθίσματα, να

			παρέχει τα υλικά, αλλά από εκεί και πέρα πρέπει να αφήνει το παιδί σε μεγάλο βαθμό- τον μαθητή- να δημιουργεί μόνος του.
Ηρώ Ζ.	<ul style="list-style-type: none"> • Έκανα αρκετές επιμορφώσεις πάνω σε αυτό για να μπορέσω να δω πώς μπορούμε να εισάγουμε την τέχνη, ειδικά σε πιο μικρές ηλικίες παιδιών • Θα μπορούσε να βάλει και να μας δείξει και προγράμματα τέχνης μέσα από τον ψηφιακό κόσμο. 	<ul style="list-style-type: none"> • μέσα από τις θεματικές που δουλεύουμε στην ομάδα πάντα θα βάλω και ένα έργο τέχνης είτε Έλληνα είτε ξένου ζωγράφου, κυρίως για να δω αν τα παιδιά μπορούν να αναγνωρίσουν κάτι που έχουν ξανασυναντήσει ή κάπου έχουν δει και κυρίως για να τα βάλω σε αυτή τη διαδικασία ότι, αν το δουν, να μπορούν να το αναγνωρίσουν 	<ul style="list-style-type: none"> • Με πολλά σεμινάρια.

<p>Παναγιώτης Κ.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • καλές παραπομπές ουσιαστικά, αναφορές για να μπορώ να ψάχνω υλικό 	<ul style="list-style-type: none"> • Θα ήθελα να κάνουμε διάφορα σκετσάκια, αλλά θα ήθελα αυτά να τα έχουμε φτιάξει με την τάξη, δηλαδή να έχω ένα σενάριο εγώ το οποίο να είναι σχετικά πρωτότυπο και να το δουλεύουμε μαζί με την τάξη και να οδηγηθούμε, έτσι, σε μια ίσως σχολική παράσταση στο τέλος. • Δηλαδή μέσα από την τέχνη θα μπορούμε να περάσουμε διάφορα διδακτικά μας αντικείμενα όπως είναι η μετανάστευση, το σώμα τους, η ταυτότητα και τα μαθηματικά ακόμα μπορούμε. 	<ul style="list-style-type: none"> • Μέσω διαδικτύου μπορώ και ψάχνω υλικό • μέσα από την πράξη, δηλαδή πρέπει να το δοκιμάσω, να δημιουργήσω τις συνθήκες που θεωρητικά τις έχω προσεγγίσει, να δω τα λάθη-σίγουρα θα γίνουν λάθη- και • μέσα από το διάβασμα • μέσα από καλές πρακτικές συναδέλφων. • πρέπει να υπάρξει μια τράπεζα θεμάτων, να το πω έτσι, τέχνης, ώστε να μπορούμε να
----------------------	---	--	--

			<p>δίνουμε ιδέες</p> <ul style="list-style-type: none"> • να υπάρχουν συγκεκριμένα παραδείγματα από καλές πρακτικές συναδέλφων. να έχω μια πηγή άντλησης δεδομένων, να μπορέσω να συζητήσω δικές μου σκέψεις για να δω πόσο κοντά είμαι εγώ σε αυτά που σκέφτομαι
--	--	--	--

Πίνακας 8: Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική

Ως προς το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα οι εκπαιδευτικές ανάγκες όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική που προκύπτουν συνοπτικά από τα δεδομένα της έρευνας είναι :

- Ύπαρξη μιας θεωρητικής επιμόρφωσης στο πού και στο πώς μπορεί να χρησιμοποιεί κανείς την τέχνη με δημιουργικά εργαλεία
- Ύπαρξη συγκεκριμένων παραδειγμάτων από καλές πρακτικές εκπαιδευτικών
- Καθοδήγηση ως προς την αναζήτηση βιβλιογραφίας και εκπαιδευτικού υλικού
- Προγράμματα τέχνης μέσα από τον ψηφιακό κόσμο.
- Εκπαίδευση μέσα από σεμινάρια, ημερίδες ή εκπαιδευτικά προγράμματα
- Προσωπική έρευνα και ενασχόληση,
- Ανταλλαγή απόψεων μεταξύ εκπαιδευτικών

Ως προς το τρίτο ερευνητικό ερώτημα, «*Αν και σε ποια προγράμματα έχουν συμμετάσχει στο παρελθόν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας, σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και ποιες οι αντιλήψεις τους και η εμπειρία τους από αυτά τα προγράμματα*» τα ευρήματα που καταγράφηκαν παρουσιάζονται συνοπτικά στον Πίνακα 9:

Συμμετοχή σε Προγράμματα σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική, αντιλήψεις & εμπειρίες

Εκπαιδευτικός	Συμμετοχή σε Προγράμματα	Εφαρμογή μετά τη συμμετοχή	Ικανοποίηση Προσδοκίων
Φραγκούλα Κ.	Σεμινάριο ενδοσχολικής Επιμόρφωσης: <<Η διαφοροποιημένη διδασκαλία μέσα από την τέχνη>>	Όχι αυτούσιο, αλλά πάντα παίρνεις κάποιες ιδέες και τις εφαρμόζεις ανάλογα με την τάξη σου, το δυναμικό της και τις ανάγκες της.	Σε έναν μεγάλο βαθμό ναι
Νεκτάριος Φ.	<<Αξιοποίηση των comic στη διδακτική πρακτική>>	κάναμε με τα παιδιά ιστορία, κυκλαδικό πολιτισμό, και μιας και είχα κάνει εγώ αυτό το σεμινάριο με τα comic, φτιάξαμε με τα παιδιά κόμικ με ήρωες κυκλαδικά ειδώλια.	<ul style="list-style-type: none"> • Ναι αρκετά • Η βασική μου προσδοκία ήταν να εξοικειωθώ εγώ, ώστε να μπορώ μετά να τα χρησιμοποιήσω με τα παιδιά. Αυτό το κομμάτι έγινε σε

			<p>μεγάλο βαθμό</p> <ul style="list-style-type: none"> Και μια άλλη προσδοκία ήταν να γνωρίσω κάποια πράγματα γύρω από κάποιες βασικές τεχνικές, πώς ξεκινάω, δηλαδή πρέπει να κάνω κάτι, κάποιες πρακτικές συμβουλές, πώς μπορώ να το κάνω.
Λυδία Π.	Έχω συμμετάσχει. Δεν ήταν ακριβώς πρόγραμμα, ήταν περισσότερο σεμινάρια, αλλά λίγων ημερών.	Ναι, ήταν η ίδια δράση. Προσπάθησα να την εφαρμόσω στην τάξη μου.	Ικανοποιήθηκαν οι προσδοκίες μου από την άποψη ότι ήρθα σε επαφή με καινούρια ερεθίσματα και νέους τρόπους προσέγγισης της τέχνης.
Ηρώ Ζ.	<ul style="list-style-type: none"> Θυμάμαι ότι ήταν στο "Μουσείο 	Πολλά, πάρα πολλά. Φαντάσου ότι και φέτος που κάνω	<ul style="list-style-type: none"> Ναι πολύ Το να μάθεις κάτι

	<p>Παιδικής Τέχνης" ήταν, ήδη, και για τεχνικές εικαστικής.</p> <ul style="list-style-type: none"> • της Γιαλουράκη που ήταν για το πώς μπορούν να μπουν πίνακες μεγάλων ζωγράφων σε παιδιά μικρής ηλικίας. 	<p>ετήσιο καινοτόμο πρόγραμμα στην ομάδα, εικαστικές τεχνικές έχω εφαρμόσει σχεδόν όλες όσες μας έδειξαν.</p>	<p>περισσότερο από αυτό που δεν γνωρίζεις ούτε από τη σχολή ούτε από βιβλία και να μπορέσεις να το αξιοποιήσεις μέσα σε περιβάλλον καθημερινότητας μέσα στην τάξη</p>
<p>Παναγιώτης Κ.</p>	<p>Όχι. Η αλήθεια είναι πως όχι, δεν μου έχει δοθεί κάποια τέτοια δυνατότητα, σε επίσημο πρόγραμμα δηλαδή.</p>		

Πίνακας 9: Συμμετοχή σε Προγράμματα σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική, αντιλήψεις & εμπειρίες

Ως προς το τρίτο ερευνητικό ερώτημα, προκύπτει ότι οι 4 από τους 5 εκπαιδευτικούς έχουν συμμετάσχει στο παρελθόν σε κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική. Όλοι μιλούν με ενθουσιασμό για την εμπειρία τους καθώς οι προσδοκίες τους ικανοποιήθηκαν και δηλώνουν πως αξιοποίησαν στην τάξη τους όλα όσα έμαθαν.

Σχολιασμός των δεδομένων της συνέντευξης ανά εκπαιδευτικό

Εκπαιδευτικός 1: Φραγκούλα Κ.

Αντιλήψεις όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Η Εκπαιδευτικός με τα περισσότερα χρόνια εμπειρίας σε τάξη θεωρεί την τέχνη ως ένα αποτελεσματικό εργαλείο για τον εκπαιδευτικό τονίζοντας την αξία της στο γνωστικό κομμάτι όσο και στα θετικά αποτελέσματα που μπορεί να προσφέρει η χρήση της στους μαθητές.

«Θεωρώ ότι η αξιοποίηση της τέχνης είναι ένα πολύ αποτελεσματικό εργαλείο το οποίο βοηθάει τόσο στο γνωστικό κομμάτι όσο και στην αίσθηση των παιδιών ότι απελευθερώνουν σε σχήματα εντάσεις και τα βοηθάει να γνωρίσουν καλύτερα τον εαυτό τους και τους γύρω τους.»

«...είναι ένας τρόπος να μνήσει τα παιδιά στον πολιτισμό και να τα βοηθήσει να νιώσουν καλύτερα και με τον εαυτό τους και με τους γύρω τους και να εκτιμήσουν την ομορφιά που υπάρχει.»

Η Φραγκούλα Κ. δηλώνει αν θα την ενδιέφερε να αξιοποιήσει την τέχνη στην δική της τάξη με emphaticό τρόπο «*Ναι, φυσικά θα με ενδιέφερε*» εκδηλώνοντας με αυτόν τον τρόπο την θετική της στάση απέναντι στη χρήση της τέχνης και το ενδιαφέρον της για αξιοποίηση αυτής στην δική της τάξη.

Εκπαιδευτικές ανάγκες σε επίπεδο (γνώσεων/ ικανοτήτων/ στάσεων) των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Η εκπαιδευτικός Φραγκούλα Κ. μας περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο θα αξιοποιούσε τις δυνατότητες που προσφέρει η τέχνη στην δική της τάξη. Όπως μας περιγράφει λοιπόν θα αξιοποιούσε την τέχνη μέσα από ένα πίνακα ζωγραφικής όπου τα παιδιά θα δούλευαν το κομμάτι των συναισθημάτων μέσα από τα χρώματα και τις

τεχνοτροπίες του πίνακα. Οι γνώσεις και οι ικανότητές της φαίνονται ξεκάθαρα από την περιγραφή της.

*«Εμένα με ενδιαφέρει πολύ το κομμάτι των συναισθημάτων.
Θα μπορούσα, λοιπόν, βρω έναν πίνακα ή πίνακες ζωγραφικής
που θα με βοηθούσε να κάνω ένα σχέδιο μαθήματος στο οποίο
να γίνεται καταγραφή συναισθημάτων, να γίνονται κάποια παιχνίδια,
να γίνεται κάποια αλληλεπίδραση με έναν βιωματικό τρόπο και με
αυτόν τον τρόπο τα παιδιά να καταλάβουν ότι μπορούν να
επικοινωνήσουν με τους γύρω τους και με τον εαυτό τους μέσα από
την τέχνη, μέσα από τα χρώματά της, μέσα από την τεχνοτροπία της.»*

Παρά τις γνώσεις όμως που φαίνεται να έχει όσον αφορά τον τρόπο αξιοποίησης της τέχνης, δηλώνει πως δεν είναι πολύ εξοικειωμένη με το κομμάτι αυτό. Αισθάνεται την ανάγκη περισσότερης προσωπικής ενασχόλησης και συμμετοχής σε επιμορφωτικά προγράμματα.

*«Δεν νιώθω πολύ εξοικειωμένη, η αλήθεια είναι.
Υποθέτω ότι θα με ενδιέφερε να ασχοληθώ περισσότερο
με αυτό το κομμάτι και θα με ενδιέφερε να γίνουν
και κάποιες επιμορφώσεις σε εκπαιδευτικούς, ώστε να
αξιοποιούμε την τέχνη σε ένα πλαίσιο το οποίο να είναι
πιο συγκεκριμένο και να μας δίνει τα κατάλληλα εργαλεία
για να τη χρησιμοποιήσουμε όσο γίνεται πιο σωστά.»*

Επιπλέον, πιστεύει πως η επιμόρφωση θα πρέπει να παρέχει γνώσεις σε συγκεκριμένους τρόπους αξιοποίησης της τέχνης όπως επίσης και σε κατάλληλα εργαλεία τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από την ίδια ώστε να αξιοποιήσει την τέχνη στη διδακτική πράξη. Νιώθει την ανάγκη και θεωρητικής αλλά και δειγματικής διδασκαλίας.

*«Να παρακολουθήσω κάποια μαθήματα, δειγματικές διδασκαλίες,
με τα παιδιά ...με δάσκαλο με τα παιδιά του και στην πορεία να
συμμετάσχω κι εγώ σε ένα σχέδιο τέτοιας διδασκαλίας*

που να είναι πιο συγκεκριμένο.»

Συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Η εκπαιδευτικός έχει συμμετάσχει σε προγράμματα εκπαίδευσης σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και δηλώνει ικανοποιημένη από την εμπειρία της αυτή.

*«Ήταν πολύ ενδιαφέρον, γιατί μέσα από αυτό
μπορέσαμε να δούμε πώς ένα αντικείμενο τέχνης
θα μπορούσε να μας βοηθήσει να πλησιάσουμε
τους μαθητές μας και τις διαφορετικέςκυρίως...
ανάγκες τους τόσο σε γνωστικό επίπεδο,
όσο και σε συναισθηματικό.»*

Έπειτα από τη συμμετοχή η εκπαιδευτικός προσπάθησε να εφαρμόσει όσα έμαθε προσαρμόζοντας τα βέβαια στις ανάγκες της δικής της τάξης. Οι προσδοκίες της όπως χαρακτηριστικά μας είπε ικανοποιήθηκαν σε έναν μεγάλο βαθμό όμως εξέφρασε την ανάγκη για εντατική συμμετοχή και σε περισσότερα προγράμματα.

*«ένα σεμινάριο δεν είναι ποτέ αρκετό,
αν κάτι σε ενδιαφέρει. Θέλει κι άλλα.»*

Εκπαιδευτικός 2: Νεκτάριος Φ.

Αντιλήψεις όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Ο Νεκτάριος Φ. με 12 χρόνια εμπειρίας σε δημόσιο δημοτικό σχολείο, συμμετείχε με ενθουσιασμό στην συνέντευξη που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας καθώς η χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση για εκείνον είναι πολύ σημαντική και την έχει ήδη εντάξει στη διδασκαλία του. Τόνισε επίσης την χρησιμότητα της τέχνης ως εργαλείο το οποίο μπορεί να βελτιώσει την απόδοση των μαθητών . Ενδιαφέρον παρουσιάζει η δική του ιδέα

*«να τη χρησιμοποιήσεις και σαν εργαλείο
σε όλα τα μαθήματα που είναι δυνατό,
ώστε να μπορείς να βελτιώνεις και την*

Εκπαιδευτικές ανάγκες σε επίπεδο (γνώσεων/ ικανοτήτων/ στάσεων) των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο τρόπος με τον οποίο αξιοποιεί ο εκπαιδευτικός την τέχνη στην τάξη του φέτος.

*«Οι μαθητές μου φέτος θα φτιάξουν stop motion animation
με ταινίες για να παρουσιάσουν την κίνηση των σωματιδίων
σε έναν πυρήνα. Πώς κινούνται τα ηλεκτρόνια, ο πυρήνας,
ξέρεις όλο αυτό. Ουσιαστικά κάνεις υποατομική φυσική
με τέχνη.»*

Κι όμως ο ίδιος δεν νιώθει και πολύ ικανοποιημένος όσον αφορά την εξοικείωση του με την χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική. Διδάσκει υποατομική φυσική με την χρήση της τέχνης (stop motion animation με ταινίες) γιατί έχει γνώσεις στη χρήση αυτής της μορφή τέχνης και νιώθει άνετα με αυτό. Δεν μπορεί να

χρησιμοποιήσει όμως με την ίδια άνεση άλλη μορφή τέχνης επομένως έχει την ανάγκη και την θέληση να μάθει τρόπους αξιοποίησης και άλλων μορφών τέχνης.

«Μέσω, προφανώς, κάποιου σεμιναρίου στον αντίστοιχο τομέα στον οποίο νιώθω ότι υπάρχει μία, ξέρεις, απώλεια ή μία μικρότερη εξοικείωση και μικρότερη εμπειρία.»

Ο εκπαιδευτικός δήλωσε την ανάγκη συμμετοχής σε σεμινάρια τα οποία όμως να μην προσφέρουν μόνο θεωρητική επιμόρφωση αλλά να παρέχουν στους εκπαιδευόμενους πρακτικές συμβουλές και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με τον τρόπο που θα μπορούσαν οι ίδιοι να αξιοποιήσουν την τέχνη στην διδασκαλία.

«να παρέχουν πρακτικές συμβουλές για το πώς μπορώ να το κάνω.»

Συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Ο Νεκτάριος έχει συμμετάσχει σε διήμερο πρόγραμμα εκπαίδευσης σχετικά με την αξιοποίηση κόμικ στην εκπαίδευση και αμέσως μετά την επιτυχή συμμετοχή του εφάρμοσε όλα όσα έμαθε στην δική του τάξη όπου τα κόμικ έχουν πλέον κυρίαρχη θέση στα μέσα διδασκαλίας τα οποία χρησιμοποιεί.

«κάναμε με τα παιδιά ιστορία, κυκλαδικό πολιτισμό, και μιας και είχα κάνει εγώ αυτό το σεμινάριο με τα κόμικ, φτιάξαμε με τα παιδιά κόμικ με ήρωες κυκλαδικά ειδώλια.»

Η εμπειρία από τη συμμετοχή του στο πρόγραμμα ήταν θετική, έμεινε ικανοποιημένος και οι προσδοκίες του ικανοποιήθηκαν. Βασικές προσδοκίες του ήταν να εξοικειωθεί με την τέχνη του κόμικ ώστε να την χρησιμοποιήσει με τους μαθητές του και να μάθει βασικές τεχνικές και πρακτικές συμβουλές όσον αφορά την χρήση των κόμικ στη διδασκαλία.

*«Η βασική μου προσδοκία ήταν να εξοικειωθώ εγώ,
ώστε να μπορώ μετά να τα χρησιμοποιήσω με τα παιδιά.
Αυτό το κομμάτι έγινε σε μεγάλο βαθμό»*

*«Και μια άλλη προσδοκία ήταν να γνωρίσω
κάποια πράγματα γύρω από κάποιες βασικές τεχνικές,
πώς ξεκινάω, δηλαδή πρέπει να κάνω κάτι, κάποιες πρακτικές
συμβουλές, πώς μπορώ να το κάνω.
Επίσης ικανοποιήθηκε και αυτή η προσδοκία μου.*

Εκπαιδευτικός 3: Λυδία Π.

Αντιλήψεις όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Η εκπαιδευτικός Λυδία Π. είναι η εκπαιδευτικός με την λιγότερη εμπειρία σε σχέση με τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις όσον αφορά τη διδασκαλία σε τάξη σχολείου. Πιστεύει ότι η τέχνη πρέπει να είναι υπάρχει σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης καθώς προσφέρει πολλά οφέλη στους μαθητές. Συμβάλλει στην ανάπτυξη της δημιουργικότητάς τους, στην έκφρασή τους και της κριτικής τους σκέψης.

«Πιστεύω ότι η τέχνη πρέπει να είναι ένα κομμάτι της εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Τα οφέλη που έχει γενικά στον άνθρωπο, αλλά και ειδικά στα παιδιά και ειδικά στην Πρωτοβάθμια, είναι πολύ μεγάλα, γιατί μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη της δημιουργικότητάς τους, στο να διερευνήσουν τους τρόπους έκφρασής τους και στο να ανακαλύψουν καινούριους και γενικότερα πιστεύω ότι μέσα από αυτή μπορούν να αναπτύξουν και την κριτική τους σκέψη και να αναπτύξουν ποικίλες πλευρές που μπορούν να αναπτυχθούν στη συνέχεια της σχολικής τους πορείας.»

Η Λυδία Π. ενδιαφέρεται για τη χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και προσπαθεί να τις χρησιμοποιεί στον τρόπο με τον οποίο διδάσκει στη δική της τάξη καθώς πιστεύει ότι η τέχνη συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων των μαθητών.

«Και με ενδιαφέρει και προσπαθώ να τις εντάσσω»

«πιστεύω ότι μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στα παιδιά αυτής της ηλικίας και ως προς τις μαθησιακές τους δεξιότητες,

αλλά και ως προς τις προσωπικές»

Εκπαιδευτικές ανάγκες σε επίπεδο (γνώσεων/ ικανοτήτων/ στάσεων) όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Σύμφωνα με τα δεδομένα της συνέντευξης, η συγκεκριμένη εκπαιδευτικός γνωρίζει τρόπους αξιοποίησης της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική. Παρατηρώντας κάποια επιθετικότητα μέσα στην τάξη αποφάσισε να χρησιμοποιήσει την τέχνη με στόχο να αναπτυχθούν οι σχέσεις μεταξύ των μαθητών και να λυθούν ζητήματα που πιθανόν είχαν δημιουργηθεί.

«Ήταν στα πλαίσια της δημιουργίας μιας έκθεσης ζωγραφικής από τα παιδιά, όπου τα παιδιά έπρεπε να ζωγραφίσουν το ένα το πορτρέτο του άλλου και..έτσι..ήταν ένας τρόπος προκειμένου να αναπτύξουν τις διαπροσωπικές τους σχέσεις και να λύσουν κάποια ζητήματα επιθετικότητας που είχαν παρατηρηθεί στην τάξη. Ο στόχος δηλαδή που χρησιμοποίησα την τέχνη ήταν να αναπτυχθούν σχέσεις μεταξύ των παιδιών, να έρθουν λίγο πιο κοντά και μάλιστα την έκθεση αυτή την παρουσίασαν στο άλλο τμήμα προκειμένου να έρθουν και τα δύο τμήματα σε επαφή.»

Η εκπαιδευτικός αισθάνεται εξοικειωμένη όσον αφορά την χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και αυτό οφείλεται στις σπουδές της αλλά πιστεύει ότι μπορεί να εξοικειωθεί μέσα από την χρήση της μέσα στην τάξη. Επιπλέον θεωρεί σημαντική και την εκπαίδευση μέσα από σεμινάρια, ημερίδες και εκπαιδευτικά προγράμματα.

«Αισθάνομαι εξοικειωμένη σε έναν βαθμό, αλλά πιστεύω ότι μπορώ να εξοικειωθώ περισσότερο μέσα από τη μεγαλύτερη αξιοποίηση της τέχνης κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Πιστεύω ότι έχω εξοικειωθεί κατά τη διάρκεια των σπουδών μου, γιατί είχαμε πολλά σχετικά μαθήματα και πρακτικές που αφορούσαν το συγκεκριμένο κομμάτι,

ωστόσο όταν μπαίνεις σε μία τάξη και πρέπει να εφαρμόσεις κάτι ανάλογο, τότε σίγουρα η εξοικείωση είναι πολύ μεγαλύτερη.»

*«Μέσα από εξάσκηση μέσα στην τάξη,
αλλά σίγουρα θα ήταν σημαντικό και μία
περαιτέρω εκπαίδευση μέσα από σεμινάρια,
ημερίδες ή εκπαιδευτικά προγράμματα, για εκπαιδευτικούς»*

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η άποψη της εκπαιδευτικού όσον αφορά το περιεχόμενο των επιμορφώσεων που θα ήθελε να παρακολουθήσει. Πρέπει οι επιμορφώσεις να δίνουν έμφαση στο ότι ο εκπαιδευτικός πρέπει να δίνει τα ερεθίσματα και να παρέχει τα υλικά για μια δραστηριότητα αλλά από εκεί και πέρα να αφήνει τον μαθητή να παίρνει πρωτοβουλίες και να δημιουργεί μόνος του.

*«Θέλω να πω, πιστεύω ότι δεν πρέπει το θέμα
ή η δραστηριότητα να καθορίζεται από τον εκπαιδευτικό εξ
ολοκλήρου, αλλά πρέπει οι επιμορφώσεις να δίνουν έμφαση
στο κομμάτι του ότι ο εκπαιδευτικός είναι καλό να δίνει τα ερεθίσματα,
να παρέχει τα υλικά, αλλά από εκεί και πέρα πρέπει να αφήνει το παιδί
σε μεγάλο βαθμό- τον μαθητή- να δημιουργεί μόνος του.»*

Συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Η Λυδία Π. έχει συμμετάσχει σε πρόγραμμα εκπαίδευσης σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και αυτό που την εντυπωσίασε η χρήση ανακυκλώσιμων υλικών που χρησιμοποιήθηκαν για τη συγκεκριμένη επιμόρφωση. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα η εκπαιδευτικός αμέσως μετά τη συμμετοχή της στο πρόγραμμα προσπάθησε να υλοποιήσει την ίδια δράση στην τάξη της.

*«Όπως ήταν ανακυκλώσιμα υλικά ή υλικά,
τέλος πάντων, που θα θεωρούσαμε σκουπίδια
και θα τα πετούσαμε και τελικά έγιναν
εξαιρετικές δημιουργίες με αυτά»*

«Προσπάθησα να την εφαρμόσω στην τάξη μου.»

Η εκπαιδευτικός αισθάνεται ικανοποιημένη από την συμμετοχή της σε πρόγραμμα εκπαίδευσης σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική καθώς ήρθε σε επαφή με καινούρια ερεθίσματα και τρόπους προσέγγισης της τέχνης.

*«Ικανοποιήθηκαν οι προσδοκίες μου από την άποψη
ότι ήρθα σε επαφή με καινούρια ερεθίσματα και
νέους τρόπους προσέγγισης της τέχνης.»*

Εκπαιδευτικός 4: Ηρώ Κ.

Αντιλήψεις όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Η Ηρώ Κ. είναι 13 χρόνια εκπαιδευτικός σε δημόσιο δημοτικό σχολείο. Η τέχνη είναι ένα πολύ σημαντικό μέσο διδασκαλίας για την ίδια και τονίζει τα οφέλη που μπορεί να προσφέρει η αξιοποίησή της. Τα παιδιά αναπτύσσουν αισθητικό κριτήριο ενώ παράλληλα λαμβάνουν και γνώσεις που σχετίζονται με την τέχνη. Επίσης μαθαίνουν να συνεργάζονται και να δουλεύουν σε ομάδες.

«αναπτύσσουν αισθητικό κριτήριο και μαθαίνουν γύρω από την τέχνη, μπορεί να προσφέρει πολλά παράπλευρα οφέλη το να χρησιμοποιείς τέχνη, όπως το να μάθουν τα παιδιά να συνεργάζονται, να δουλεύουν σε ομάδες..»

Η εκπαιδευτικός αναφέρει με ενθουσιασμό ότι έχει εντάξει την τέχνη στο ημερήσιο πρόγραμμα καθώς είναι κάτι που αρέσει στους μαθητές της και τους τραβάει το ενδιαφέρον. Αξιοποιεί τις δυνατότητες που προσφέρει η τέχνη χρησιμοποιώντας πίνακες και έργα τέχνης αλλά και πολλές θεματικές μέσα στην ομάδα.

«Έχει να δώσει πάρα πολλά μέσα σε μία σχολική τάξη, το έχω δει πολλές φορές και στην πράξη όταν δουλεύουμε με πίνακες, με έργα τέχνης, γενικά με οτιδήποτε αφορά την τέχνη μέσα στην ομάδα.»

«Το εντάσσω πολύ συχνά στο ημερήσιο πρόγραμμα, γιατί βλέπω ότι είναι και κάτι το οποίο ανταποκρίνεται και αρέσει πολύ στα παιδιά, τους τραβάει πολύ το ενδιαφέρον.»

Εκπαιδευτικές ανάγκες σε επίπεδο (γνώσεων/ ικανοτήτων/ στάσεων) όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Η εκπαιδευτικός συνηθίζει στο μάθημά της ανάλογα και με την θεματική με την οποία ασχολείται, να εντάσσει πάντα ένα έργο τέχνης Έλληνα ή ξένου ζωγράφου, κυρίως για να δει αν τα παιδιά μπορούν να αναγνωρίσουν κάτι που έχουν ξανασυναντήσει ή έχουν δει και να προσπαθήσουν να το αναγνωρίσουν.

«Συνήθως μέσα από τις θεματικές που δουλεύουμε στην ομάδα πάντα θα βάλω και ένα έργο τέχνης είτε Έλληνα είτε ξένου ζωγράφου, κυρίως για να δω αν τα παιδιά μπορούν να αναγνωρίσουν κάτι που έχουν ξανασυναντήσει ή κάπου έχουν δει και κυρίως για να τα βάλω σε αυτή τη διαδικασία ότι, αν το δουν, να μπορούν να το αναγνωρίσουν.»

Στην αρχή ένιωθε λίγο αμήχανα και δυσκολευόταν όσον αφορά την χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική καθώς πίστευε ότι θα ήταν δύσκολη η χρήση της σε μικρότερους ηλικιακά μαθητές.

«Όταν ξεκίνησα να βάζω την τέχνη μέσα στην ομάδα, ένιωθα λίγο αμήχανα, μου φαινόταν ότι ίσως είναι δύσκολο, ειδικά για τα πιο μικρά παιδιά, να ανταποκριθούν.»

Όπως μας εξηγεί χρειάστηκε να παρακολουθήσει αρκετά επιμορφωτικά σεμινάρια ώστε να μάθει τρόπους αξιοποίησης της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική ειδικά για το πώς θα μπορούσε να τη χρησιμοποιήσει σε μικρότερες ηλικίες.

«Έκανα αρκετές επιμορφώσεις πάνω σε αυτό για να μπορέσω να δω πώς μπορούμε να εισάγουμε την τέχνη, ειδικά σε πιο μικρές ηλικίες παιδιών, και τώρα πλέον νιώθω πολύ οικεία στο να χρησιμοποιήσω την τέχνη στα παιδιά, ακόμα και αν είναι μικρά παιδιά, μικρή ομάδα.»

Η εκπαιδευτικός νιώθει την ανάγκη να επιμορφωθεί σε τρόπους αξιοποίησης της ψηφιακής τέχνης. Επιπλέον δίνει έμφαση στο γεγονός ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν είναι ιδιαίτερα καταρτισμένοι σε αυτό το κομμάτι τονίζοντας την χρησιμότητα της ψηφιακής τέχνης για τους εκπαιδευτικούς.

«Θα μπορούσε να βάλει και να μας δείξει και προγράμματα τέχνης μέσα από τον ψηφιακό κόσμο. Νομίζω ότι είναι κάτι που είναι πάρα πολύ χρήσιμο στους εκπαιδευτικούς, πόσο μάλλον στους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας που πολλοί δεν είναι ιδιαίτερα καταρτισμένοι πάνω σε αυτό, να βάλει και έναν ψηφιακό κόσμο στην τέχνη που τραβάει πολύ και το ενδιαφέρον των παιδιών.»

«Και να μας ενημερώσει πάνω σε αυτά, δηλαδή ένα τέτοιο πρόγραμμα θα με ενδιέφερε πάρα πολύ να το παρακολουθήσω»

Συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Η Ηρώ Κ. έχει παρακολουθήσει πολλά σεμινάρια σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική όπως εκείνα του Μουσείου παιδικής τέχνης, του υπουργείου Παιδείας αλλά και σεμινάρια που υλοποιήθηκαν από τους υπεύθυνους αγωγής και πολιτιστικών θεμάτων. Συμμετείχε σε αυτά τα σεμινάρια ώστε να μάθει πώς θα μπορούσε να εισάγει την τέχνη στους μικρότερους ηλικιακά μαθητές.

«Έκανα πάρα πολλά σεμινάρια, και στο "Μουσείο Παιδικής Τέχνης" είχα πάει και είχα παρακολουθήσει τα προγράμματά του, και πάρα πολλά σεμινάρια που έκανε η περιοχή που δούλευα, δηλαδή από το υπουργείο οι υπεύθυνοι "Αγωγής Υγείας και Πολιτιστικών Θεμάτων" έκαναν πάρα πολλά θέματα γύρω από την τέχνη και την τέχνη στην εκπαίδευση, και είχα παρακολουθήσει πολλά τέτοιου είδους σεμινάρια για να μπορέσω να μάθω πώς μπορείς

να την εισάγεις στα μικρά παιδιά που είναι και πολύ πιο δύσκολο.»

Η εκπαιδευτικός δήλωσε ότι αφού παρακολούθησε τα σεμινάρια εφάρμοσε σχεδόν όλα όσα έμαθε.

«έχω εφαρμόσει σχεδόν όλες όσες μας έδειξαν.»

Εκπαιδευτικός 5: Παναγιώτης Κ.

Αντιλήψεις όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Ο εκπαιδευτικός Παναγιώτης Κ. ενδιαφέρεται για την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και υπογραμμίζει τη χρησιμότητα της δηλώνοντας ότι επιτυγχάνει να εμπλέξει ενεργά τους μαθητές στην εκπαιδευτική διαδικασία και οδηγεί σε πολύ θετικά αποτελέσματα.

«Πράγματι, θα με ενδιέφερε αρκετά..»

*«είναι πολύ χρήσιμο να εντάξουμε την τέχνη
μέσα στις διδακτικές προσεγγίσεις,
διότι μπορούμε να δημιουργήσουμε ένα κλίμα
που θα εμπλακούν ενεργά οι μαθητές
με τα διάφορα διδακτικά αντικείμενα»*

Παράλληλα όμως θεωρεί ότι είναι δύσκολη η ένταξη της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και απαιτεί ιδιαίτερη προσπάθεια από τον Εκπαιδευτικό.

*«θέλω να πω, δηλαδή, όταν αποδίδει δυσκολία
για να εφαρμοστεί, διότι οι μαθητές το αντιμετωπίζουν
ως κάτι νέο.»*

Εκπαιδευτικές ανάγκες σε επίπεδο (γνώσεων/ ικανοτήτων/ στάσεων) όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Ο εκπαιδευτικός δηλώνει πλήθος ιδεών σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική τις οποίες θα ήθελε να εφαρμόσει στην τάξη του. Παρά τις γνώσεις και το ενδιαφέρον όμως που δείχνει απέναντι στις δυνατότητες που μπορεί να προσφέρει η τέχνη, δεν νιώθει πολύ εξοικειωμένος με την αξιοποίηση της στην

πράξη. Επισημαίνει ότι έχει θεωρητικές γνώσεις επί του θέματος αλλά έλλειψη γνώσεων σε πρακτικό επίπεδο.

«Σε θεωρητικό επίπεδο έχω μελετήσει κάπως το αντικείμενο, αλλά σε πρακτικό επίπεδο έχω προσπαθήσει, βέβαια, να το χρησιμοποιήσω αλλά προσκρούει λίγο στα καθιερωμένα και, έτσι, ελπίζω να μπορέσω να το αξιοποιήσω, δηλαδή πρακτικά νομίζω ότι μου λείπουν κάποιες γνώσεις, δεν είχα τόσες πολλές γνώσεις, αλλά θεωρητικά έχω διαβάσει αρκετά γι' αυτό.»

Αναζητά βοηθητικό υλικό στο διαδίκτυο και διαβάζει σχετικά με το πώς μπορεί να αξιοποιήσει την τέχνη στην εκπαιδευτική πρακτική τονίζοντας ότι ο καλύτερος τρόπος για να βελτιώσει τις γνώσεις και τις ικανότητές του είναι μέσω της πρακτικής εφαρμογής.

«Μέσω διαδικτύου μπορώ και ψάχνω υλικό, αλλά πιστεύω ότι ο καλύτερος τρόπος για να το αναπτύξω και να το κάνω πιο εκλεπτυσμένο όλο αυτό είναι μέσα από την πράξη, δηλαδή πρέπει να το δοκιμάσω, να δημιουργήσω τις συνθήκες που θεωρητικά τις έχω προσεγγίσει, να δω τα λάθη και μέσα από το διάβασμα, αλλά και μέσα, κυρίως, από την πράξη.»

Ο εκπαιδευτικός εκδηλώνει την ανάγκη ύπαρξης και επαφής με καλές πρακτικές άλλων εκπαιδευτικών, ανταλλαγή ιδεών, συγκεκριμένα παραδείγματα αξιοποίησης της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και εκπαιδευτικό υλικό

«Και μέσα από καλές πρακτικές συναδέλφων. Πιστεύω, δηλαδή, ότι πρέπει να υπάρξει μια τράπεζα θεμάτων, να το πω έτσι, τέχνης, ώστε να μπορούμε να δίνουμε ιδέες, αλλά και να υπάρχουν συγκεκριμένα παραδείγματα από καλές πρακτικές συναδέλφων.»

*«Να μου δοθούν καλές παραπομπές ουσιαστικά,
αναφορές για να μπορώ να ψάχνω υλικό»*

Συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Δεν έχει παρακολουθήσει ποτέ κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

*«Όχι. Η αλήθεια είναι πως όχι,
δεν μου έχει δοθεί κάποια τέτοια δυνατότητα,
σε επίσημο πρόγραμμα δηλαδή.»*

5.3 Συμπεράσματα

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστούν συγκεντρωτικά τα αποτελέσματα της έρευνας. Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζονται με γνώμονα τα τέσσερα ερευνητικά ερωτήματα που έθεσε η έρευνα, ενώ παράλληλα αποτελούν συνισταμένη των δεδομένων που προέκυψαν τόσο από τα ερωτηματολόγια όσο και από τις συνεντεύξεις. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ανάλυσης των δεδομένων που προέκυψαν από την ποσοτική και την ποιοτική έρευνα, οδηγούμαστε στα εξής τελικά συμπεράσματα σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα:

Το πρώτο ζήτημα¹² που προσεγγίζει η έρευνα είναι οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική. Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της έρευνας **η συντριπτική πλειοψηφία των εκπαιδευτικών έχει θετική στάση ως προς την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική** και οι περισσότεροι ενδιαφέρονται να εντάξουν τις δυνατότητες που προσφέρει η τέχνη στη διδασκαλία τους. **Η αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο που μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα του μαθήματος ενισχύοντας το ενδιαφέρον των μαθητών αλλά και να επιφέρει θετικά αποτελέσματα όσον αφορά την λήψη γνώσεων.** Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που προέκυψαν για το πρώτο ερευνητικό ερώτημα συμπεραίνουμε ότι υπάρχει εκπαιδευτικό έδαφος για να καλλιεργηθεί το πεδίο της εκπαίδευσης μέσα από την τέχνη στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Εφόσον οι εκπαιδευτικοί ενδιαφέρονται για την αξιοποίησή της στην εκπαιδευτική διεργασία και τη θεωρούν χρήσιμη, ο σχεδιασμός και υλοποίηση σχετικών προγραμμάτων εκπαίδευσης εκπαιδευτικών θα μπορούσαν να έχουν μεγάλη επιτυχία.

Ως προς το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα¹³, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών γνωρίζει τρόπους αξιοποίησης της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική. Ωστόσο **κανένας από τους εκπαιδευτικούς δεν νιώθει εξοικειωμένος με την αξιοποίηση της τέχνης.** Οι περισσότεροι δήλωσαν την **ανάγκη να αναπτύξουν την εξοικείωση τους είτε μέσω προσωπικής ενασχόλησης με το αντικείμενο είτε μέσω συμμετοχής σε επιμορφώσεις και σεμινάρια.** Όπως αποδεικνύεται από τα

¹² Ποιες οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της Τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική;

¹³ Ποιες οι εκπαιδευτικές ανάγκες σε επίπεδο (γνώσεων/ ικανοτήτων/στάσεων) των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική;

αποτελέσματα της έρευνας ενώ υπάρχει διαθέσιμο εκπαιδευτικό υλικό και ψηφιακά εργαλεία τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν στην διδακτική πράξη, οι ίδιοι δηλώνουν αδυναμία αξιοποίησης λόγω έλλειψης απαραίτητου εξοπλισμού, έλλειψης χρόνου, έλλειψης εκπαιδευτικού υλικού και μη επαρκής γνώση του τρόπου αξιοποίησης της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία. Επομένως, πόσο έντονη είναι η ανάγκη τους να βελτιωθούν και άρα να αφιερώσουν χρόνο και κόπο για να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις και ικανότητες; Η μεγαλύτερη επομένως εκπαιδευτική ανάγκη εντοπίζεται στο επίπεδο των στάσεων – «δεν έχω χρόνο, δεν νοιώθω ικανός να χρησιμοποιήσω τις διαθέσιμες πηγές και πόρους».

Όσον αφορά το τρίτο ερευνητικό ερώτημα¹⁴ προέκυψε ότι **το μεγαλύτερο ποσοστό των εκπαιδευτικών έχει συμμετάσχει σε προγράμματα εκπαίδευσης σχετικά με τη χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική διαδικασία**. Μάλιστα οι περισσότεροι την έχουν εντάξει στην εκπαιδευτική διαδικασία παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, και έπειτα από τη συμμετοχή τους σε σχετικά προγράμματα εκπαίδευσης αξιοποίησαν όσα έμαθαν και στην δική τους τάξη. Αυτό δίνει προστιθέμενη αξία στην αναγκαιότητα δημιουργίας και υλοποίησης προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων και συγκεκριμένα προγραμμάτων που θα απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς και που θα αφορούν την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική.

Η εμπειρία συμμετοχής για όλους όσους έχουν παρακολουθήσει σχετικά προγράμματα ήταν θετική, θα πρέπει όμως να τονίσουμε ότι, δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην **ανάγκη ύπαρξης μιας περισσότερο βιωματικής¹⁵ εκπαίδευσης ενηλίκων** αντί θεωρητικής επιμόρφωσης και παρουσίασης καλών πρακτικών από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς που έχουν αξιοποιήσει με επιτυχία τις δυνατότητες που προσφέρει η τέχνη μέσα στην τάξη τους.

Άλλο ένα σημαντικό στοιχείο που προέκυψε από την παρούσα έρευνα αφορά την **ανάγκη αλληλεπίδρασης μεταξύ των εκπαιδευτικών με στόχο την ανταλλαγή εμπειριών, ιδεών και απόψεων όσον αφορά τους τρόπους αξιοποίησης της τέχνης στην εκπαίδευση**. Άρα τα προγράμματα εκπαίδευσης που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς θα πρέπει να είναι πιο βιωματικά χωρίς πολλές εισηγήσεις. Θα πρέπει

¹⁴ Αν και σε ποια προγράμματα έχουν συμμετάσχει στο παρελθόν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας, σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και ποιες οι αντιλήψεις τους και η εμπειρία τους από αυτά τα προγράμματα;

¹⁵ Βιωματική εκπαίδευση είναι η μάθηση μέσα από την εμπειρία ή μάθηση μέσα από την πράξη(Φίλιπς, 2005 σ. 49).

επίσης να περιορίζονται οι εισηγήσεις και να υπάρχει περισσότερο επίδειξη καλών πρακτικών και αλληλεπίδραση μεταξύ των εκπαιδευτικών για ανταλλαγή απόψεων και ιδεών.

Το τέταρτο και τελευταίο ερευνητικό ερώτημα¹⁶ της εργασίας προκύπτει από την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας που υλοποιήσαμε και αφορά στα χαρακτηριστικά ενός εκπαιδευτικού ιστολογίου για πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική. Όσον αφορά τα βασικά χαρακτηριστικά ως προς το σχεδιαστικό κομμάτι του εκπαιδευτικού ιστολογίου, είναι η δημιουργία ενός **περιβάλλοντος φιλικό προς τον χρήστη για δημιουργία περιεχομένου, διαδραστικές δυνατότητες, εύκολη αναζήτηση και ανάκτηση πληροφοριών. Ο σχεδιασμός θα πρέπει να έχει εύκολο σύστημα διαχείρισης περιεχομένου, καθώς και προσβάσιμους εκπαιδευτικούς πόρους.** Σύμφωνα με τα παραπάνω χαρακτηριστικά για την δημιουργία του εκπαιδευτικού ιστολογίου επιλέξαμε να χρησιμοποιήσουμε το εργαλείο σχεδίασης και ανάπτυξης περιεχομένου WordPress, το οποίο επιτρέπει την δημιουργία ιστολογίου για εκπαιδευτικό σκοπό και με τα παραπάνω χαρακτηριστικά. Το περιεχόμενο και το εκπαιδευτικό υλικό ενός εκπαιδευτικού ιστολογίου για πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική καθορίστηκε από τα αποτελέσματα της έρευνας μας. Σύμφωνα λοιπόν με την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας που υλοποιήσαμε, το περιεχόμενο του ιστολογίου θα πρέπει:

- Να καλύπτει την ανάγκη και την επιθυμία των εκπαιδευτικών για προσωπική ανάπτυξη και εξοικείωση με την αξιοποίηση της τέχνης, είτε μέσω συμμετοχής σε προγράμματα εκπαίδευσης είτε με προσωπική ενασχόληση.
- Να καθοδηγεί τον εκπαιδευτικό ως προς τον τρόπο αξιοποίησης της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία.

¹⁶ Ποιά τα βασικά χαρακτηριστικά ενός εκπαιδευτικού ιστολογίου που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με θέμα την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία;

- Να παρέχει δυνατότητα αλληλεπίδρασης μεταξύ εκπαιδευτικών, για ανταλλαγή ιδεών και απόψεων.
- Να παρέχει καλές πρακτικές από εκπαιδευτικούς που έχουν αξιοποιήσει με επιτυχία τις δυνατότητες που προσφέρει η τέχνη μέσα στην τάξη τους.
- Να παρέχει εκπαιδευτικό υλικό που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από τους εκπαιδευτικούς ώστε να αξιοποιήσουν την τέχνη στην διδασκαλία.
- Θα πρέπει να είναι σύντομο και περιεκτικό έτσι ώστε ο εκπαιδευτικός να μην χρειάζεται να αφιερώσει αρκετό χρόνο για να εκπαιδευτεί καθώς οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν την έλλειψη χρόνου ως μια αιτία μη αξιοποίησης της τέχνης.

5.4 Γενικά Συμπεράσματα και Προτάσεις για Περαιτέρω Έρευνα

Από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας μπορεί να διατυπωθεί η άποψη ότι οι εκπαιδευτικοί στο σύνολό τους αναγνωρίζουν την αξία της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και είναι θετικοί ως προς την αξιοποίησή της. Επικρατεί η θεωρία πως η τέχνη αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για τον εκπαιδευτικό και η αξιοποίηση της έχει θετικά αποτελέσματα στην λήψη γνώσεων. Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαίωσαν την ανάλυση που πραγματοποιήσαμε στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας σχετικά με την σημασία και τη συμβολή της τέχνης στην εκπαιδευτική διεργασία. Διαπιστώσαμε επίσης ότι η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών έχουν συμμετάσχει έστω και μια φορά σε κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης ενηλίκων σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική. Τα προγράμματα εκπαίδευσης προσφέρουν στους εκπαιδευτικούς δεξιότητες και γνώσεις τις οποίες αξιοποιούν αμέσως μετά στην τάξη τους. Το πρόβλημα έγκειται στο γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί αν και ενδιαφέρονται για την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και ενώ συμμετέχουν σε σχετικά προγράμματα εκπαίδευσης δεν γνωρίζουν τον τρόπο ώστε να αξιοποιήσουν την τέχνη στην πράξη Ένα επιπλέον θέμα προς περαιτέρω έρευνα θα μπορούσε να είναι η αξιολόγηση προγραμμάτων εκπαίδευσης όσον αφορά την πρακτικότητα τους, αν

μπορούν δηλαδή να προσφέρουν στους εκπαιδευόμενους πρακτικές λύσεις εφαρμογής του θέματος που διδάσκεται. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η δήλωση των εκπαιδευτικών ότι δεν γνωρίζουν ή δεν νιώθουν εξοικειωμένοι με τη χρήση της τέχνης στη διδακτική πράξη αλλά πιστεύουν παρόλα αυτά ότι υπάρχει εκπαιδευτικό υλικό για να επιμορφωθούν. Γιατί λοιπόν δεν το κάνουν; Ακόμα μια πρόταση για περαιτέρω έρευνα είναι η διερεύνηση των κινήτρων εκπαίδευσης και ανάπτυξης των εκπαιδευτικών ως προς την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση.

Στα περισσότερα προγράμματα ενηλίκων που παρακολουθούν οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιείται από τους Εκπαιδευτές-Ομιλητές η μέθοδος της εισήγησης κάτι που δεν ικανοποιεί πλήρως τις ανάγκες των εκπαιδευόμενων. Οι εκπαιδευτικοί έχουν ανάγκη να εκπαιδευτούν με βιωματικές μεθόδους διδασκαλίας ώστε να μάθουν τους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσαν να αξιοποιήσουν την τέχνη μέσα στην τάξη τους. Οι καλές πρακτικές και εφαρμογές εκπαιδευτικών που ήδη έχουν αξιοποιήσει με επιτυχία τις δυνατότητες που προσφέρει η τέχνη αλλά και η ύπαρξη δυνατότητας ώστε να γίνεται ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των εκπαιδευτικών είναι επίσης αναγκαία.

Όπως προέκυψε από την παρούσα έρευνα, η μέχρι τώρα διατυπωθείσα εμπειρία των εκπαιδευτικών για τα προγράμματα επιμόρφωσης τα οποία έχουν παρακολουθήσει οδηγούν στην ανάγκη ύπαρξης προγραμμάτων εκπαίδευσης που βασίζονται στην βιωματική μέθοδο εκπαίδευσης και είναι σχεδιασμένα σύμφωνα με τις πραγματικές ανάγκες των εκπαιδευτικών. Συνεπώς, σε μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να τεθεί στο επίκεντρο η διερεύνηση των αναγκών των εκπαιδευτικών σε βάθος και να πραγματοποιηθεί έρευνα σχετικά με την ιδανική δομή ενός προγράμματος εκπαίδευσης που θα αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση.

Το εκπαιδευτικό ιστολόγιο το οποίο δημιουργήθηκε σε πρώτη φάση δειγματικά για την κάλυψη των αναγκών της παρούσας εργασίας, στο άμεσο μέλλον, πρόκειται να εμπλουτιστεί με περισσότερο εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο θα δημιουργηθεί από εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τον σχεδιασμό επιμορφωτικών προγραμμάτων εκπαίδευσης εκπαιδευτικών, συμβάλλοντας στην αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης και κατ' επέκταση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ελληνόγλωσσες

Αναστασιάδης, Π. & Κωτσίδης Κ. (2015). Κ. Η παιδαγωγική αξιοποίηση των εφαρμογών του Web 2.0 στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, με έμφαση στην ανάπτυξη της συνεργατικής δημιουργικότητας, *8ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση* (σ. 29-42). Ανακτήθηκε στις 24 Μαΐου 2017 από <http://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/article/view/15/7>
DOI: <http://dx.doi.org/10.12681/icodl.15>

Αναστασιάδης, Π. (2011). Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών: Βασικές Αρχές Σχεδιασμού και Υλοποίησης, *6ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*. Αθήνα. Ανακτήθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2016 από <http://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/article/view/686/698>
DOI: <http://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/article/view/686/698>

Αντωνίου, Π & Μαχαιρίδου, Μ. (2009). Εκπαιδευτικά ιστολόγια: Η δυνατότητα χρήσης τους ως αποτελεσματικά εργαλεία επίτευξης μη τυπικής μάθησης. *5ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση* (σ.22 – 28). Αθήνα
Ανακτήθηκε στις 24 Μαΐου 2017
από <http://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/article/view/441>
DOI: <http://dx.doi.org/10.12681/icodl.441>

Altrichter, H., Posch, P. & Somekh, B. (2001). *Οι εκπαιδευτικοί Ερευνούν το Έργο τους. Μια εισαγωγή στις Μεθόδους της Έρευνας Δράσης*, Δεληγιάννη, Μ. (μτφρ), Αθήνα: Μεταίχμιο.

Αραπάκη, Ξ., (2007). Η χρήση των Νέων τεχνολογιών στη διδασκαλία των εικαστικών τεχνών για την εκπαίδευση φοιτητριών/-ών παιδαγωγικών τμημάτων. *Πρακτικά 4ου Πανελληνίου Συνεδρίου των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ, «Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στη Διδακτική Πράξη»*, Σύρος. Ανακτήθηκε στις 10 Νοεμβρίου 2016 από <http://docplayer.gr/3800172-I->

hrisi-ton-neon-tehnologion-sti-didaskalia-ton-eikastikon-tehnon-gia-tin-ekpaideysi-foititron-on-paidagogikon-tmimatou.html

Βεργίδης Δ. & Κόκκος, Α. (Επιμ.) (2010). *Εκπαίδευση ενηλίκων: Διεθνείς προσεγγίσεις και ελληνικές διαδρομές*. (σσ. 12 -123). Αθήνα: Μεταίχμιο.

Βεργίδης, Δ.(2012). Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα ως διάσταση της εκπαιδευτικής πολιτικής. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, Τεύχος 29, σ. 97-126. Πανεπιστήμιο Πατρών. Ανάκτηση στις 20

Νοεμβρίου 2016 από

<http://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/sas/article/view/871>

DOI: <http://dx.doi.org/10.12681/sas.871>

Βουλτσίδης, Π. (2013). *Η εφαρμογή αρχών της εκπαίδευσης ενηλίκων και των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών*. (Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ρόδος, Ελλάδα).

Ανακτήθηκε 15/01/2017 από :

<http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/33060#page/1/mode/2up>

Βουλτσίδης, Π. (29 Δεκεμβρίου 2016). Η Αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Έργου μέσα από την Επιμόρφωση. *Alfavita.gr*. Ανακτήθηκε 15/01/2017 από :

<http://www.alfavita.gr/arhron/ekpaideysi/i-axiologisi-toy-ekpaideytikoy-ergoy-mesa-apo-tin-epimorfosi>

Βροχαρίδου, Α. & Σωτηράκη, Σ. (2010). *Προσέγγιση της Τέχνης με τη βοήθεια Διαδραστικού Πίνακα στο Νηπιαγωγείο*. Τζιμογιάννης (επιμ.), Πρακτικά Εργασιών 7ου Πανελληνίου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση», τόμος II, σ. 529-536, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Κόρινθος, 23-26 Σεπτεμβρίου 2010.

Γαλαζούλα, Φ. (2010). *Τεχνολογίες πληροφορικής στην εκπαίδευση: εκπαίδευση εκπαιδευτικών*(Μεταπτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς,

Πειραιάς).Ανακτήθηκε 10 /01/17 από :

<http://dione.lib.unipi.gr/xmlui/handle/unipi/4928>

Γιαλαμάς, Β. (2005). *Στατιστικές Τεχνικές και Εφαρμογές στις Επιστήμες της Αγωγής*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

Γεώργα, Κ. (2008). *Εκπαίδευση Ενηλίκων. Ανιχνεύοντας το πεδίο λαμβάνοντας υπόψη και τις σύγχρονες τεχνολογικές διαστάσεις* (Μεταπτυχιακή εργασία). Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Πειραιάς.

Γιομέλου, Χ. (2010). *ΤΠΕ και εκπαίδευση: αποτίμηση δεξιοτήτων*. (Μεταπτυχιακή εργασία). Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Πειραιάς. Ανακτήθηκε 10 /01/17 από : <http://dione.lib.unipi.gr/xmlui/handle/unipi/4099>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2016). *Εκπαίδευση και κατάρτιση - Έκθεση παρακολούθησης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης του 2016 – Ελλάδα(2016)*. (eBook version). Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ανάκτηση 1η Δεκεμβρίου 2016 από http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/et-monitor_el

Jarvis,P. (2003). *Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση. Θεωρία και πράξη*. Α.Κόκκος(επιμ.). Αθήνα : Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Ζυγούρης, Φ. & Μαυροειδής, Η. (2013). Η μάθηση σε ομάδες και η ανάπτυξη κοινοτήτωνμάθησης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Λιοναράκης, Α.(Επιμ.). *7^ο Συνέδριο για την Ανοιχτή & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση Ήμεθοδολογίες Μάθησης*. 8 – 10 Νοεμβρίου 2013. Τόμος 5 , Μέρος Β, σσ . 5 – 8. Αθήνα: Εκδόσεις του Ελληνικού Δικτύου Ανοιχτής & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. Ανάκτηση 4 Νοεμβρίου 2016 από: <http://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/issue/view/62>

Κακούρου – Χρόνη, Γ. (2006). *Μουσείο – σχολείο: αντικριστές πόρτες στη γνώση*. (σσ .17 – 60) . Αθήνα: εκδόσεις Πατάκη

Καλογρίδη , Σ (2014). *Η αυτοκατευθυνόμενη μάθηση (self directed learning) στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης*. Ανάκτηση 13 Σεπτεμβρίου 2016, από <http://cretaadulteduc.gr/blog/?p=746>

Καρασαρίνης, Μ. (2016, Σεπτεμβρίου 12). *Μαρία Ευθυμίου: «Η εκπαίδευση, όπως όλα στη ζωή, είναι θέμα έρωτα»*. BHMAGazino. Ανάκτηση στις 28 Νοεμβρίου 2016 από: <http://www.tovima.gr/vimagazino/interviews/article/?aid=828045&h1=true#commentForm>

Κασβίκης, Κ. (Επιμ.), *Εκπαιδευτικά ταξίδια στο χρόνο: Εμπειρίες και ερμηνείες του παρελθόντος* (σ.67 - 95). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

Κεδράκα, Α. (2008). *Μεθοδολογία λήψης συνέντευξης*, Ανάκτηση στις 2 Μαρτίου 2017 από: https://eclass.duth.gr/modules/document/file.php/ALEX01201/%CE%BC%CE%B5%CE%B8%CE%BF%CE%B4%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%B1_%CE%BB%CE%B7%CF%88%CE%B7%CF%82_%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B5%CF%85%CE%BE%CE%B7%CF%82.pdf

Κόκκος, Α. (2005). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Κόκκος, Α. (2009). Ανάπτυξη της Δημιουργικότητας μέσα από την επαφή με την Τέχνη. 1ο Πανελλήνιο Διεπιστημονικό Συνέδριο Τέχνης & Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Η Τέχνη ως εργαλείο εκπαίδευσης για το περιβάλλον, Παιδαγωγικές/Εκπαιδευτικές προσεγγίσεις για το Δάσος/Δέντρο & την Ανακύκλωση, 29-31 Μαΐου 2009 (σ.77 - 85). Ανακτήθηκε στις 27 Δεκεμβρίου 2016 από www.ekke.gr/estia/Cooper/Praktika.../Text.../Kokkos_k_eisigisi.pdf

Κόκκος, Α. & Συνεργάτες .(2011). *Εκπαίδευση μέσα από τις Τέχνες*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Κολιάδης,Ε. (2007) *Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική πράξη*, Τόμος Β, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.

Κούβου,Ο. (2016). *ΠΑΙΔΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ. Η γνωστική προσέγγιση*. Αθήνα: εκδόσεις Gutenberg.

Knud Illeris (2009). *Σύγχρονες Θεωρίες μάθησης, 16 θεωρίες μάθησης ...με τα λόγια των δημιουργών τους*(μτφρ. Κουλαουζίδης, Γ.). Αθήνα : Μεταίχμιο

Coehn, L., Manion, L. & Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα. Μεταίχμιο.

Λιόβας, Δ. (2013). Η μέθοδος της χρήσης έργων τέχνης στην εκπαίδευση ενηλίκων: Μια μελέτη περίπτωσης για τη διδασκαλία της επίδρασης των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στην προστασία του περιβάλλοντος. Λιοναράκης, Α.(Επιμ.). *7^ο Συνέδριο για την Ανοιχτή & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση `Μεθοδολογίες Μάθησης.8 – 10 Νοεμβρίου 2013*. Τόμος 7, Μέρος Β. Αθήνα: Εκδόσεις του Ελληνικού Δικτύου Ανοιχτής & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. Ανάκτηση στις 4 Νοεμβρίου 2016 από : <http://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/issue/view/62>

Λιοναράκης, Α. & Φραγκάκη, Μ. (2009). *Στοχαστικο-Κριτικά Μοντέλα Επαγγελματικής Ανάπτυξης και Επιμόρφωσης στην Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: μια πρόταση με Πολυμορφική Διάστασ.* *5^ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοιχτή & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, Νοέμβριος 2009, Αθήνα. Ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2016 από:

https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj5g5iTpNnRAhUFlxQKHeonAXEQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Feproceedings.epublishing.ekt.gr%2Findex.php%2Fopenedu%2Farticle%2Fview%2F468%2F442&usq=AFQjCNHXyYdF9T1IB_G8OxMUBqTCb15eRg&sig2=ENOJtegBHCQXSI0z2rONqW

Μακροζωνάρη, Δ. (2015). *Ανάπτυξη Διαδραστικού Εκπαιδευτικού Υλικού για την Δημιουργικότητα στο Επιχειρείν (Μεταπτυχιακή εργασία)*. Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Πειραιάς

Μαλαφάντης, Κ. & Καρέλα, Γ. (2012). Για μια ποιοτική Εκπαίδευση: Οι Τέχνες στην Εκπαίδευση και η έννοια της διαφορετικότητας μέσα από την Τέχνη. Στο Τριλιανός, Α., Κουτρομάνος, Γ. & Αλεξόπουλος, Ν. (Επιμ.), Πανελλήνιο Συνέδριο με Διεθνή Συμμετοχή. Η ποιότητα στην Εκπαίδευση: Τάσεις και Προοπτικές, 1 -13 Μαΐου 2012 (σ. 371-381). Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης. Ανακτήθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2016 από: https://www.academia.edu/7305232/Για_μια_ποιοτική_Εκπαίδευση_οι_Τέχνες_στην_Εκπαίδευση_και_η_έννοια_της_διαφορετικότητας_μέσα_από_την_Τέχνη

Μανούσου, Ε. (2005). Σχεδιασμός εναλλακτικού διδακτικού υλικού για Αεξαε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), 3ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές, 11-13 Νοεμβρίου 2005 (σ. 629-637). Πάτρα: Εκδόσεις Προπομπός. Ανακτήθηκε 18 Δεκεμβρίου 2016 από: https://www.academia.edu/3408696/Σχεδιασμός_εναλλακτικού_διδακτικού_υλικού_για_Αεξαε_στην_πρωτοβάθμια_εκπαίδευση

Μέγα, Γ. (2015). *Τέχνη και κριτικός στοχασμός στη διεργασία της μάθησης*. Συνέδριο: Τέχνη & Εκπαίδευση: Διδακτικές και Παιδαγωγικές προσεγγίσεις στο Σχολείο του 21ου αιώνα, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ), Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών ΑΣΚΤ και Στέγη Γραμμάτων & Τεχνών του Ιδρύματος Ωνάση, 3-4 Οκτωβρίου 2015. Στέγη Γραμμάτων & Τεχνών του Ιδρύματος Ωνάση. Ανακτήθηκε στις 21/01/2017 από: https://www.researchgate.net/publication/288737462_Techne_kai_kritikos_stochasmos_ste_diergasia_tes_mathese

Mezirow, J. & Συνεργάτες (2007). *Η Μετασχηματίζουσα Μάθηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Μπούνια, Α. & Νικονάνου, Ν. (2008). Μουσειακά αντικείμενα και ερμηνεία: δημιουργώντας την εμπειρία, επιδιώκοντας την επικοινωνία. Στο Νικονάνου, Ν. &

Μποζώνη, Α. (15 Ιουλίου 2016). Η ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΓΡΕΓΟΥ ΦΕΡΝΕΙ ΚΟΝΤΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ, ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ. Ανακτήθηκε 19 Σεπτεμβρίου 2016 από:

<http://www.elculture.gr/blog/article/%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B3%CF%81%CE%AD%CE%B3%CE%BF%CF%85/>

Mezirow, J. & Συνεργάτες (2007). *Η Μετασχηματίζουσα Μάθηση*. Αθήνα : Μεταίχμιο.

Νικονάνου, Ν. & Κασβίκης, Κ. (2008). Εκπαιδευτικά ταξίδια στο χρόνο: παρελθόν – παρόν – μέλλον. Στο Νικονάνου, Ν. & Κασβίκης, Κ. (Επιμ.), *Εκπαιδευτικά ταξίδια στο χρόνο: Εμπειρίες και ερμηνείες του παρελθόντος* (σ.11 - 29). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

Νικονάνου, Ν. (2010). *Μουσειοπαιδαγωγική, από τη θεωρία στην πράξη*. σ.78 -118 Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Οικονόμου, Μ. (2003). *Μουσείο, Αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός: Μουσειολογικοί προβληματισμοί και ζητήματα*. Αθήνα : Εκδόσεις Κριτική.

Παπαδημητρίου, Σ. Λιοναράκης, Α., Κόκκος, Α. (2013). Το Εγχείρημα της Επιμόρφωσης των Καθηγητών -Συμβούλων του ΕΑΠ: Αναπτύσσοντας Καλές Πρακτικές και Δημιουργώντας Συνθήκες Συν-αντίληψης στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Λιοναράκης, Α.(Επιμ.). *7^ο Συνέδριο για την Ανοιχτή & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση Ήμεθοδολογίες Μάθησης, 8 – 10 Νοεμβρίου 2013*. Αθήνα: Εκδόσεις του Ελληνικού Δικτύου Ανοιχτής & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης Ανάκτηση στις 4 Νοεμβρίου 2016 από DOI: <http://dx.doi.org/10.12681/icodl.612>

Παπαχαραλάμπους, Ν. (2013). *Η αξιοποίηση του κινηματογράφου στην εκπαίδευση ενηλίκων* (Μεταπτυχιακή εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

Ανακτήθηκε στις 28 Σεπτεμβρίου 2016 από:

<https://apothesis.eap.gr/handle/repo/25695>

Παρασκευά, Φ. & Παπαγιάννη, Α. (2008). Επιστημονικές & παιδαγωγικές δεξιότητες για τα στελέχη της εκπαίδευσης, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων Ανακτήθηκε στις 22/12/2016 από

http://www.pischools.gr/programs/epim_stelexoi/epim_yliko/book4.pdf

Παρασκευοπούλου – Κόλλια Ε. Α. (2008). *Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και συνεντεύξεις*. Ανακτήθηκε στις 20/12/2016 από

<http://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/openjournal/article/view/9726/9872>

DOI: <http://dx.doi.org/10.12681/jode.9726>

Παγκόσμιο Συνέδριο της UNESCO για τις τέχνες στην εκπαίδευση, *Εκπαίδευση & Θέατρο Τεύχος 7*, 2006, 6 – 7. Ανακτήθηκε στις 20 Φεβρουαρίου από:

<http://www.theatroedu.gr/portals/38/main/images/stories/files/Arthra/2006%20IDEA-INSEA-%20ISME%20CommonDeclarationLisbon.pdf>

Σάλλα, Τ. (2008). *Καλλιτεχνική παιδεία και παιδαγωγικά συστήματα*. Αθήνα: Νήσος.

Σαλτερής, Ν. «Επιμορφωτικά μορφώματα και σύστημα Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών: εννοιολογικές διευκρινίσεις, σχέσεις και στόχοι». Πρακτικά Δημερίδας Ο.ΕΠ.ΕΚ. 11-12/03/2011, Θεσμοθετημένες και νέες μορφές Επιμόρφωσης: Προς αναζήτηση συνεργασίας και καλών πρακτικών», ΥΠΠΑΜΘ – ΟΕΠΕΚ 2011

Σοφός, Α., Κώστας, Α., Παράσχου. Β.(2015). *Online εξ αποστάσεως*

εκπαίδευση. Ανακτήθηκε στις 30 Μαρτίου από: <http://www.ebooks4greeks.gr/online-%CE%B5%CE%BE%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B5%CF%89%CF%82%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7>

Τσάφος, Β., & Κουσαξίδης, Κ. (2016). Αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κρίσης στην εκπαίδευση: Απόψεις και πρακτικές διευθυντών και προϊσταμένων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, Τόμος 5, Αρ.1, (2016), 16. Ανακτήθηκε στις 10 Ιανουαρίου 2017 από :

<http://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/hjre/article/view/10784/11070>

Τσιμπουκλή, Α. & Φύλλιπς Ν. (2010). Εκπαίδευση Εκπαιδευτών Ενηλίκων. 3η Διδακτική Ενότητα, Σχεδιασμός Διδακτικής Ενότητας Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ι.Δ.Ε.Κ.Ε)

Φύλλιπς, Ν. (2005). *Η συμβολή της βιωματικής εκπαίδευσης στην ανάπτυξη κοινωνικών ικανοτήτων* (Διδακτορική Διατριβή) Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Πάτρα. Ανακτήθηκε 20 Δεκεμβρίου 2016 από:
<http://phdtheses.ekt.gr/eadd/handle/10442/17301>

Thyssen, M. (2016, 4 Δεκεμβρίου). Απόκτηση δεξιοτήτων για την εύρεση εργασίας. *efsyn.gr*. Ανακτήθηκε 20 Δεκεμβρίου, 2016, από <http://www.efsyn.gr/arthro/apoktisi-dexiotiton-gia-tin-eyresi-ergasias>

Χατζηευσταθίου, Ε., 2016. Απ'την Παιδαγωγική στην Εκπαίδευση Ενηλίκων. Συγκριτική μελέτη του ρόλου του Παιδαγωγού-Δασκάλου και του Εκπαιδευτή Ενηλίκων(Μεταπτυχιακή εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

Τέχνη & Εκπαίδευση: *Διδακτικές και Παιδαγωγικές προσεγγίσεις στο Σχολείο του 21ου αιώνα. Συνόψεις Εισηγήσεων. 2-4 Οκτωβρίου 2015*. Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ), Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών (ΑΣΚΤ) Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών. Αθήνα. Ανακτήθηκε 10/01/2017 από :
<http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/17301#page/34/mode/2up>

Ξενόγλωσσες

OECD Indicators (2016). *Education at a Glance 2016*. (eBook version).OECD Publishing. Doi: [10.1787/eag-2016-en](https://doi.org/10.1787/eag-2016-en)

Anderson ,T. & Dron,J. (2011). *Three Generations of Distance Education Pedagogy*. Retrieved September 11, 2016, from <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/890/1663>

Amadio, M., Truong, N. & Tschurenev, J. (2006). *Instructional time and the place of aesthetic education in school curricula at the begining of twenty fisrt century*. In UNESCO International Bureau of Education. UNESCO International Bureau of Education. Retrieved November 20, 2016 from <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001462/146280e.pdf>

American Psychological Association (2014). About APA style. Retrieved November 19, 2016 from <http://www.apastyle.org/about-apa-style.aspx>

Doyle, W. (2016). *Why Finland has the best schools*. Los Angeles Times. Retrieved September 25, 2016, from <http://www.latimes.com/opinion/op-ed/la-oe-0318-doyle-finnish-schools-20160318-story.html>

Hasson D., Arnetz B. B. (2007). Validation and Findings Comparing VAS vs. Likert Scales for Psychosocial Measurements. *International Electronic Journal of Health Education*, 8: 178-192.

Heick T. (2016). *Why Apps Should Replace Textbooks In Your Classroom*. Retrieved Retrieved September 19, 2016, from <http://teachthought.com/the-future-of-learning/are-apps-the-new-textbook/>

Hiller, H. H., & DiLuzio, L. (2004). *The participant and the research interview: Analysing a neglected dimension in research*. *The Canadian Review of Sociology and Anthropology*, 41pp,1-26pp.

Hollway, W. Jefferson, (2000). *Doing Qualitative Research Differently: free association, narrative and the interview method.*, 166pp.

Khlaisang, J. (2016). *Educ Inf Technol*. Retrieved May 25, 2017, from https://www.researchgate.net/publication/304672226_Proposing_a_new_pedagogy-based_website_design_A_usability_test_with_lifelong_learners
doi:10.1007/s10639-016-9514-9

Teachthought Staff (2016). Teaching In 2017: A Checklist For 21st Century Teachers. Retrieved September 25, 2016, from <http://teachthought.com/the-future-of-learning/trends-shifts/teaching-in-2017-a-checklist-for-21st-century-teachers/>

Uden, L., Liberona, D., Feldmann, B. (2016). Learning Technology for Education in Cloud – The Changing Face of Education: 5th International Workshop, LTEC 2016, Hagen, Germany, July 25-28, 2016, Proceedings[eBook version]. Retrieved January 16, 2017, from https://books.google.gr/books?id=8SOpDAAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=el&source=gbg_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization (UNESCO). (2010). Proceedings from The Second World Conference on Arts Education: Seoul agenda: Goals for the development of arts education. Seoul, South Korea. Retrieved March 25, 2017 from http://portal.unesco.org/culture/en/files/41117/12798106085Seoul_Agenda_Goals_for_the_Development_of_Arts_Education.pdf/Seoul%2BAgenda_Goals%2Bfor%2Bthe%2BDevelopment%2Bof%2BArts%2BEducation.pdf

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2006). Road Map for Arts Education The World Conference on Arts Education: Building Creative Capacities for the 21st Century Lisbon, 6-9 March 2006. Lisbon. Retrieved March 25, 2017, from http://www.unesco.org/fileadmin/multimedia/HQ/CLT/CLT/pdf/Arts_Edu_RoadMap_en.pdf

Zongkai, Y. & Harrison, H.,Y.& Di, W. & Sanya, L.(2013). *Transforming K-12 Classrooms with Digital Technology*. Εκδότης: IGI Global. Retrieved October 10, 2016, from http://etd.gsu.edu/theses/available/etd04122008104815/unrestricted/kuzminsky_tracy_v_200805_maed.pdf.pdf

It's time to rethink teacher training. (2016, December 4). Retrieved December 27, 2016, from <http://theconversation.com/its-time-to-rethink-teacher-training-68601>

Teaching and Learning Online Handbook :
http://www.umass.edu/cft/publications/Teaching_and_Learning_Online_Handbook.pdf

Lombardi, M. (2007) InD.G.Oblinger(Ed.),Authentic learning for the 21st century: Anoverview. EDUCAUSE LearningInitiative. Retrieved April 13, 2017, from <http://net.educause.edu/ir/library/pdf/ELI3009.pdf>

Δικτυογραφίες

Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Ανάκτηση στις 22 Νοεμβρίου 2016 από: <https://www.minedu.gov.gr>

Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων, Ανάκτηση στις 22 Νοεμβρίου 2016 από: <http://www.cti.gr>

European Commission, Ανάκτηση στις 22 Νοεμβρίου 2016 από: <http://ec.europa.eu/education/trainingdatabase/>

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Ανάκτηση στις 28 Νοεμβρίου 2016 από: <http://www.epimorfosi.edu.gr>

Πολιτιστικός και Αναπτυξιακός Οργανισμός NEON, Ανάκτηση στις 28 Νοεμβρίου 2016 από: <http://neon.org.gr>

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Ανακτήθηκε στις 28 Δεκεμβρίου 2016, από: <http://www.iep.edu.gr>

Ινστιτούτο Βιομηχανικής και Επιχειρησιακής Επιμόρφωσης και Κατάρτισης, Ανακτήθηκε στις 28 Δεκεμβρίου 2016, από: <http://www.ivepe.gr>

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Ανακτήθηκε στις 10 Ιανουαρίου 2017, από: <http://www.yppo.gr>

Πανελλήνιο Δίκτυο για το θέατρο στην Εκπαίδευση, Ανακτήθηκε στις 4 Φεβρουαρίου 2017, από: <http://www.theatroedu.gr>

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Ανακτήθηκε στις 4 Φεβρουαρίου 2017, από: <http://www.epimorfosi.edu.gr>

Teachers4Europe, Ανακτήθηκε στις 21 Μαρτίου 2017,
από: <http://www.teachers4europe.gr/>

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Ανακτήθηκε στις 21 Μαρτίου 2017, από:
<http://www.iep.edu.gr>

Pho.to, Ανακτήθηκε στις 23 Μαΐου 2017 από: <http://cartoon.pho.to/>

Pixton, Ανακτήθηκε στις 23 Μαΐου 2017 από: <https://www.pixton.com/>

Drama Improves Lisbon Key Competences in Education, Ανακτήθηκε στις 28 Μαΐου
2017, από: <http://www.dramanetwork.eu>

Θέατρο στην Εκπαίδευση , Ανακτήθηκε στις 28 Μαΐου 2017, από:
<http://www.theatroedu.gr>

StoryBird, Ανακτήθηκε στις 28 Μαΐου 2017, από: <http://storybird.com/>

StoryJumper, Ανακτήθηκε στις 28 Μαΐου 2017, από: <http://www.storyjumper.com/>

ThingLink, Ανακτήθηκε στις 28 Μαΐου 2017, από: <https://www.thinglink.com/>

Wevideo, Ανακτήθηκε στις 28 Μαΐου 2017, από: <https://www.wevideo.com/>

Animoto, Ανακτήθηκε στις 28 Μαΐου 2017, από: <https://animoto.com/>

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση, Ανακτήθηκε στις 28
Μαΐου 2017, από: <http://www.edulll.gr/>

Ινστιτούτο Τεχνολογίας και Εκδόσεων, Ανακτήθηκε στις 28 Μαΐου 2017, από:
<http://www.cti.gr>

Μουσείο Μπενάκη, Ανακτήθηκε στις 28 Μαΐου 2017, από: <http://www.benaki.gr>
Αρχαιολογικό Μουσείο, Ανακτήθηκε στις 28 Μαΐου 2017, από:
<http://www.namuseum.gr>

Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Ανακτήθηκε στις 28 Μαΐου 2017, από:
<http://www.emst.gr>

Topmarks, Ανακτήθηκε στις 28 Μαΐου 2017, από:
<https://www.topmarks.co.uk/Interactive.aspx?cat=86>

Museum of Science, Ανακτήθηκε στις 28 Μαΐου 2017, από:
<https://www.mos.org/leonardo/>

Europeana, Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2017 από: <http://www.europeana.eu/portal/el>

Google Arts & Culture, Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2017, από:
<https://www.google.com/culturalinstitute/beta/>

Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού, Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2017,
από: <http://www.snhell.gr/index.asp>

Metkids, Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2017, από: <http://metmuseum.org/art/online-features/metkids/videos/MetKids-Pose-Like-a-Sculpture>

WordPress, Ανακτήθηκε στις 30 Μαΐου 2017, από: <https://wordpress.com>

Νόμοι

Νόμος 3369/2005.Συστηματοποίηση της δια βίου Μάθησης και άλλες Διατάξεις.
ΦΕΚ Α΄171/06.07.2005

Παράρτημα 1 : Ερωτηματολόγιο

“Η χρήση της Τέχνης στην Εκπαίδευση”

Αγαπητέ Εκπαιδευτικέ,

Στο πλαίσιο της μερικής κάλυψης των απαιτήσεων προς απόκτηση του Μεταπτυχιακού μου Διπλώματος Ειδίκευσης στην «Ηλεκτρονική Μάθηση» του Τμήματος Ψηφιακών Συστημάτων, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, υλοποιούμε έρευνα με τίτλο “Η χρήση της τέχνης στην Εκπαίδευση”. Η παρούσα έρευνα αφορά Εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και σκοπός της είναι να διερευνηθούν οι αντιλήψεις, τα εμπόδια και οι ανάγκες των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά τη χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική. Σας καλώ να συμβάλετε στην επιτυχή ολοκλήρωση της έρευνας μας αφιερώνοντας λίγο από το χρόνο σας για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου που ακολουθεί. Σας παρακαλούμε να μελετήσετε προσεκτικά κάθε ερώτηση και να απαντήσετε σύμφωνα με τις δικές σας απόψεις, εμπειρίες, και ανάγκες. Δεν υπάρχει σωστή ή λανθασμένη απάντηση σε αυτό το ερωτηματολόγιο. Επιπλέον, σας διαβεβαιώνω ότι, προστατεύεται η ανωνυμία σας και η εμπιστευτικότητα των στοιχείων που θα συλλεχθούν, τα οποία θα αξιοποιηθούν μόνο για τους στόχους της παρούσας έρευνας ακολουθώντας τους κανόνες δεοντολογίας.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για την πολύτιμη συμμετοχή σας.

Παναγιώτα Κόττου, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια Ηλεκτρονικής Μάθησης, Τμήμα Ψηφιακών Συστημάτων, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

* Απαιτείται

Φύλο *

Άντρας
Γυναίκα

Ηλικία *

22 - 25
26 - 35
36 - 45
46 -55
56 και άνω

Χρόνια εμπειρίας σε τάξη *

1 - 3
4 - 6
7 - 9
10 - 13
14 και άνω

Σχολείο στο οποίο υπηρετείτε *

Δημόσιο
Ιδιωτικό

1. Πιστεύετε ότι η αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για έναν εκπαιδευτικό; *

Συμφωνώ απόλυτα
Συμφωνώ
Είμαι ουδέτερος
Διαφωνώ
Διαφωνώ απόλυτα

2. Πιστεύετε ότι η αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα του μαθήματος; *

Συμφωνώ απόλυτα
Συμφωνώ
Είμαι ουδέτερος
Διαφωνώ
Διαφωνώ απόλυτα

3. Πιστεύετε ότι η χρήση της τέχνης ως μέσο εκπαίδευσης ενισχύει το ενδιαφέρον των μαθητών μέσα στην τάξη; *

Συμφωνώ απόλυτα
Συμφωνώ
Είμαι ουδέτερος
Διαφωνώ
Διαφωνώ απόλυτα

4. Πιστεύετε ότι η χρήση της τέχνης ως μέσο εκπαίδευσης παρουσιάζει θετικά αποτελέσματα όσον αφορά την λήψη γνώσεων; *

Συμφωνώ απόλυτα
Συμφωνώ
Είμαι ουδέτερος
Διαφωνώ
Διαφωνώ απόλυτα

5. Έχετε έρθει ποτέ σε επαφή με την τέχνη ως εκπαιδευτικός ή ως εκπαιδευόμενος *

ΝΑΙ
ΟΧΙ

6. Έχετε παρακολουθήσει προγράμματα εκπαίδευσης σχετικά με την χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση; *

ΝΑΙ
ΟΧΙ

7. Εάν ναι ποιο/ποιά προγράμματα έχετε παρακολουθήσει;(Αναφέρετε τίτλο προγράμματος)

.....
.....

8. Πιστεύετε ότι άλλαξε ο τρόπος με τον οποίο διδάσκετε μετά τη συμμετοχή σας σε τέτοιου είδους προγράμματα;

ΝΑΙ
ΟΧΙ

9. Θα σας ενδιέφερε να αξιοποιήσετε τις δυνατότητες που προσφέρει η τέχνη στον τρόπο που διδάσκετε; *

ΝΑΙ
ΟΧΙ

10. Γνωρίζετε τρόπους αξιοποίησης της τέχνης στη διδακτική πρακτική; *

ΝΑΙ
ΟΧΙ

11. Πιστεύετε ότι υπάρχει διαθέσιμο υλικό σχετικά με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική; *

ΝΑΙ
ΟΧΙ

12. Έχετε πρόσβαση σε υλικό το οποίο μπορείτε να αξιοποιήσετε για να διδάξετε μέσω της τέχνης; *

ΝΑΙ
ΟΧΙ

13. Έχετε πρόσβαση σε ψηφιακά εργαλεία τα οποία μπορείτε να αξιοποιήσετε για να διδάξετε μέσω της τέχνης; *

ΝΑΙ
ΟΧΙ

14. Αντιμετωπίζετε δυσκολίες όσον αφορά τη χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική; *

ΝΑΙ
ΟΧΙ

15. Αν ναι ποιες από τις παρακάτω;

έλλειψη χρόνου

έλλειψη εκπαιδευτικού υλικού

έλλειψη του απαραίτητου εξοπλισμού

μη επαρκής γνώση του τρόπου αξιοποίησης της τέχνης στη διδακτική πρακτική

Άλλο

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΕΝΤΥΠΟ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Έντυπο συνέντευξης για εκπαιδευτικούς

Για να πιστοποιηθεί η εμπειρία των εκπαιδευτικών όσον αφορά τη χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πράξη πριν την εκκίνηση των ερωτήσεων συλλέγονται τα εξής δεδομένα:

Όνοματεπώνυμο:.....
.....

Φύλλο:.....
.....

Έτη προϋπηρεσίας ως εκπαιδευτικός:.....
.....

Είδος Σχολείου:

Ερωτήσεις Συνέντευξης

1. Ποια η γνώμη σας όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και ποια τα οφέλη της στην εκπαίδευση γενικότερα; (Διερευνά τη γενικότερη αντίληψη που έχει ο εκπαιδευτικός για τη χρήση της τέχνης. Απαντά στο 1ο Ερευνητικό Ερώτημα)
2. Θα σας ενδιέφερε να εντάξετε τις δυνατότητες που προσφέρει η τέχνη στην εκπαίδευση στη δική σας τάξη ; Αν ναι, για ποιο λόγο; Αν όχι για ποιο λόγο; (Απαντά στο 1ο ερευνητικό ερώτημα)
3. Με ποιο τρόπο αξιοποιείτε ή θα αξιοποιούσατε την τέχνη στην εκπαιδευτική πράξη; Δώστε ένα παράδειγμα. (Απαντά στο 2ο ερευνητικό ερώτημα)
4. Πόσο εξοικειωμένος αισθάνεστε όσον αφορά την χρήση της τέχνης στη διδακτική πράξη; Με ποιο τρόπο θα αναπτύσσατε την εξοικείωση σας; (Απαντά στο 2ο ερευνητικό ερώτημα)
5. Έχετε συμμετάσχει ως εκπαιδευόμενος σε προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών σχετικά με τη χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση; Δώστε

πληροφορίες (ποιο πρόγραμμα-τι σας έμεινε;-τι εφαρμόσατε από αυτό το πρόγραμμα); (Απαντά στο 3ο Ερευνητικό Ερώτημα)

6. Έπειτα από τη συμμετοχή σας σε πρόγραμμα σχετικά με την χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση πιστεύετε ικανοποιήθηκαν οι προσδοκίες σας; Αν ναι αναφέρετε ποιές. Αν όχι αναφέρετε γιατί; (Απαντά στο 3ο Ερευνητικό Ερώτημα)
7. Ποιες οι προσδοκίες σας από ένα μελλοντικό πρόγραμμα εκπαίδευσης στην χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση; (Απαντά στο 2ο Ερευνητικό Ερώτημα)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 : ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΜΕΝΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΩΝ ΠΕΝΤΕ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Όνομα: Φραγκούλα Κ.

Φύλο: Θηλυκό

Έτη προϋπηρεσίας ως εκπαιδευτικός: 28

Είδος Σχολείου: Δημόσιο

Συνεντευκτής: Κυρία Φραγκούλα, θα ήθελα πρώτα απ'όλα να σας ευχαριστήσω για τη συμμετοχή σας στην έρευνά μου.
Φραγκούλα Κ: Τίποτα. Ελπίζω να βοηθήσω
Συνεντευκτής: Για να πιστοποιηθεί η εμπειρία σας ως εκπαιδευτικός, πριν την εκκίνηση των ερωτήσεων, θα ήθελα να μου πείτε έτη προϋπηρεσίας ως εκπαιδευτικός.
Φραγκούλα Κ: Είκοσι οκτώ
Συνεντευκτής: Είδος Σχολείου στο οποίο υπηρετείτε;
Φραγκούλα Κ: Δημόσιο δημοτικό
Συνεντευκτής: Ωραία. Αρχικά θα ήθελα να μου πω η γνώμη σας όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και ποια πιστεύετε ότι είναι τα οφέλη της τέχνης στην εκπαίδευση γενικότερα;
Φραγκούλα Κ: Θεωρώ ότι η αξιοποίηση της τέχνης είναι ένα πολύ αποτελεσματικό εργαλείο το οποίο βοηθάει τόσο στο γνωστικό κομμάτι όσο και στην αίσθηση των παιδιών ότι απελευθερώνουν σε σχήματα εντάσεις και τα βοηθάει να γνωρίσουν καλύτερα τον εαυτό τους και τους γύρω τους.
Συνεντευκτής: Θα σας ενδιέφερε να εντάξετε τις δυνατότητες που προσφέρει η τέχνη στην εκπαίδευση στη δική σας τάξη;
Φραγκούλα Κ: Ναι, φυσικά θα με ενδιέφερε, γιατί είναι ένας τρόπος να

<p>μυήσει τα παιδιά στον πολιτισμό και να τα βοηθήσει να νιώσουν καλύτερα και με τον εαυτό τους και με τους γύρω τους και να εκτιμήσουν την ομορφιά που υπάρχει.</p>
<p>Συνεντευκτής: Με ποιον τρόπο αξιοποιείτε ή θα αξιοποιούσατε την τέχνη στην εκπαιδευτική πράξη; Αν μπορείτε, να δώσετε ένα παράδειγμα.</p>
<p>Φραγκούλα Κ: Ναι, ας πούμε με έναν πίνακα ζωγραφικής που θα μπορούσε να έχει να κάνει..Εμένα με ενδιαφέρει πολύ το κομμάτι των συναισθημάτων. Θα μπορούσα, λοιπόν, να βρω έναν πίνακα ή πίνακες ζωγραφικής που θα με βοηθούσε να κάνω ένα σχέδιο μαθήματος στο οποίο να γίνεται καταγραφή συναισθημάτων, να γίνονται κάποια παιχνίδια, να γίνεται κάποια αλληλεπίδραση με έναν βιωματικό τρόπο και με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά να καταλάβουν ότι μπορούν να επικοινωνήσουν με τους γύρω τους και με τον εαυτό τους μέσα από την τέχνη , μέσα από τα χρώματά της, μέσα από την τεχνοτροπία της.</p>
<p>Συνεντευκτής: Από τα στοιχεία που δείχνει ένας πίνακας για παράδειγμα;</p>
<p>Φραγκούλα Κ: Ακριβώς αυτό!</p>
<p>Συνεντευκτής: Πόσο εξοικειωμένη αισθάνεστε όσον αφορά τη χρήση της τέχνης στη διδακτική πράξη;</p>
<p>Φραγκούλα Κ: Δεν νιώθω πολύ εξοικειωμένη, η αλήθεια είναι. Υποθέτω ότι θα με ενδιέφερε να ασχοληθώ περισσότερο με αυτό το κομμάτι και θα με ενδιέφερε να γίνουν και κάποιες επιμορφώσεις σε εκπαιδευτικούς, ώστε να αξιοποιούμε την τέχνη σε ένα πλαίσιο το οποίο να είναι πιο συγκεκριμένο και να μας δίνει τα κατάλληλα εργαλεία για να τη χρησιμοποιήσουμε όσο γίνεται πιο σωστά.</p>
<p>Συνεντευκτής: Άρα ο τρόπος με τον οποίο θα αναπτύσσατε την εξοικείωσή σας θεωρείτε ότι θα ήταν μέσω επιμορφώσεων;</p>
<p>Φραγκούλα Κ: Ναι και μέσα από επιμορφώσεις και προσωπική έρευνα και ενασχόληση, αλλά θεωρώ ότι οι επιμορφώσεις είναι πολύ σημαντικές, γιατί δεν είσαι μόνος σου σε αυτό που κάνεις και μπορείς να μοιραστείς απορίες και γνώμες και απόψεις με συναδέλφους σου και αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό. Το σχολείο είναι ένας ζωντανός οργανισμός.</p>
<p>Συνεντευκτής: Έχετε συμμετάσχει ποτέ ως εκπαιδευόμενος σε προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών σχετικά με τη χρήση της τέχνης</p>

στην εκπαίδευση; Και αν ναι, ποιο πρόγραμμα; Τι σας έμεινε;
Φραγκούλα Κ: Έχω συμμετάσχει με τη σύμβουλό μου που μας έκανε ένα σεμινάριο για την τέχνη και το πώς αυτή μπορεί να μας βοηθήσει στη διαφοροποιημένη διδασκαλία. Ήταν πολύ ενδιαφέρον, γιατί μέσα από αυτό μπορέσαμε να δούμε πώς ένα αντικείμενο τέχνης θα μπορούσε να μας βοηθήσει να πλησιάσουμε τους μαθητές μας και τις διαφορετικές...κυρίως...ανάγκες τους τόσο σε γνωστικό επίπεδο, όσο και σε συναισθηματικό.
Συνεντευκτής: Θυμάστε τον τίτλο του σεμιναρίου; ήταν στο πλαίσιο κάποιου προγράμματος;
Φραγκούλα Κ: Ήταν σεμινάριο... ενδοσχολικής επιμόρφωσης. Διασχολικής μάλλον, για να το πω πιο σωστά. Ο τίτλος ήταν <<Η διαφοροποιημένη διδασκαλία μέσα από την τέχνη>>, αν θυμάμαι καλά.
Συνεντευκτής: Εφαρμόσατε κάτι έπειτα από τη συμμετοχή σας σε αυτό ;
Φραγκούλα Κ.: Όχι αυτούσιο, αλλά πάντα παίρνεις κάποιες ιδέες και τις εφαρμόζεις ανάλογα με την τάξη σου, το δυναμικό της και τις ανάγκες της. Παίρνεις κάποια κίνητρα, οπότε μέσα από αυτό...ας πούμε είχαμε κάνει κάποια πράγματα για τον μύθο της Ευρώπης και είχαμε συγκεντρώσει κάποιους πίνακες ζωγραφικής, δεν τους αναλύσαμε εννοείται πολύ, αλλά προσπαθήσαμε να δούμε διαφορετικές περιόδους και το κάθε παιδί...να διαλέξει τον πίνακα που τον εκπροσωπούσε περισσότερο και φτιάξαμε εμείς τομείς με διαφορετικές εκδοχές.
Συνεντευκτής: Έπειτα από τη συμμετοχή σας σε ένα τέτοιο πρόγραμμα, πιστεύετε ότι ικανοποιήθηκαν οι προσδοκίες σας;
Φραγκούλα Κ: Σε έναν μεγάλο βαθμό ναι. Σαν αρχή για να ψάξει κανείς περισσότερο, αλλά ένα σεμινάριο δεν είναι ποτέ αρκετό, αν κάτι σε ενδιαφέρει. Θέλει κι άλλα.
Συνεντευκτής: Ποιες είναι οι προσδοκίες σας από ένα μελλοντικό πρόγραμμα εκπαίδευσης στη χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση;
Φραγκούλα Κ: Να υπάρξει μια θεωρητική επιμόρφωση μεγαλύτερη...γιατί και αυτή χρειάζεται...στο πού θα χρησιμοποιεί κανείς

<p>την τέχνη με δημιουργικά εργαλεία και μετά διδασκαλία δειγματική..Θα ήθελα να παρακολουθήσω και με παιδιά, δηλαδήθα ήθελα να το δω στην πράξη,γιατί αυτό που κάναμε ήταν επιμόρφωση εκπαιδευτικών. Θα ήθελα να το δω αυτό με τα παιδιά.</p>
<p>Συνεντευκτής: Να συμμετέχετε μαζί με τα παιδιά εννοείτε;</p>
<p>Φραγκούλα Κ: Να παρακολουθήσω, κατ'αρχήν, έναν συνάδελφο να κάνει ένα τέτοιο πρόγραμμα με τα παιδιά του και μετά με τη βοήθεια, ίσως, και ενός συμβούλου να γίνει αυτό και στο σχολείο, και σε εμένα, και στα δικά μου τμήματα.Να παρακολουθήσω κάποια μαθήματα, δειγματικές διδασκαλίες, με τα παιδιά...με δάσκαλο με τα παιδιά του και στην πορεία να συμμετάσχω κι εγώ σε ένα σχέδιο τέτοιας διδασκαλίας που να είναι πιο συγκεκριμένο -να το πω έτσι- πειραματικά.</p>
<p>Συνεντευκτής: Μάλιστα . Πολύ ωραία! Τελειώσαμε. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συμμετοχή σας και τη συμβολή σας στην έρευνά μου.</p>
<p>Φραγκούλα Κ: Κι εγώ σε ευχαριστώ Πέγκυ μου! Καλή επιτυχία σου εύχομαι!</p>

Όνομα: Νεκτάριος Φ.

Φύλο: Αρσενικό

Έτη προϋπηρεσίας ως εκπαιδευτικός: 12

Είδος Σχολείου: Δημόσιο

<p>Συνεντευκτής: Νεκτάριε Καλησπέρα. Θα ήθελα πρώτα απ'όλα να σε ευχαριστήσω για τη συμμετοχή σου στην έρευνά μου.</p>
<p>Νεκτάριος Φ: Σε ευχαριστώ κι εγώ Πέγκυ εύχομαι να σε βοηθήσω.</p>
<p>Συνεντευκτής: Θα ήθελα πρώτα απ'όλα να μου πεις πόσα χρόνια υπηρετείς σε σχολείο;</p>
<p>Νεκτάριος Φ: Αυτή είναι η δωδέκατη χρονιά που δουλεύω</p>
<p>Συνεντευκτής: Είδος σχολείου; Δημόσιο;</p>
<p>Νεκτάριος Φ: Δημόσιο Δημοτικό. Ναί.</p>
<p>Συνεντευκτής: Ωραία. Η πρώτη ερώτηση στην οποία θα ήθελα να μου απαντήσεις είναι ..Ποια η γνώμη σου όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και ποια τα οφέλη της στην εκπαίδευση γενικότερα;</p>
<p>Νεκτάριος Φ: Λοιπόν, θεωρώ ότι είναι πολύ σημαντικό να χρησιμοποιούμε την τέχνη στην εκπαιδευτική πρακτική με δύο τρόπους. Αρχικά, σαν αντικείμενο γνωστικό με την έννοια ότι θέμα μας είναι να διδάξουμε στα παιδιά κάποια τεχνική, κάποια τέχνη (ζωγραφική, γλυπτική, κεραμική..οτιδήποτε..μουσική), αλλά, εκτός από αυτό, που είναι το ένα το βασικό που γίνεται, έτσι κι αλλιώς, στο δημοτικό, για εμένα είναι πολύ σημαντικό η τέχνη να χρησιμοποιείται και σαν εργαλείο για να διδάσκεις άλλα πράγματα. Παραδείγματος χάριν, μπορείς να κάνεις μαθηματικά, γεωμετρία, μέσω της ζωγραφικής, να κάνεις διδασκαλίες στερεών μέσω της κεραμικής, να κάνεις μαθηματικά πάλι, κλάσματα, μέσω της μουσικής και με τις νότες , εγώ, ας πούμε, φέτος κάνω φυσική, σωματίδια, μέσω animation,μέσω stop motion</p>
<p>Συνεντευκτής:Πολύ ενδιαφέρον.. άρα έχεις εντάξει μέσα στην τάξη σου</p>

τις δυνατότητες που προσφέρει η τέχνη
Νεκτάριος Φ: Ναι ναι, τις έχω εντάξει. Εγώ θεωρώ πολύ σημαντικό η τέχνη να μην είναι μόνο, για εμένα, κατά την άποψή μου, γνωστικό αντικείμενο. Και αυτό σημαντικό να , να διδάσκεις μουσική για παράδειγμα, αλλά να τη χρησιμοποιήσεις και σαν εργαλείο σε όλα τα μαθήματα που είναι δυνατό, ώστε να μπορείς να βελτιώνεις και την απόδοση των μαθητών σου και σε άλλους τομείς.
Συνεντευκτής: Ένα παράδειγμα, αν και μου είπες, με ποιον τρόπο αξιοποιείς την τέχνη στην εκπαιδευτική πράξη; Πιο αναλυτικά
Νεκτάριος Φ: Θα σου πω. Είναι και κάτι που κάνω και φέτος. Οι μαθητές μου φέτος θα φτιάξουν stop motion animation με ταινίες για να παρουσιάσουν την κίνηση των σωματιδίων σε έναν πυρήνα. Πώς κινούνται τα ηλεκτρόνια, ο πυρήνας, ξέρεις όλο αυτό. Ουσιαστικά κάνεις υποατομική φυσική με τέχνη.
Συνεντευκτής: Τέλειο. Πόσο εξοικειωμένος αισθάνεσαι όσον αφορά τη χρήση της τέχνης στη διδακτική πράξη; Φαντάζομαι..
Νεκτάριος Φ.: Κι όμως όχι πάρα πολύ. Κοίτα να δεις, ο καθένας έχει κάποια πράγματα που αισθάνεται πιο σίγουρος. Ας πούμε, με το animation νιώθω πολύ καλά, γιατί είναι κάτι το οποίο το έχω κάνει πολλές φορές, το έχω ψάξει κτλ. Υπάρχουν άλλες μορφές τέχνης με τις οποίες δεν έχω πολύ καλή επαφή. Με την μουσική, ας πούμε, η επαφή μου είναι πολύ μικρή. Προσωπικά δεν ξέρω μουσική, οπότε και η χρήση της περιορίζεται σε έναν επιφανειακό τρόπο ...να βάλω μουσική να ακούσουν τα παιδιά, να ντύσω με μουσική κάτι το οποίο θα κάνουμε..εκεί, αλλά νομίζω ότι, ναι, υπάρχουν τομείς στους οποίους νιώθω μεγαλύτερη εξοικείωση και τομείς στους οποίους νιώθω μικρότερη εξοικείωση.
Συνεντευκτής: Με ποιον τρόπο πιστεύεις ότι θα μπορούσες να αναπτύξεις την εξοικείωσή σου;
Νεκτάριος Φ: Μέσω, προφανώς, κάποιου σεμιναρίου στον αντίστοιχο τομέα στον οποίο νιώθω ότι υπάρχει μία, ξέρεις, απώλεια ή μία μικρότερη εξοικείωση και μικρότερη εμπειρία.
Συνεντευκτής: Έχεις συμμετάσχει ως εκπαιδευόμενος σε πρόγραμμα

<p>εκπαίδευσης εκπαιδευτικών σχετικά με τη χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση;</p>
<p>Νεκτάριος Φ: Πέρυσι..σε ένα σεμινάριο για το κόμικ στην εκπαίδευση.</p>
<p>Συνεντευκτής: Ο τίτλος ποιος ήταν; Θυμάσαι;</p>
<p>Νεκτάριος Φ: Κάπως σαν <<Αξιοποίηση των κόμικ στη διαδακτική πρακτική>> κάπως έτσι. Τώρα αν θες λεπτομέρεια, ίσως και να μπορώ να το βρω στο mail μου. Αα κι άλλο ένα παράδειγμα, τώρα είναι από την προηγούμενη ερώτηση, πέρυσι είχαμε κάνει..εε κάναμε με τα παιδιά ιστορία, κυκλαδικό πολιτισμό, και μιας και είχα κάνει εγώ αυτό το σεμινάριο με τα κόμικ, φτιάξαμε με τα παιδιά κόμικ με ήρωες κυκλαδικά ειδώλια.</p>
<p>Συνεντευκτής: Τέλειο. Άρα, εφάρμοσες όλα όσα έμαθες από αυτό το πρόγραμμα. Κάτι που σου έμεινε από την εμπειρία σου ως εκπαιδευόμενος στο σεμινάριο;</p>
<p>Νεκτάριος Φ: Αυτό που μου έμεινε ήταν ότι μέσω του προγράμματος κατάλαβα ότι τελικά δεν είναι τόσο δύσκολο. Δηλαδή, αν και το πρόγραμμα ήταν σύντομο, δύο μέρες. Δεν ήταν κάτι μεγάλο. Αλλά μέσα από αυτές τις δύο ημέρες κατάλαβα ότι τελικά τα πράγματα ήταν πιο απλά από ότι μπορεί να τα είχα εγώ στο μυαλό μου πριν ασχοληθώ με αυτό, δηλαδή μπορεί πριν να νόμιζα ότι -ξέρεις κάτι;- δεν μπορώ να το κάνω εγώ αυτό και οι μαθητές μου, γιατί εγώ δεν ζωγραφίζω καλά, ας πούμε, το χέρι μου δεν πιάνει, οπότε δεν θα βγει ένα καλό κόμικ. Τελικά, καταλαβαίνεις ότι στην πραγματικότητα δεν έχει τόσο μεγάλη σημασία να είναι τελείως άρτιο το σχέδιο για να είναι τέλεια η εικόνα. Ενδιαφέρουν και άλλα πράγματα. Οπότε συνδυάζοντας όλα αυτά καταλαβαίνεις ότι μπορείς να επιδείξεις ένα πολύ καλό αποτέλεσμα χωρίς να υπάρχει τόσο άρτιο σχέδιο. Αυτό είναι αυτό που τελικά μου έμεινε περισσότερο από το κόμικ. Και άλλη μια συμβουλή την οποία μας έδωσαν τότε και μου άρεσε πάρα πολύ είναι ότι θα μπορούσαμε να πάρουμε από τα παιδιά τις γόμες. Να ζωγραφίζουν μία φορά όπως βγει και ας μην είναι τέλειο. Δεν μας πειράζει η τελειότητα, οπότε μας λέει η επιμορφώτρια εκεί ότι θα μπορούσατε να πάρετε τελείως τις γόμες από τα παιδιά για να έχουν και την αίσθηση ότι - ξέρεις κάτι;- θα το κάνω μία φορά, προσέχω λίγο παραπάνω να μην είμαι</p>

<p>απρόσεχτος, αλλά δεν χρειάζεται να είμαι τέλειος. Και αυτό είναι κάτι το οποίο μου άρεσε και μου έμεινε.</p>
<p>Συνεντευκτής: Πολύ ωραία. Έπειτα από τη συμμετοχή σου σε ένα τέτοιο πρόγραμμα, πιστεύεις ότι ικανοποιήθηκαν οι προσδοκίες σου;</p>
<p>Νεκτάριος Φ: Ναι αρκετά.</p>
<p>Συνεντευκτής: Ποιες προσδοκίες σου ικανοποιήθηκαν; Αν θες να αναφέρεις κάποιες.</p>
<p>Νεκτάριος Φ.: Η βασική μου προσδοκία ήταν να εξοικειωθώ εγώ, ώστε να μπορώ μετά να τα χρησιμοποιήσω με τα παιδιά. Αυτό το κομμάτι έγινε σε μεγάλο βαθμό, γιατί στη διάρκεια του σεμιναρίου του συγκεκριμένου, γίναμε εμείς μαθητές , και..κάναμε.., δηλαδή, αυτό που έκαναν μετά οι μαθητές μου, το είχα κάνει κι εγώ ήδη με τους συναδέλφους στο σεμινάριο, οπότε εξοικειώθηκα εγώ με το κομμάτι αυτό. Και μια άλλη προσδοκία ήταν να γνωρίσω κάποια πράγματα γύρω από κάποιες βασικές τεχνικές, πώς ξεκινάω, δηλαδή πρέπει να κάνω κάτι, κάποιες πρακτικές συμβουλές, πώς μπορώ να το κάνω. Επίσης ικανοποιήθηκε και αυτή η προσδοκία μου.</p>
<p>Συνεντευκτής: Τέλος , θα ήθελα να σε ρωτήσω. Ποιες οι προσδοκίες σου από ένα μελλοντικό πρόγραμμα εκπαίδευσης όσον αφορά τη χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση.</p>
<p>Νεκτάριος Φ.: Ουσιαστικά οι προσδοκίες μου είναι παρόμοιες. Θα ήθελα τα συνέδρια στα οποία συμμετέχω, γενικότερα, και για την τέχνη και για τα υπόλοιπα, προκειμένου αφού συζητάμε για την τέχνη, να παρέχουν πρακτικές συμβουλές για το πώς μπορώ να το κάνω. Όχι μόνο μια θεωρητική προσέγγιση, η οποία είναι απαραίτητη, καταλαβαίνω, χρειάζεται, αλλά θέλω πρακτικές συμβουλές, πρακτικά παραδείγματα και, αν είναι δυνατόν, το σεμινάριο να μην περιλαμβάνει μόνο..να μιλάνε μόνο με παρουσίαση, αλλά να έχει και πρακτική, ένα πρακτικό κομμάτι, ώστε εγώ να μπω στον ρόλο του μαθητή, να το κάνω εγώ, το οποίο θα με βοηθήσει μετά να το εφαρμόσω πάνω στους μαθητές μου.</p>
<p>Συνεντευκτής: Ωραία Νεκτάριε. Σε ευχαριστώ πάρα πολύ για την συμμετοχή σου στην έρευνά μου.</p>
<p>Νεκτάριος Φ.: Σου εύχομαι ότι καλύτερο και καλά αποτελέσματα.</p>

Όνομα: Λυδία Π.

Φύλο: Θηλυκό

Έτη προϋπηρεσίας ως εκπαιδευτικός: 2

Είδος Σχολείου: Δημόσιο

Συνεντευκτής: Θα ήθελα πρώτα απ'όλα να σας ευχαριστήσω για τη συμμετοχή σας στην έρευνά μου.
Λυδία Π.: Κι εγώ σας ευχαριστώ.
Συνεντευκτής: Για να πιστοποιηθεί η εμπειρία σας ως εκπαιδευτικός, πριν την εκκίνηση των ερωτήσεων, θα ήθελα να μου πείτε έτη προϋπηρεσίας ως εκπαιδευτικός.
Λυδία Π.: Δύο
Συνεντευκτής: Είδος σχολείου;
Λυδία Π.: Δημόσιο
Συνεντευκτής: Αρχικά θα ήθελα να μου πείτε τη γνώμη σας όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και ποια πιστεύετε ότι είναι τα οφέλη της τέχνης στην εκπαίδευση γενικότερα.
Λυδία Π.: Πιστεύω ότι η τέχνη πρέπει να είναι ένα κομμάτι της εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Τα οφέλη που έχει γενικά στον άνθρωπο, αλλά και ειδικά στα παιδιά και ειδικά στην Πρωτοβάθμια, είναι πολύ μεγάλα, γιατί μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη της δημιουργικότητάς τους, στο να διερευνήσουν τους τρόπους έκφρασής τους και στο να ανακαλύψουν καινούριους και γενικότερα πιστεύω ότι μέσα από αυτή μπορούν να αναπτύξουν και την κριτική τους σκέψη και να αναπτύξουν ποικίλες πλευρές που μπορούν να αναπτυχθούν στη συνέχεια της σχολικής τους πορείας.
Συνεντευκτής: Εσάς θα σας ενδιέφερε να εντάξετε τις δυνατότητες που προσφέρει η τέχνη στην εκπαίδευση στη δική σας τάξη;
Λυδία Π.: Και με ενδιαφέρει και προσπαθώ να τις εντάσσω
Συνεντευκτής: Για ποιον λόγο;
Λυδία Π.: Για ποιον λόγο; Για τους λόγους που προανέφερα και που πιστεύω

<p>ότι μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στα παιδιά αυτής της ηλικίας και ως προς τις μαθησιακές τους δεξιότητες, αλλά και ως προς τις προσωπικές.</p>
<p>Συνεντευκτής: Ωραία. Με ποιον τρόπο θα αξιοποιούσατε την τέχνη στην εκπαιδευτική πράξη; Αν μπορείτε, δηλαδή, να σκεφτείτε ένα παράδειγμα.</p>
<p>Λυδία Π.: Εμ, ας πούμε, να σας φέρω ένα παράδειγμα από την τελευταία φορά που..την τελευταία φορά που αξιοποίησα την τέχνη στην τάξη μου. Ήταν στα πλαίσια της δημιουργίας μιας έκθεσης ζωγραφικής από τα παιδιά, όπου τα παιδιά έπρεπε να ζωγραφίσουν το ένα το πορτρέτο του άλλου και..έτσι..ήταν ένας τρόπος προκειμένου να αναπτύξουν τις διαπροσωπικές τους σχέσεις και να λύσουν κάποια ζητήματα επιθετικότητας που είχαν παρατηρηθεί στην τάξη. Ο στόχος δηλαδή που χρησιμοποίησα την τέχνη ήταν να αναπτυχθούν σχέσεις μεταξύ των παιδιών, να έρθουν λίγο πιο κοντά και μάλιστα την έκθεση αυτή την παρουσίασαν στο άλλο τμήμα προκειμένου να έρθουν και τα δύο τμήματα σε επαφή.</p>
<p>Συνεντευκτής: Πόσο εξοικειωμένη αισθάνεστε όσον αφορά τη χρήση της τέχνης στη διδακτική πράξη; Και με ποιον τρόπο θα αναπτύσσατε την εξοικείωσή σας;</p>
<p>Λυδία Π.: Αισθάνομαι εξοικειωμένη σε έναν βαθμό, αλλά πιστεύω ότι μπορώ να εξοικειωθώ περισσότερο μέσα από τη μεγαλύτερη αξιοποίηση της τέχνης κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Πιστεύω ότι έχω εξοικειωθεί κατά τη διάρκεια των σπουδών μου, γιατί είχαμε πολλά σχετικά μαθήματα και πρακτικές που αφορούσαν το συγκεκριμένο κομμάτι, ωστόσο όταν μπαίνεις σε μία τάξη και πρέπει να εφαρμόσεις κάτι ανάλογο, τότε σίγουρα η εξοικείωση είναι πολύ μεγαλύτερη.</p>
<p>Συνεντευκτής: Ποιον τρόπο θα διαλέγατε για να αναπτύξετε την εξοικείωσή σας; Να βελτιωθείτε πάνω σε αυτό;</p>
<p>Λυδία: Ωραία κατάλαβα. Μέσα από εξάσκηση μέσα στην τάξη, αλλά σίγουρα θα ήταν σημαντικό και μία περαιτέρω εκπαίδευση μέσα από σεμινάρια, ημερίδες ή εκπαιδευτικά προγράμματα, για εκπαιδευτικούς.</p>
<p>Συνεντευκτής: Έχετε συμμετάσχει ως εκπαιδευόμενος σε προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών σχετικά με τη χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση;</p>

Λυδία Π.: Έχω συμμετάσχει. Δεν ήταν ακριβώς πρόγραμμα, ήταν περισσότερο σεμινάρια, αλλά λίγων ημερών.
Συνεντευκτής: Θυμάστε τίτλο;
Λυδία: Αυτή τη στιγμή δεν θυμάμαι να σας πω τον ακριβή τίτλο, όχι
Συνεντευκτής: Σας έμεινε κάτι από τη συμμετοχή σας αυτή στο σεμινάριο;
Λυδία Π.: Μου έμεινε.. η αξιοποίηση των υλικών που έγινε στη συγκεκριμένη επιμόρφωση, δηλαδή αξιοποιήσαμε υλικά τα οποία δεν φανταζόμασταν ποτέ ότι θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες. Όπως ήταν ανακυκλώσιμα υλικά ή υλικά, τέλος πάντων, που θα θεωρούσαμε σκουπίδια και θα τα πετούσαμε και τελικά έγιναν εξαιρετικές δημιουργίες με αυτά
Συνεντευκτής: Μετά τη συμμετοχή σας από αυτό το πρόγραμμα εφαρμόσατε κάτι στην πράξη;
Λυδία Π.: Ναι, ήταν η ίδια δράση. Προσπάθησα να την εφαρμόσω στην τάξη μου.
Συνεντευκτής: Έπειτα από τη συμμετοχή σας σε πρόγραμμα σχετικά με τη χρήση της τέχνης, όπως ήταν η συμμετοχή σας σε ένα τέτοιο σεμινάριο, πιστεύετε ότι ικανοποιήθηκαν οι προσδοκίες σας;
Λυδία Π.: Ικανοποιήθηκαν οι προσδοκίες μου από την άποψη ότι ήρθα σε επαφή με καινούρια ερεθίσματα και νέους τρόπους προσέγγισης της τέχνης. Αλλά σίγουρα υπάρχουν δυνατότητες για περαιτέρω εξέλιξη ..μέσα από άλλες εκπαιδευτικές δράσεις και επιμορφώσεις.
Συνεντευκτής: Και η τελευταία μου ερώτηση. Ποιες είναι οι προσδοκίες σας από ένα μελλοντικό πρόγραμμα εκπαίδευσης που θα αφορά τη χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση;
Λυδία Π.: Αυτό που θα ήθελα και που πιστεύω πάρα πολύ είναι ότι οι μαθητές και στο κομμάτι της τέχνης, αλλά και γενικά, πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να λαμβάνουν περισσότερες πρωτοβουλίες και να έχουν περισσότερη αυτονομία. Θέλω να πω, πιστεύω ότι δεν πρέπει το θέμα ή η δραστηριότητα να καθορίζεται από τον εκπαιδευτικό εξ ολοκλήρου, αλλά πρέπει οι επιμορφώσεις να δίνουν έμφαση στο κομμάτι του ότι ο εκπαιδευτικός είναι καλό να δίνει τα ερεθίσματα, να παρέχει τα υλικά,

αλλά από εκεί και πέρα πρέπει να αφήνει το παιδί σε μεγάλο βαθμό- τον μαθητή- να δημιουργεί μόνος του.
Συνεντευκτής: Ωραία. Να σας ευχαριστήσω πάρα πολύ για τη συμμετοχή σας στην έρευνά μου.
Λυδία Π.: Καλή επιτυχία. Σας ευχαριστώ κι εγώ.

Όνομα: Ηρώ Κ.

Φύλο: Θηλυκό

Έτη προϋπηρεσίας ως εκπαιδευτικός: 13

Είδος Σχολείου: Δημόσιο

Συνεντευκτής: Ηρώ καλησπέρα.
Ηρώ Κ.: Καλησπέρα Πέγκυ μου.
Συνεντευκτής: Στο πλαίσιο της έρευνας που κάνω για τη διπλωματική μου εργασία, υλοποιώ μια έρευνα με τίτλο "Η χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση". Αφορά εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και σκοπός της είναι να διερευνηθούν οι αντιλήψεις, τα εμπόδια και οι ανάγκες των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά τη χρήση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική. Σε ευχαριστώ πάρα πολύ που συμμετέχεις στη συνέντευξη .
Ηρώ Κ.: Κι εγώ χαίρομαι πάρα πολύ που μπορώ να σε βοηθήσω.
Συνεντευκτής: Πρώτα από όλα, θα ήθελα να μου πεις έτη προϋπηρεσίας ως εκπαιδευτικός.
Ηρώ Κ.: 13 χρόνια σε δημόσιο σχολείο.
Συνεντευκτής : Ποια η γνώμη σου όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και ποια τα οφέλη της στην εκπαίδευση γενικότερα;
Ηρώ Κ.: Θεωρώ πάρα πολύ σημαντικό όταν μπορούμε να χρησιμοποιούμε την τέχνη μέσα στην ομάδα για πάρα πολλούς λόγους και όχι αποκλειστικά μόνο για το αισθητικό κριτήριο των παιδιών. Πέρα από το καθαρά προσόν, το όφελος δηλαδή, ότι τα παιδιά αναπτύσσουν αισθητικό κριτήριο και μαθαίνουν γύρω από την τέχνη, μπορεί να προσφέρει πολλά παράπλευρα οφέλη το να χρησιμοποιείς τέχνη, όπως το να μάθουν τα παιδιά να συνεργάζονται, να δουλεύουν σε ομάδες. Έχει να δώσει πάρα πολλά μέσα σε μία σχολική τάξη, το έχω δει πολλές φορές και στην πράξη όταν δουλεύουμε με πίνακες, με έργα τέχνης, γενικά με οτιδήποτε αφορά την τέχνη μέσα στην ομάδα.

Συνεντευκτής: Άρα έχεις εντάξει στον τρόπο που διδάσκεις τις δυνατότητες που προσφέρει η τέχνη.
Ηρώ: Ναι, πάρα πολύ και με πάρα πολλές θεματικές μέσα στην ομάδα. Το εντάσσω πολύ συχνά στο ημερήσιο πρόγραμμα, γιατί βλέπω ότι είναι και κάτι το οποίο ανταποκρίνεται και αρέσει πολύ στα παιδιά, τους τραβάει πολύ το ενδιαφέρον.
Συνεντευκτής: Αυτός είναι και ο λόγος που την έχεις εντάξει, έτσι;
Ηρώ Κ.: Ναι
Συνεντευκτής: Με ποιον τρόπο αξιοποιείς την τέχνη στην εκπαιδευτική πράξη; Αν μπορείς, δώσε μου ένα παράδειγμα.
Ηρώ Κ.: Συνήθως μέσα από τις θεματικές που δουλεύουμε στην ομάδα πάντα θα βάλω και ένα έργο τέχνης είτε Έλληνα είτε ξένου ζωγράφου, κυρίως για να δω αν τα παιδιά μπορούν να αναγνωρίσουν κάτι που έχουν ξανασυναντήσει ή κάπου έχουν δει και κυρίως για να τα βάλω σε αυτή τη διαδικασία ότι, αν το δουν, να μπορούν να το αναγνωρίσουν. Κυρίως ασχολούμαστε και με Έλληνες και με ξένους. Ναι, κυρίως αυτό, ότι μέσα σε κάθε θεματική πάντα θα βάλουμε και κάποιο έργο τέχνης.
Συνεντευκτής: Πόσο εξοικειωμένη αισθάνεσαι όσον αφορά τη χρήση της τέχνης στη διδακτική πράξη ;
Ηρώ Κ.: Όταν ξεκίνησα να βάζω την τέχνη μέσα στην ομάδα, ένιωθα λίγο αμήχανα, μου φαινόταν ότι ίσως είναι δύσκολο, ειδικά για τα πιο μικρά παιδιά, να ανταποκριθούν. Έκανα αρκετές επιμορφώσεις πάνω σε αυτό για να μπορέσω να δω πώς μπορούμε να εισάγουμε την τέχνη, ειδικά σε πιο μικρές ηλικίες παιδιών, και τώρα πλέον νιώθω πολύ οικεία στο να χρησιμοποιήσω την τέχνη στα παιδιά, ακόμα και αν είναι μικρά παιδιά, μικρή ομάδα.
Συνεντευκτής: Με ποιον τρόπο θα αναπτύξεις την εξοικείωσή σου;
Ηρώ Κ.: Εγώ σαν εκπαιδευτικός εννοείς ή προς τα παιδιά;
Συνεντευκτής: Εσύ σαν εκπαιδευτικός ναι.
Ηρώ Κ.: Με πολλά σεμινάρια. Έκανα πάρα πολλά σεμινάρια, και στο "Μουσείο Παιδικής Τέχνης" είχα πάει και είχα παρακολουθήσει τα προγράμματά του, και πάρα πολλά σεμινάρια που έκανε η περιοχή που δούλευα, δηλαδή από το υπουργείο οι υπεύθυνοι "Αγωγής Υγείας και

<p>Πολιτιστικών Θεμάτων” έκαναν πάρα πολλά θέματα γύρω από την τέχνη και την τέχνη στην εκπαίδευση, και είχα παρακολουθήσει πολλά τέτοιου είδους σεμινάρια για να μπορέσω να μάθω πώς μπορείς να την εισάγεις στα μικρά παιδιά που είναι και πολύ πιο δύσκολο.</p>
<p>Συνεντευκτής: Άρα έχεις συμμετάσχει ως εκπαιδευόμενος σε πρόγραμμα εκπαίδευσης;</p>
<p>Ηρώ Κ.: Ναι.</p>
<p>Συνεντευκτής: Θυμάσαι τίτλο του προγράμματος;</p>
<p>Ηρώ Κ.: Τώρα δεν μπορώ να σου πω ακριβώς. Θυμάμαι ότι ήταν στο “Μουσείο Παιδικής Τέχνης” ήταν, ήδη, και για τεχνικές εικαστικές. Και είχα παρακολουθήσει άλλο ένα της Γιαλουργάκη που ήταν για το πώς μπορούν να μπουν πίνακες μεγάλων ζωγράφων σε παιδιά μικρής ηλικίας.</p>
<p>Συνεντευκτής: Τι σου έμεινε από αυτό το πρόγραμμα εκπαίδευσης;</p>
<p>Ηρώ Κ.: Ο τρόπος που μπορείς να διδάξεις στα παιδιά έναν πίνακα. Όχι απλά, δηλαδή, να τον δουν, αλλά πώς μπορείς να επεξεργαστείς έναν πίνακα, όσον αφορά το σεμινάριο που σου λέω για τη Γιαλουργάκη, που ήταν καθαρά ότι εισάγω πίνακες μεγάλων ζωγράφων μέσα στην ομάδα. Το άλλο σεμινάριο από το “Μουσείο Παιδικής Τέχνης” ήταν πώς μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε εικαστικές τεχνικές, που ήταν κάτι πολύ άγνωστο για εμάς, γιατί ξέρεις ναι μεν τις βασικές που μαθαίνεις στη σχολή ή που υλοποιείς μέσα στο σχολείο, αλλά το να εντυφείς σε πιο δύσκολες εικαστικές τεχνικές χρειάζεται εκπαίδευση πάνω σε αυτό. Και θυμάμαι ότι ήταν πολύ ενδιαφέρον το ότι σου έβαζε και υλικά που δεν τα χρησιμοποιείς στην καθημερινότητα στην τάξη, ήταν περίεργα υλικά και μας είχε δώσει πολλά για να μάθουμε.</p>
<p>Συνεντευκτής: Τι εφάρμοσες από αυτό το πρόγραμμα;</p>
<p>Ηρώ Κ.: Πολλά, πάρα πολλά. Φαντάσου ότι και φέτος που κάνω ετήσιο καινοτόμο πρόγραμμα στην ομάδα, εικαστικές τεχνικές έχω εφαρμόσει σχεδόν όλες όσες μας έδειξαν. Βέβαια είναι και κάποιες πολύ δύσκολες- που δεν μπορείς, ας πούμε, να βάλεις χαλκό στα παιδιά έτσι; είναι πολύ δύσκολο να κάνεις κάτι τέτοιο- αλλά όσα μπορεί να ανταποκριθεί η ηλικιακή ομάδα των παιδιών της τάξης μου τα αξιοποίησα όλα. Θεωρώ ότι</p>

<p>είναι πολύ χρήσιμο να εκπαιδεύονται οι δάσκαλοι πάνω σε τέτοιου είδους προγράμματα.</p>
<p>Συνεντευκτής: Έπειτα από τη συμμετοχή σου σε πρόγραμμα σχετικά με τη χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση, πιστεύεις ότι ικανοποιήθηκαν οι προσδοκίες σου;</p>
<p>Ηρώ Κ.: Ναι πολύ.</p>
<p>Συνεντευκτής: Ποιες από τις προσδοκίες σου ικανοποιήθηκαν;</p>
<p>Ηρώ Κ.: Το να μάθεις κάτι περισσότερο από αυτό που δεν γνωρίζεις ούτε από τη σχολή ούτε από βιβλία και να μπορέσεις να το αξιοποιήσεις μέσα σε περιβάλλον καθημερινότητας μέσα στην τάξη, γιατί ναι μεν ωραίο είναι να το μαθαίνεις και να λες "αχ τι ωραία", αλλά σου δείχνουν και τον τρόπο πώς μπορείς να το εισάγεις και πώς μπορείς αυτό που θα εισάγεις στα παιδιά να το κάνεις να έχει ενδιαφέρον, ώστε να ανταποκριθούν σε αυτό που τους δείχνεις και να συμμετέχουν ενεργά.</p>
<p>Συνεντευκτής: Ποιες οι προσδοκίες σου από ένα μελλοντικό πρόγραμμα εκπαίδευσης στη χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση;</p>
<p>Ηρώ Κ.: Θα μπορούσε να βάλει και να μας δείξει και προγράμματα τέχνης μέσα από τον ψηφιακό κόσμο. Νομίζω ότι είναι κάτι που είναι πάρα πολύ χρήσιμο στους εκπαιδευτικούς, πόσο μάλλον στους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας που πολλοί δεν είναι ιδιαίτερα καταρτισμένοι πάνω σε αυτό, να βάλει και έναν ψηφιακό κόσμο στην τέχνη που τραβάει πολύ και το ενδιαφέρον των παιδιών.</p>
<p>Συνεντευκτής: Εννοείς να βάλει ψηφιακά εργαλεία;</p>
<p>Ηρώ Κ.: Ακριβώς. Και να μας ενημερώσει πάνω σε αυτά, δηλαδή ένα τέτοιο πρόγραμμα θα με ενδιέφερε πάρα πολύ να το παρακολουθήσω.</p>
<p>Συνεντευκτής: Ωραία. Εδώ τελειώνει η συνέντευξή μας.</p>
<p>Ηρώ Κ.: Ελπίζω να σε βοήθησα. Καλή επιτυχία να έχεις .</p>
<p>Συνεντευκτής: Σε ευχαριστώ πάρα πολύ και πάλι για τη συμμετοχή σου.</p>

Όνομα: Παναγιώτης Κ.

Φύλο: Αρσενικό

Έτη προϋπηρεσίας ως εκπαιδευτικός: 4

Είδος Σχολείου: Δημόσιο

Συνεντευκτής: Παναγιώτη σε ευχαριστώ πολύ για τη συμμετοχή σου και για τον χρόνο σου

Παναγιώτης Κ.: Δεν χρειάζεται να με ευχαριστείς. Να είσαι καλά.

Συνεντευκτής : Ποια η γνώμη σου όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πρακτική και ποια πιστεύεις ότι είναι τα οφέλη της στην εκπαίδευση γενικότερα;

Παναγιώτης Κ.: Λοιπόν, αρχικά πιστεύω ότι είναι πολύ χρήσιμο να εντάξουμε την τέχνη μέσα στις διδακτικές προσεγγίσεις, διότι μπορούμε να δημιουργήσουμε ένα κλίμα που θα εμπλακούν ενεργά οι μαθητές με τα διάφορα διδακτικά αντικείμενα, το οποίο πατάει και σε πολλές παιδαγωγικές θεωρίες και, έτσι, να οδηγηθούμε σε ένα μοντέλο μάθησης που δεν θα δίνουμε ουσιαστικά το αποτέλεσμα μιας δουλεμένης δικής μας προσπάθειας έτοιμης στα παιδιά και θα τους καλούμε να το απομνημονεύσουν ή να το μάθουν δια μαγείας, αλλά θα τους καλούμε να το ανακαλύψουν μέσα από διάφορα παιχνίδια, μέσα από, γενικότερα, την τέχνη, μέσα από τη ζωγραφική και από οτιδήποτε άλλο μπορεί να χρησιμοποιηθεί. Οπότε ουσιαστικά οδηγούμαστε σε ένα μοντέλο ανακαλυπτικής μάθησης, το οποίο, κατά την προσωπική μου γνώμη και σύμφωνα με δικές μου προσπάθειες, παρότι χρειάζεται κάποια χ μαθήματα..θέλω να πω, δηλαδή, όταν αποδίδει δυσκολία για να εφαρμοστεί , διότι οι μαθητές το αντιμετωπίζουν ως κάτι νέο. Από την άλλη, αν καταφέρουμε να το εντάξουμε, και πράγματι να υπάρχει, δηλαδή, μια συνέχεια σε αυτή την προσπάθεια, μπορεί να οδηγηθεί σε ένα πολύ θετικό αποτέλεσμα. Οπότε έχουμε μεγάλο αποτέλεσμα, μια έντονη προσπάθεια η οποία αρχικά είναι δύσκολη και πρέπει να ξεπεράσουμε, λοιπόν, τα στάδια για να γίνει μια ομαλή ένταξη-ουσιαστικά- των παιδιών,

<p>να κάνεις αυτό το νέο μοντέλο, αλλά ταυτόχρονα τους βοηθάμε να ανακαλύψουν τα διάφορα σημαντικά αντικείμενα πολύ πιο όμορφα και πολύ πιο αποτελεσματικά, θα μπορούσα να πω.</p>
<p>Συνεντευκτής: Άρα θα σε ενδιέφερε να εντάξεις τις δυνατότητες που προσφέρει η τέχνη στην εκπαίδευση στη δική σου τάξη</p>
<p>Παναγιώτης Κ.: Πράγματι, θα με ενδιέφερε αρκετά..διότι πιστεύω ότι χρειάζεται να προχωρήσουμε και να ξεπεράσουμε τα δεδομένα, δηλαδή τα δεδομένα βιβλία, τα δεδομένα αυτά που προσφέρονται γενικότερα στα παιδιά.. να δημιουργήσουμε μια διδασκαλία που θα είναι με πολλά ερεθίσματα και η τέχνη μπορεί να το κάνει αυτό, γιατί μπορούμε να αξιοποιήσουμε ουσιαστικά την τέχνη και να παρέχουμε στα παιδιά, έτσι, περισσότερα ερεθίσματα και να οδηγηθούμε σε περισσότερα αποτελέσματα πιο αντικειμενικά, για τον κάθε μαθητή δηλαδή, ταυτόχρονα μέσω της τέχνης μπορούμε και να εξατομικεύσουμε τον μαθητή, να ξεφύγουμε από το βιβλίο.</p>
<p>Συνεντευκτής: Με ποιον τρόπο θα αξιοποιούσες εσύ την τέχνη στην εκπαιδευτική πράξη; Αν μπορείς, να δώσεις ένα παράδειγμα.</p>
<p>Παναγιώτης Κ.: Μου αρέσει πολύ και σαν τέχνη το θέατρο προσωπικά, οπότε θα ήθελα να κάνουμε διάφορα σκετσάκια, αλλά θα ήθελα αυτά να τα έχουμε φτιάξει με την τάξη, δηλαδή να έχω ένα σενάριο εγώ το οποίο να είναι σχετικά πρωτότυπο και να το δουλεύουμε μαζί με την τάξη και να οδηγηθούμε, έτσι, σε μια ίσως σχολική παράσταση στο τέλος. Δηλαδή θεωρώ πολύ σημαντικό πέρα από την εκπαιδευτική με την τέχνη να δώσουμε στα παιδιά την "αμοιβή" από αυτό, δηλαδή να νιώθουν ότι θα πράξουν κάτι, ότι κι αν είναι αυτό, δηλαδή αν είναι ζωγραφιές, να γίνει στο τέλος μια έκθεση ζωγραφικής των παιδιών, αν είναι ένα θεατρικό, να έχουν κάτι να περιμένουν τα παιδιά το οποίο θα το προβάλλουν ως δική τους δουλειά, γιατί έτσι θα μπορέσουν να εμπλακούν και μέσα από την τέχνη θα μπορούμε να περάσουμε διάφορα διδακτικά μας αντικείμενα όπως είναι η μετανάστευση, το σώμα τους, η ταυτότητα και τα μαθηματικά ακόμα μπορούμε. Δηλαδή μέσα από σχήματα ζωγραφικής να περάσουμε διάφορες μαθηματικές έννοιες οπότε δίνω 2-3 παραδείγματα. Για τα μαθηματικά, ας πούμε, διάφορα σχήματα και ζωγραφική, το θέατρο και</p>

<p>μια θεατρική παράσταση στο τέλος και μέσα από ζωγραφίες μια έκθεση ζωγραφικής με διάφορα αντικείμενα τα οποία σχετίζονται με διάφορα μαθήματα</p>
<p>Συνεντευκτής: Πόσο εξοικειωμένος αισθάνεσαι όσον αφορά τη χρήση της τέχνης στη διδακτική πράξη;</p>
<p>Παναγιώτης Κ.: Η αλήθεια είναι όχι και τόσο πολύ. Σε θεωρητικό επίπεδο έχω μελετήσει κάπως το αντικείμενο, αλλά σε πρακτικό επίπεδο έχω προσπαθήσει, βέβαια, να το χρησιμοποιήσω αλλά προσκρούει λίγο στα καθιερωμένα και, έτσι, ελπίζω, να μπορέσω να το αξιοποιήσω, δηλαδή πρακτικά νομίζω ότι μου λείπουν κάποιες γνώσεις, δεν είχα τόσες πολλές γνώσεις, αλλά θεωρητικά έχω διαβάσει αρκετά για αυτό.</p>
<p>Συνεντευκτής: Με ποιον τρόπο θα αναπτύξεις την εξοικειώσή σου;</p>
<p>Παναγιώτης Κ.: Πάρα πολύ καλή ερώτηση. Μέσω διαδικτύου μπορώ και ψάχνω υλικό, αλλά πιστεύω ότι ο καλύτερος τρόπος για να το αναπτύξω και να το κάνω πιο εκλεπτυσμένο όλο αυτό είναι μέσα από την πράξη, δηλαδή πρέπει να το δοκιμάσω, να δημιουργήσω τις συνθήκες που θεωρητικά τις έχω προσεγγίσει, να δω τα λάθη- σίγουρα θα γίνουν λάθη- και μέσα από το διάβασμα, αλλά και μέσα, κυρίως, από την πράξη. Έτσι πιστεύω ότι θα βελτιωθώ πραγματικά. Και μέσα από καλές πρακτικές συναδέλφων. Πιστεύω, δηλαδή, ότι πρέπει να υπάρξει μια τράπεζα θεμάτων, να το πω έτσι, τέχνης, ώστε να μπορούμε να δίνουμε ιδέες, αλλά και να υπάρχουν συγκεκριμένα παραδείγματα από καλές πρακτικές συναδέλφων.</p>
<p>Συνεντευκτής: Άρα δεν έχεις συμμετάσχει ποτέ ως εκπαιδευόμενος σε κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης που αφορά τη χρήση της τέχνης στην εκπαίδευση;</p>
<p>Παναγιώτης Κ.: Όχι. Η αλήθεια είναι πως όχι, δεν μου έχει δοθεί κάποια τέτοια δυνατότητα, σε επίσημο πρόγραμμα δηλαδή.</p>
<p>Συνεντευκτής: Ωραία. Ποιες είναι οι προσδοκίες σου σε περίπτωση που συμμετάσχεις στο μέλλον σε κάποιο τέτοιο πρόγραμμα εκπαίδευσης;</p>
<p>Παναγιώτης Κ.: Να μου δοθούν καλές παραπομπές ουσιαστικά, αναφορές για να μπορώ να ψάχνω υλικό, γιατί μπορώ να ψάχνω από μόνος μου, αλλά θα ήθελα κάποιοι που το έχουν μελετήσει πιο καλά, και έχουν,</p>

ας πούμε, γνώσεις πιο εμπειριστατωμένες, θα ήθελα να μας κατευθύνουν, και εμένα και άλλους, οπότε θα μπορέσω να αντλήσω, να έχω μια πηγή άντλησης δεδομένων, να μπορέσω να συζητήσω δικές μου σκέψεις για να δω πόσο κοντά είμαι εγώ σε αυτά που σκέφτομαι, ας πούμε,..αυτά .

Συνεντευκτής: Μάλιστα. Πολύ ωραία. Σε ευχαριστώ και πάλι πάρα πολύ για τη συμμετοχή σου Παναγιώτη.

Παναγιώτης Κ:Να είσαι καλά.